

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำ โดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษา
เพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน
บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย”

โดย

นายเพชรตะบอง ไพศุณย์ และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่เกี่ยวข้อง" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย

(Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เรื่อง : โครงการวิจัย “แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำโดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย”

ผู้วิจัย : นางเพชรตะบอง ไพศุณย์ และคณะ

บทคัดย่อ

โครงการ “แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำโดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย” เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานภาพของภาษาไทยดำในบ้านนาป่าหนาด 2) เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการบันทึกภาษาไทยดำ 3) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทยดำ 4) เพื่อค้นหา และ 5) เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำที่เหมาะสมกับบ้านนาป่าหนาด

วิธีดำเนินงานวิจัย เป็นไปตามลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ทีมวิจัยได้ดำเนินการ จัดเวทีเพื่อชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน สัมภาษณ์สถานการณ์ทางภาษาไทยดำบ้านนาป่าหนาด ศึกษาดูงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ ศึกษาลักษณะทางภาษาและพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ ทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ ทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทยดำในระบบโรงเรียน สรุปผลการดำเนินงานและจัดเวทีรายงานผลการดำเนินงานในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า การใช้ภาษาไทยดำในบ้านนาป่าหนาดยังมีการใช้พูดอยู่ทุกวันแต่ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดกับคนในครอบครัว และพูดติดเพี้ยนไปจากเดิม การอ่านและเขียนภาษาไทยดำอักษรไทดำ ชาวบ้านส่วนใหญ่สามารถอ่านได้ในคำง่าย ๆ ทีมวิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครื่องมือในการบันทึกและเรียนรู้ภาษาไทยดำโดยการศึกษาลักษณะทางภาษาไทยดำและใช้อักษรไทยในการแทนเสียง พบว่า เสียงที่เป็นพยัญชนะในภาษาไทยดำมี 22 เสียง เสียงที่เป็นสระมี 29 เสียง เสียงที่เป็นตัวสะกด 8 เสียง และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียง จากนั้นทำเป็นชาร์ตพยัญชนะ และได้มีการทำหนังสือนิทานเล่มเล็ก เล่มยักษ์ ตลอดจนการเข้าไปทดลองสอนในระบบโรงเรียน แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำที่เหมาะสมกับบ้านนาป่าหนาด ได้แก่ การนำภาษาไทยดำเข้าไปสู่การจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน ในขณะเดียวกันทางชุมชนเองก็ต้องมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทยดำเช่นกัน ได้แก่ การบันทึกองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทดำด้วยตนเอง การถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติที่ถูกต้อง การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องร่วมกัน ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

บทสรุปโครงการ

หลักการและเหตุผล

ไทดำเป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลไท เรียกตนเองว่า “ไต” (ไท) หรือ “TAI” มีคนเรียกชื่อต่าง ๆ นานาหลายชื่อด้วยกัน อาทิเช่น ลาวโซ่ง ไทยโซ่ง ลาวซ่งดำ ผู้ไทยดำ ผู้ไตซ่งดำ ไทยทรงดำ ไทยโซ่งดำ แต่คำว่า “ไทดำ” จะเป็นที่ยึดกันอย่างแพร่หลาย ไทดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นหมู่บ้านที่มีประชากรเชื้อสายไทดำ ประมาณ 1,000 คน ไทดำบ้านนาป่าหนาดมีความเป็นเอกลักษณ์ด้านภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ อาหาร เครื่องแต่งกาย ภายในหมู่บ้านมีศูนย์วัฒนธรรมเป็นแหล่งการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นแหล่งเผยแพร่ชาวไทยดำให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เมื่อพิจารณาเฉพาะประเด็นเรื่องภาษา จากการสังเกตของแกนนำและผู้อาวุโสของหมู่บ้าน พบว่า ภายในชุมชนมีการพูดการใช้ภาษาไทยดำน้อยลง เนื่องจากค่านิยมที่ยากให้ลูกหลานพูดภาษาไทยได้ มีความอายที่จะพูดภาษาไทยดำ หรือเวลาพูดก็มักจะมีภาษาท้องถิ่นอื่นเข้ามาปะปนอยู่เสมอ เช่น ภาษาไทย ภาษาลาว เป็นต้น ส่วนเรื่องของการเขียนภาษาไทยดำนั้น พบว่า มีจำนวนผู้ที่สามารถอ่าน-เขียนภาษาไทยดำได้น้อยจนน่าใจหาย ซึ่งมีเพียงแค่หกคนเท่านั้น สถานการณ์ดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ทีมวิจัยเห็นว่าควรที่จะต้องทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยดำอย่างเร่งด่วน โดยให้มีการสืบทอดความรู้ทางภาษาก่อนเป็นสำคัญ เพราะภาษาจะเป็นเครื่องมือในการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทดำที่ได้ผลที่สุด และการทำงานนั้นจะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ร่วมกันแก้ปัญหาด้วยกันอย่างแท้จริง ทีมวิจัยได้ร่วมปรึกษาและวางแผนการทำงานกับทีมพี่เลี้ยงจากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต มหาวิทยาลัยมหิดล มีข้อสรุปร่วมกันว่าก่อนที่จะมีการทำงานอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยดำควรที่จะต้องมีการทำงานพื้นฐานก่อนในเรื่องการศึกษาและสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของชาวไทดำบ้านนาป่าหนาด เพื่อสำรวจความรู้ ความเข้าใจ ทักษะความสามารถในการใช้ภาษา ทศนคติต่อภาษาไทยดำ รวมถึงการศึกษาลักษณะของภาษาไทยดำว่ามีลักษณะโครงสร้างทางภาษาทั้งในระบบเสียงและระบบไวยากรณ์อย่างไร สำหรับการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ เพื่อเป็นความรู้ในการวางแผนการทำงานเพื่อการฟื้นฟูภาษาไทยดำต่อไป

โจทย์วิจัย

- 1) สถานภาพของภาษาไทยดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นอย่างไร
- 2) เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำควรมีอะไรบ้าง

3) แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาสถานภาพของภาษาไทยในบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

- การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน รวมถึงทัศนคติ ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ และผู้รู้ภาษาไทย

- ความรู้เรื่องโครงสร้างลักษณะภาษาไทย ทั้งระบบเสียงและไวยากรณ์

2) เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการบันทึกภาษาไทย

3) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทย ด้วยกระบวนการสร้างเครื่องมือทางภาษาเพื่อการบันทึกและถ่ายทอดภาษาไทยทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนดั้งเดิม

4) เพื่อค้นหาหรือคัดเลือกคนที่จะมาร่วมการทำงานฟื้นฟูภาษาไทยต่อไป

5) เพื่อค้นหาแนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยที่เหมาะสมกับบ้านนาป่าหนาดต่อไป

พื้นที่ดำเนินการวิจัย

บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ระยะเวลาในการทำงาน

ระยะเวลาดำเนินการ 12 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

จัดเวทีเพื่อชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน ทีมวิจัยจัดเวทีชี้แจงโครงการวิจัยในหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้คนในหมู่บ้าน ผู้อาวุโส องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานราชการในพื้นที่เข้าใจการทำงานและยินดีให้ความสนับสนุนในการทำงาน

สำรวจสถานการณ์ทางภาษาไทดำบ้านนาป่าหนาด มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบจำนวนคนในหมู่บ้านที่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทดำได้ ระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทดำ รวมถึงสถานการณ์การใช้ภาษาในโอกาสต่างๆ และเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนอีกด้วย ทีมวิจัยได้ออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยการใช้แบบสอบถามสถานการณ์ทางภาษาสัมภาษณ์ชาวไทดำในหมู่บ้าน จำนวนทั้งหมด 187 ชุด

ศึกษาดูงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ ได้ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ที่จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทำงานฟื้นฟูภาษาท้องถิ่นตลอดทั้งกระบวนการ ตลอดจนปัจจัยเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการทำงานฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น จึงได้เลือกไปศึกษาดูงานการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายๆกับกลุ่มไทดำ คือ เป็นกลุ่มที่มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน และได้มีการทำงานฟื้นฟูภาษาโดยมีการใช้ตัวอักษรไทยในการแทนเสียงเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การฟื้นฟูตัวอักษรดั้งเดิม

ศึกษาลักษณะทางภาษาและพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ ระหว่างที่ทีมวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลสถานการณ์ทางภาษาไทดำ ก็ได้มีการเก็บข้อมูลเรื่องราว นิทานของกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย จากการเก็บข้อมูลเรื่องราว นิทานต่างๆ พบว่า ทีมวิจัยยังมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องการบันทึก คือ ไม่สามารถบันทึกเป็นภาษาไทยดำด้วยอักษรไทดำได้เนื่องจากอักษรไทดำนี้ไม่มีผู้สามารถเขียนได้อยู่จำนวนน้อย ดังนั้น ทีมวิจัยจึงได้มีการพูดคุยกับพี่เลี้ยงว่าควรจะต้องมีการหาแนวทางในการเขียนพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ด้วยอักษรไทยเสียก่อน เพื่อให้ทีมวิจัยได้มีเครื่องมือในการบันทึกภาษาองค์ความรู้และเรื่องราวต่างๆ แล้วจึงเชื่อมเข้าสู่ตัวอักษรดั้งเดิมของภาษาไทดำในภายหลัง ทีมวิจัยได้ศึกษาระบบตัวเขียนภาษาไทยดำ ของ Tai Studies center และสมาคมไทดำ(ประเทศไทย ซึ่งได้มีการนำไปสอนให้กับนักเรียนและผู้สนใจที่เป็นคนไทดำ จากนั้นทีมวิจัยได้มาศึกษาลักษณะทางภาษาไทดำและพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำร่วมกับทีมพี่เลี้ยงและนักวิชาการที่มหาวิทยาลัยมหิดล ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “แนวทางการเขียนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ด้วยอักษรไทยเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาไทดำอักษรไทดำ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการเขียนพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ด้วยอักษรไทยเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาไทดำ อักษรไทดำ

ทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ ทีมวิจัยทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาโดยการฝึกเขียนเรื่องและขัดเกลาเป็นหนังสือนิทานเล่มยักษ์ และหนังสือนิทานเล่มเล็ก

ทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทยดำในระบบโรงเรียน เนื่องด้วยทางสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินโครงการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยโดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้ภายใต้โครงการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนงบประมาณค่าจ้างครูภูมิปัญญาให้กับ 500 โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนและพื้นที่พิเศษ ในการนี้โรงเรียนบ้านนาป่าหนาดซึ่งอยู่ในพื้นที่วิจัยและมีนักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไทดำ ได้รับคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 500 โรงเรียนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่น จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะได้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยดำในระบบโรงเรียน ทีมวิจัยและทางโรงเรียนบ้านนาป่าหนาด ได้ตกลงกันเรื่องบทบาทหน้าที่ในการทำงาน โดยทางคณะครูในโรงเรียนจะเป็นผู้จัดชั่วโมงเรียน เขียนหลักสูตรและแผนการสอน และมอบหมายให้

นางคำเกลี้ยง สอดสูงเนิน เป็นครูภูมิปัญญาสอนภาษาไทยให้กับนักเรียน โดยมีนายสุเมฆ และนายแหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง เข้ามาร่วมสอนในบางกิจกรรม ส่วนที่มวิจัยนั้นจะดำเนินการผลิตสื่อหนังสือเล่มยักษ์ และหนังสือเล่มเล็กให้ครูภูมิปัญญานำไปสอนในชั้นเรียน ส่วนการไปเข้าร่วมอบรมหรือประชุมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการสอนภาษาท้องถิ่น มอบหมายให้ทางโรงเรียนไปเข้าร่วมประชุมพร้อมกับนางคำเกลี้ยง สอดสูงเนิน ซึ่งเป็นครูภูมิปัญญา

สรุปผลการดำเนินงานและจัดเวทีรายงานผลการดำเนินงานในชุมชน ที่มวิจัยได้มีการจัดเวทีรายงานผลการดำเนินงาน 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 เป็นการเข้าร่วมในเวทีนำเสนอความก้าวหน้าผลงานวิจัยชุดการฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ที่หาดเจ้าหลาว อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ครั้งที่ 2 คือ การนำเสนอผลการดำเนินงานในงานตุ้มโฮมไทดำที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน เนื่องด้วยวันที่ 6 เมษายน ของทุกปีจะมีการจัดงานตุ้มโฮมไทดำขึ้นที่บ้านนาป่าหนาด ที่มวิจัยจึงใช้โอกาสนี้ในการนำเสนอและเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการวิจัย

ผลการดำเนินงาน

สถานการณ์ทางภาษาไทยที่บ้านนาป่าหนาด ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่า (95 คน) เพศชายเล็กน้อย(92 คน) อายุระหว่าง 13 - 20 ปี มากที่สุด (40 คน) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้มีอายุช่วง 13 - 20 ปีมีความสนใจภาวะหรือสถานการณ์การใช้ภาษาในชุมชนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และเป็นวัยที่ยังอยู่ในชุมชนเพราะเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนมัธยมซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน รองลงมาคือ ช่วงอายุ 41 - 50 ปี และ 51 - 60 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพทำการเกษตรอยู่ในหมู่บ้าน ส่วนอายุช่วงอื่นๆจะมีน้อยเนื่องจากการออกไปเรียนและไปทำงานต่างถิ่น และน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป 21 คน

ส่วนที่ 2 การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้ภาษาไทยดำในชีวิตประจำวันมากที่สุด รองลงมาคือภาษาไทยเลยและภาษาไทย ส่วนใหญ่เป็นการพูดในครัวเรือน โดยพูดคุยภาษาไทยดำกับคนในครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง นอกจากในบ้านเรือนแล้ว ศูนย์วัฒนธรรมไทดำเป็นสถานที่หนึ่งที่ทำให้ชาวไทดำบ้านนาป่าหนาดได้มาพบปะพูดคุยภาษาไทยดำกัน เรื่องที่พูดคุยกันส่วนใหญ่ก็จะเป็นการสืบสานวัฒนธรรมและการสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 3 ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความสามารถในการฟังและพูดภาษาไทยดำได้ในรูปแบบของประโยคการสนทนาโต้ตอบ การพูดแนะนำตนเอง การอ่านภาษาไทยดำอักษรไทดำ ส่วนใหญ่อ่านไม่ได้เลย มีบางส่วนที่สามารถอ่านป้ายชื่อหน้าบ้าน ป้ายสถานที่ได้ และคนที่สามารถอ่านหนังสือภาษาไทยดำได้มีจำนวนน้อย คือ 7 คน การเขียนภาษาไทยดำด้วยอักษร

ส่วนที่ 4 ความร่วมมือ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความยินดีในการให้ความร่วมมือ และอยากให้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยดำมากที่สุดคือการสอนในโรงเรียน รองลงมาคือการสอนในชุมชน และอยากร่วมเรียนด้วย ประเภทหนังสือภาษาไทยดำที่ต้องการอ่านมากที่สุด คือ หนังสือเกี่ยวกับประเพณี รองลงมา คือ นิทาน ประวัติ วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

၅

สามารถอ่าน เขียนได้อย่างรวดเร็ว เมื่อจบภาคเรียนที่ 2/2554 นักเรียนทุกคนอ่านภาษาไทยได้หมดทุกคน แต่ยังเขียนไม่คล่อง นักเรียนประมณสนุกสนานมาก เพราะมีภาพประกอบที่เป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง เช่น มะกอน การละเล่น ฉากวัฒนธรรม ภาพประกอบการเล่าเรื่อง เป็นต้นสามารถใช้คำศัพท์ภาษาไทยได้ ออกเสียงได้ถูกต้องมากขึ้น สามารถอ่านออกเสียงภาษาไทยที่เขียนด้วยอักษรไทยได้อย่างเข้าใจดีขึ้น ส่วนผู้บริหารและครูในโรงเรียนได้ให้ความร่วมมือดี

สรุปผลการวิจัย

สถานภาพของภาษาไทยในบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

การใช้ภาษาไทยในบ้านนาป่าหนาดยังมีการใช้พูดอยู่ทุกวันแต่ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดกับคนในครอบครัว ชาวบ้านส่วนมากจะพูดภาษาไทยผิดเพี้ยนไปจากเดิม(ต้นฉบับ)มาก ลูกหลานคิดว่าเป็นภาษาไทยที่ถูกต้องจึงได้ใช้ต่อๆกันมา ในบางครั้งมีการพูดแค่สำเนียงไทยแต่คำศัพท์เป็นคำไทย ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มว่าคำศัพท์ดั้งเดิม หรือ คำศัพท์เก่าแก่ในภาษาไทยอาจจะสูญหายได้ และปัจจุบันมีชาวต่างถิ่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และการแต่งงานกับคนไทดำในหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย มีการนำภาษาต่างถิ่นเข้ามาใช้มากขึ้นโดยไม่ตั้งใจเพื่อการสื่อสารให้เข้าใจตรงกัน และส่งผลต่อการสืบทอดประเพณี พิธีกรรมของไทดำด้วย คือ เขยหรือสะโง่ ที่เป็นคนจากต่างถิ่นไม่ได้เข้าใจถึงประเพณีพิธีกรรมของไทดำ แต่ก็ต้องทำให้กับบรรพบุรุษที่สืบลับไป ขั้นตอนพิธีกรรมลดลง บทสวดหรือคำกล่าวในพิธีกรรมผิดเพี้ยนไปจากเดิม การอ่านและเขียนภาษาไทยอักษรไทดำ ชาวบ้านส่วนใหญ่สามารถอ่านได้ในคำง่ายๆเช่น ป้ายชื่อหน้าบ้าน ป้ายสถานที่และที่อ่านเป็นหนังสือได้ 7 คน แต่การเขียนนั้นส่วนใหญ่จะเขียนไม่ค่อยได้ มีผู้ที่พอเขียนเป็นประโยคสั้นๆได้ 13 คนและเขียนเป็นเรื่องราวได้เพียง 4 คน ซึ่งเกิดจากความสนใจและการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในส่วนของการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมไทดำ ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการฟื้นฟูภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาของบรรพบุรุษ ยินดีให้ความร่วมมือให้ข้อมูล ต้องการให้ จัดการเรียนสอนในโรงเรียนมาก ต้องการเข้าร่วมเรียนภาษาไทย และต้องการให้บุตรหลานเรียนภาษาไทยในระบบโรงเรียน ประเภทของหนังสือภาษาไทยที่ต้องการอ่าน คือ เรื่องที่เกี่ยวประเพณีวัฒนธรรม เพราะอยากจะได้แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตามขั้นตอน

เครื่องมือในการบันทึกภาษาไทย

ทีมวิจัยได้สร้างเครื่องมือในการบันทึกและเรียนรู้ภาษาไทยโดยการศึกษาลักษณะทางภาษาไทยและใช้อักษรไทยในการแทนเสียง พบว่า เสียงที่เป็นพยัญชนะในภาษาไทยมี 22 เสียง เสียงที่เป็น

สระมี 29 เสียง เสียงที่เป็นตัวสะกด 8 เสียง และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียง เมื่อได้เครื่องมือการบันทึกและเรียนรู้ภาษาไทยแล้ว ทีมวิจัยได้ทำเป็นชาร์ตพยัญชนะเพื่อให้่ายต่อการใช้และการเรียนรู้ภาษาไทย

กระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทย

กระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทย บ้านนาป่าหนาด ได้แก่ การร่วมกันรับรู้ข้อมูลสถานภาพของภาษาไทยว่าปัจจุบันภาษานี้เป็นอยู่อย่างไร มีการใช้มากน้อยแค่ไหน ใช้ได้ถูกต้องเพียงไร จากนั้น ร่วมกันพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านไม่มีเครื่องมือ ต่อมาทีมวิจัยได้รับความรู้วิธีการสร้างเครื่องมือและลงมือทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้สามารถบันทึกเรื่องราวต่างๆเป็นภาษาทำได้ เมื่อได้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยที่เหมาะสมแล้วทีมวิจัยร่วมกันดำเนินการผลิตสื่อหนังสือนิทานเล่มเล็ก และหนังสือเล่มยักษ์ สำหรับเด็กๆ และชาวบ้านที่สนใจ นอกจากนี้ยังร่วมมือกับทางโรงเรียนในการทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในระบบโรงเรียน

การค้นหาหรือคัดเลือกคนที่จะมาร่วมการทำงานฟื้นฟูภาษาไทยต่อไป

ทีมวิจัยใช้การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่า ความจำเป็นในภาษาและวัฒนธรรมให้เขามาร่วมงานให้มากที่สุด โดยให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศตามหอกระจายข่าว การประสานกับเทศบาล อสม.เยาวชนให้เขามาร่วมงาน ให้สมาชิกไปชักชวนญาติพี่น้องหรือคนที่รู้จักกันที่สนใจมาร่วมงาน และได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อจำหน่ายสินค้าของไทดำร่วมด้วยเพื่อให้มีรายได้ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งก็มีผู้สนใจมาเข้าร่วมเป็นรายกิจกรรม ในส่วนของทีมวิจัยเองได้มีการเปลี่ยนคนเข้าออกบ่อยครั้ง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ชาวบ้านต้องทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว แต่ก็ยังมีทีมวิจัยอีกส่วนหนึ่งที่เป็นตัวหลักทำงานอย่างเกาะติดอยู่ตลอด

แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยที่เหมาะสมกับบ้านนาป่าหนาด

แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยที่เหมาะสมกับบ้านนาป่าหนาด ได้แก่ การนำภาษาไทยเข้าไปสู่การจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน เนื่องจาก เป็นการเรียนการสอนที่อยู่ในระบบ มีหลักสูตรและแผนการสอนชัดเจน ทำให้เด็กๆเรียนได้อย่างครบถ้วนและเหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละช่วงวัย เป็นเรียนที่สนุกสนานเพราะได้เรียนเรื่องใกล้ตัว เรื่องที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีครูภูมิปัญญาผู้สอนเป็นบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน เกิดความใกล้ชิดกัน แต่การจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนก็ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ได้แก่ นโยบายการจัดการศึกษาในแต่ละช่วง ความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน งบประมาณสนับสนุนค่าจ้างครูภูมิปัญญา การจัดชั่วโมงเรียน การจัด

กลุ่มผู้เรียนที่เหมาะสม เทคนิคการสอนและการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญา ซึ่งในบางปัญหาสามารถหาแนวทางแก้ไขได้ ในขณะที่เดียวกันทางชุมชนเองก็ต้องมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทยถิ่นกัน ได้แก่ การบันทึกองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทดำด้วยตนเอง เนื่องจากมีเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยถิ่นแล้ว ทุกคนสามารถจดบันทึกอะไรก็ได้ที่อยากจะบันทึก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่า นิทาน หรือเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของชาวไทดำ การถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติที่ถูกต้อง การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องร่วมกันซึ่งสามารถใช้พื้นที่ภายในศูนย์วัฒนธรรมไทดำบ้านนาป่าหนาดได้ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ความรู้ที่ได้จากการทำงาน

จากการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ความรู้ที่ทีมวิจัยได้จากการทำงาน ได้แก่

1. ได้ความรู้เรื่องการทำแบบสอบถามให้ครอบคลุมสิ่งที่เราต้องการทราบ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และโจทย์วิจัยที่ตั้งไว้
2. การเก็บข้อมูลในเรื่องอื่นๆ ค่อนข้างยากและไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ ต้องใช้ความอดทน และพยายามค่อนข้างมาก บางครั้งจำไม่ได้ ก็ต้องใช้เทคนิคเฉพาะตัวในการสอบถามให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ
3. ได้ความรู้ด้านการฝึกเขียนภาษาไทยที่แทนเสียงภาษาไทยถิ่นให้ถูกต้อง ซึ่งมีความยาก และสับสน ต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝน
4. ได้ความรู้เรื่องการทำงานร่วมกันเป็นทีม ทุกคนในทีมต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด ถ้าทำไม่ได้ก็มีการสอบถามให้คนที่รู้ช่วยอีกแรง
5. ได้ความรู้เรื่องการทำบัญชี การเบิกจ่ายต้องมีใบเสร็จ การกรอกข้อมูลในใบเสร็จ ใบสำคัญรับเงิน และหลักฐานการเบิกจ่ายต้องครบถ้วน
6. เมื่อได้ไปร่วมงานมหกรรมฟื้นฟูภาษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ที่มีการนำเสนอผลงานของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ ก็ได้แนวทางในการทำงานวิจัยของตน โดยเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม เช่น การทำหนังสือนิทาน ประวัติ เป็นต้น
7. การเดินทางไปศึกษาดูงานของกลุ่มมอญ ทำให้ปลุกจิตสำนึกของสมาชิกในทีมให้ทบทวน และรักษาวัฒนธรรมไทดำให้คงอยู่ต่อไป มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ประเพณี วัฒนธรรม มีการสรุป และเปรียบเทียบการทำงาน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการทำงานของทีมวิจัยต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
บทคัดย่อ	ค
บทสรุปโครงการ	ง
สารบัญ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วิทยุวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.4 ประเด็นในการศึกษา	3
1.5 แนวทางการทำงาน	3
1.6 พื้นที่ดำเนินการวิจัย	4
1.7 ระยะเวลาในการทำงาน	4
1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.9 แผนการทำงาน	5
1.10 รายชื่อทีมวิจัย	6
บทที่ 2 บริบทชุมชน	7
2.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน	7
2.2 โครงสร้างทางสังคม	13
2.3 เหตุการณ์สำคัญในอดีต	13
2.4 ที่ตั้ง และอาณาเขต	13
2.5 ลักษณะทางภูมิศาสตร์	13
2.6 สภาพทางสังคม	14
2.7 การศึกษา	15
2.8 ด้านสาธารณสุข	15
2.9 วัฒนธรรมประเพณี	16
2.10 ศาสนา และความเชื่อ	25
2.11 การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาวะผู้นำ	29
2.12 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	30
2.13 ระเบียบข้อปฏิบัติ และกฎเกณฑ์ของชุมชน	31
2.14 การจัดการความขัดแย้ง ความผิด บทลงโทษ การลงโทษ	31
การปรับเปลี่ยน ตามยุคสมัย	

2.15 ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ และระบบนิเวศน์	31
2.16 สภาพทางเศรษฐกิจ	32
2.17 สภาพปัญหาของชุมชน และสังคม	33
2.18 แหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน	35
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	37
3.1 การสร้างทีมวิจัย	37
3.2 การได้มาซึ่งโจทย์วิจัย	38
3.3 จัดเวทีเพื่อชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน	38
3.4 สํารวจสถานการณ์ทางภาษาไทดำบ้านนาป่าหนาด	40
3.5 ศึกษาดูงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ	45
3.6 ศึกษาลักษณะทางภาษาและพัฒนาเครื่องมือทางภาษา เพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำ	51
3.7 ทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำ	57
3.8 ทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทดำในระบบโรงเรียน	60
3.9 สรุปผลการดำเนินงานและจัดเตรียมรายงานผลการดำเนินงานในชุมชน	63
บทที่ 4 รายงานผลการดำเนินงานวิจัย	63
4.1 สถานการณ์ทางภาษาไทดำบ้านนาป่าหนาด	64
4.2 การพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำ	79
4.3 ทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำ	88
4.4 ทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทดำในระบบโรงเรียน	91
4.5 ความรู้ที่ได้จากการทำงาน	62
4.6 การขยายผลการทำงาน	63
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย	93
5.1 สรุปผลการวิจัย	93
5.2 ความรู้ที่ได้จากการทำงาน	95
5.3 ความคิดเห็นของคนในหมู่บ้าน	66
5.4 ความคิดเห็นของคนนอกหมู่บ้าน	96
5.5 ความสุข/ ความทุกข์ที่เกิดจากการทำงานวิจัย	96
5.6 สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานวิจัยในครั้งนี้	97
5.7 สิ่งภูมิใจที่สุดที่ได้ทำโครงการนี้	97
5.8 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพี่เลี้ยงทีมวิจัย	98
5.9 เรื่องที่อยากบอกมหิดล	98
5.10 เรื่องที่อยากบอกกับ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น	98
5.11 การใช้ประโยชน์จากงานวิจัย	99
5.12 ข้อเสนอแนะ/ สิ่งที่ต้องทำต่อ	100

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก แบบสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาไทยดำ

ภาคผนวก ข ปฏิทินวัฒนธรรมไทดำบ้านนาป่าหนาด

ภาคผนวก ค หลักสูตรท้องถิ่นภาษาไทยดำ

ภาคผนวก ง แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยดำ

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ไทดำเป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลไท เรียกตนเองว่า “ไต” (ไท) หรือ “TAI” คนทั่วไปมักเรียกชื่อแตกต่างกันและคิดว่าเป็นคนละกลุ่มกัน เช่น ลาวโซ่ง ไทยโซ่ง ลาวซ่งดำ ผู้ไทยดำ ผู้ไตซ่งดำ ไทยทรงดำ ไทยโซ่งดำ ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่คำว่า “ไทดำ” จะเป็นที่ยึดกันอย่างแพร่หลาย

ถิ่นเดิมของไทดำอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไทย ในอาณาบริเวณระหว่างแม่น้ำดำ(แม่น้ำแดง) แม่น้ำแดง(ดำ) และบริเวณแม่น้ำฮู จนถึงแม่น้ำโขง ในแคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งประกอบด้วยเมืองต่างๆ คือ เมืองไล เมืองเจียน เมืองมุน เมืองบาง เมืองแดง เมืองกวาย เมืองดุง เมืองหม้วย เมืองลา เมืองมัวะ เมืองวาดเมืองฮวาง

ในแคว้นสิบสองจุไทยมีเมืองแดงหรือเมืองเดียนเบียนฟูในปัจจุบัน เป็นเมืองศูนย์กลางหรือเมืองหลวง เมืองแดงนี้พระเจ้าล้านเจื่องเป็นผู้สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ.1463 ปัจจุบันเมืองแดงตั้งอยู่ทางตอนเหนือของลาว และอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม แคว้นสิบสองจุไทยและอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของประเทศเวียดนาม ไทดำมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยอาณาจักรน่านเจ้า ไทดำมีระบบโครงสร้างทางสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ภาษาพูดและภาษาเขียนที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักความสงบ รักอิสระ ไม่ขึ้นตรงกับใคร ไม่เป็นศัตรูกับใคร เป็นมิตรกับทุกคน ไทดำได้อพยพเข้าสู่ประเทศไทยหลายครั้งด้วยกัน ซึ่งส่วนใหญ่อันเป็นผลมาจากการเมืองของผู้ที่ต้องการครอบครองดินแดนสิบสองจุไทย

ไทดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นหมู่บ้านที่มีประชากรเชื้อสายไทดำที่ได้อพยพมาช่วงปี พ.ศ. 2423-2428 สมัยสงครามฮ่อ ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 จากเมืองแดง ต่อมาราวปี พ.ศ. 2430 ได้อพยพเข้าไปในลาวอีก และต่อมาราวปี พ.ศ. 2450 ได้อพยพมาประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง และได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านนาป่าหนาดเป็นการถาวรจนถึงปัจจุบันเมื่อปี พ.ศ.2465 ซึ่งนับว่าไทดำกลุ่มนี้ใช้เวลาอพยพนานหลายชั่วอายุคน ชาวบ้านนาป่าหนาดปัจจุบันมีประชากรที่มีเชื้อสายไทดำประมาณ 1,000 คน

ไทดำบ้านนาป่าหนาดมีความเป็นเอกลักษณ์ด้านภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ อาหาร เครื่องแต่งกาย ภายในหมู่บ้านมีศูนย์วัฒนธรรมเป็นแหล่งการอนุรักษ์และสืบสาน วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นแหล่งเผยแพร่ชาวไทดำให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย มีการจัดกิจกรรมงาน “ตุ้มโฮมพี่น้องไต” เพื่อแสดงถึงอัตลักษณ์ของความเป็นไทดำต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 แต่กลับพบว่าชาวไทดำจะเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะของผู้เข้าร่วมงานตามวาระหรือตามกำหนดการจัดงานเป็นครั้งๆ ไปมากกว่าที่จะเป็นผู้ที่จะร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูความเป็นไทดำอย่างแท้จริง

โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาเฉพาะประเด็นเรื่องภาษา จากการสังเกตของแกนนำและผู้อาวุโสของหมู่บ้าน พบว่า ภายในชุมชนมีการพูดการใช้ภาษาไทยได้น้อยลง เนื่องจากค่านิยมที่อยากให้ลูกหลานพูดภาษาไทยได้ มีความอายที่จะพูดภาษาไทยต่ำ หรือเวลาพูดก็มักจะมีภาษาท้องถิ่นอื่นเข้ามาปะปนอยู่เสมอ เช่น ภาษาไทย ภาษาลาว เป็นต้น ส่วนเรื่องของการเขียนภาษาไทยได้นั้น พบว่า มีจำนวนผู้ที่สามารถอ่าน-เขียนภาษาไทยต่ำได้น้อยจนน่าใจหาย ซึ่งมีเพียงแค่หกคนเท่านั้น

สถานการณ์ดังกล่าวมาแล้ว ทำให้ทีมวิจัยเห็นว่าควรที่จะต้องทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยอย่างเร่งด่วน โดยการทำงานนั้นจะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ร่วมกันแก้ปัญหาด้วยกันอย่างแท้จริง ซึ่งผลจากการจัดเวทีเมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2550 ซึ่งมีตัวแทนของหมู่บ้านเข้ามาร่วมคุยถึงหนทางแก้ปัญหาพบว่า การแก้ปัญหานั้นควรที่จะต้องเร่งให้มีการสืบทอดความรู้ทางภาษาก่อนเป็นสำคัญ เพราะภาษาจะเป็นเครื่องมือในการสืบทอดอัตลักษณ์ของชาวไทยดำที่ได้ผลที่สุด

ทีมวิจัยได้ร่วมปรึกษาและวางแผนการทำงานกับทีมพี่เลี้ยงจากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต มหาวิทยาลัยมหิดล มีข้อสรุปร่วมกันว่าก่อนที่จะมีการทำงานอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยจะต้องมีการทำงานพื้นฐานก่อนในเรื่องการศึกษาและสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของชาวไทยดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อสำรวจความรู้ ความเข้าใจ ทักษะความสามารถในการใช้ภาษาทัศนคติต่อภาษาไทย รวมถึงการศึกษาลักษณะของภาษาไทยว่ามีลักษณะโครงสร้างทางภาษาทั้งในระบบเสียงและระบบไวยากรณ์อย่างไร สำหรับการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อเป็นความรู้ในการวางแผนการทำงานเพื่อการฟื้นฟูภาษาไทยต่อไป

1.2 โจทย์วิจัย

- 1) สถานภาพของภาษาไทยดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นอย่างไร
- 2) เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำควรมีอะไรบ้าง
- 3) แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสถานภาพของภาษาไทยดำในบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
 - การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน รวมถึงทัศนคติ ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ และผู้รู้ภาษาไทยดำ
 - ความรู้เรื่องโครงสร้างลักษณะภาษาไทยดำ ทั้งระบบเสียงและไวยากรณ์
- 2) เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการบันทึกภาษาไทยดำ

- 3) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทยดำ ด้วยกระบวนการสร้างเครื่องมือทางภาษาเพื่อการบันทึกและถ่ายทอดภาษาไทยดำทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนดั้งเดิม
- 4) เพื่อค้นหาหรือคัดเลือกคนที่จะมาร่วมการทำงานฟื้นฟูภาษาไทยดำต่อไป
- 5) เพื่อค้นหาแนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำที่เหมาะสมกับบ้านนาป่าหนาดต่อไป

1.4 ประเด็นในการศึกษา

- 1) สถานการณ์ทางภาษาไทยดำบ้านนาป่าหนาด
- 2) ลักษณะทางภาษาไทยดำ
- 3) การพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ

1.5 แนวทางการทำงาน

- 1) จัดเวทีเพื่อชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน
- 2) ศึกษาสถานภาพของภาษาไทยดำบ้านนาป่าหนาด
 - อบรมเรื่องกระบวนการเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม
 - ประชุมวางแผนออกแบบสำรวจ (เนื้อหาที่ต้องการรู้)
 - สำรวจสถานการณ์ทางภาษาในชุมชน
 - สรุปและวิเคราะห์ผลการสำรวจ
- 3) ศึกษาลักษณะโครงสร้างภาษา (ศึกษาระบบเสียงและระบบไวยากรณ์ภาษาไทยดำ)
 - ศึกษาพร้อมกับทีมพี่เลี้ยง
 - ทำการศึกษาต่อในพื้นที่
 - สรุปโครงสร้างลักษณะภาษาร่วมกับทีมพี่เลี้ยง
 - ถ่ายทอดความรู้ที่ได้ในชุมชน
- 4) ศึกษาดูงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ
- 5) การพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ
 - ศึกษาแบบตัวเขียนภาษาไทยดำที่มีผู้สร้างมาก่อนหน้านี้
 - ร่วมพัฒนาเครื่องมือทางภาษากับทีมพี่เลี้ยง
 - กลับไปพัฒนาเครื่องมือทางภาษาต่อในพื้นที่
 - ทดสอบเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น
 - ฝึกอบรมและเผยแพร่การใช้เครื่องมือทางภาษาในพื้นที่
- 6) จัดเวทีรายงานผลการทำงานในชุมชน
- 7) ประชุมวางแผนการทำงานในระยะต่อไป
- 8) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
- 9) เขียนรายงานการวิจัย

1.6 พื้นที่ดำเนินการวิจัย

บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

1.7 ระยะเวลาในการทำงาน

วันที่ 1 พฤษภาคม 2552 – วันที่ 30 เมษายน 2553 รวมระยะเวลาดำเนินการ 12 เดือน

1.8 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ทราบลักษณะการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของชาวไทดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย รวมถึงทัศนคติ ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ และผู้รู้ภาษาไทดำ

2) ได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างทางภาษาไทดำ ทั้งระบบเสียงและระบบไวยากรณ์

3) ได้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำในรูปแบบต่างๆ

4) ได้แนวทางอนุรักษ์อักษรและภาษาเขียนไทดำดั้งเดิม

5) เกิดการทำงานอย่างมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทดำจากทุกส่วนในชุมชน

6) เกิดจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทดำของคนไทดำในหมู่บ้าน

7) ได้แผนการทำงานเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทดำในระยะต่อไป

8) ได้คนที่จะมาร่วมทำงานอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทดำเพิ่มเติม

9) ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการคิด และการสร้างกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชนต่อไป

1.9 แผนการทำงาน (นับจากเดือนที่ได้รับการอนุมัติ)

กิจกรรม	เดือนที่ได้รับการอนุมัติ											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. จัดเวทีเพื่อชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน	*											
2. สำรวจสถานการณ์ทางภาษาไทดำบ้านนาป่าหนาด - อบรมเรื่องกระบวนการเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม - ประชุมวางแผนออกแบบสำรวจ (เนื้อหาที่ต้องการรู้) - สำรวจสถานการณ์ทางภาษาในชุมชน - สรุปและวิเคราะห์ผลการสำรวจ	*	*	*	*	*	*						
3. ศึกษาโครงสร้างลักษณะภาษา (ศึกษาระบบเสียงและระบบไวยากรณ์ภาษาไทดำ) - ศึกษาพร้อมกับทีมพี่เลี้ยง - ทำการศึกษาต่อในพื้นที่ - สรุปโครงสร้างลักษณะภาษาร่วมกับทีมพี่เลี้ยง - ถ่ายทอดความรู้ที่ได้ในชุมชน		*	*	*	*	*						
4. ศึกษาฐานงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ					*							

กิจกรรม	เดือนที่ได้รับการอนุมัติ											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
5. การพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยคำ - ศึกษาแบบตัวเขียนภาษาไทยคำที่มีผู้สร้างมาก่อนหน้านี้ - ร่วมพัฒนาเครื่องมือทางภาษากับทีมพี่เลี้ยง - กลับไปพัฒนาเครื่องมือทางภาษาต่อในพื้นที่ - ทดสอบเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น - ฝึกอบรมและเผยแพร่การใช้เครื่องมือทางภาษาในพื้นที่					*	*	*	*	*			
6. จัดเวทีรายงานผลการทำงานในชุมชน											*	
7. ประชุมวางแผนการทำงานในระยะต่อไป												*
8. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		
9. เขียนรายงานความก้าวหน้า / รายงานฉบับสมบูรณ์						*					*	*

1.10 รายชื่อทีมวิจัย

1. นายเพชรตะบอง	ไพศุณย์	หัวหน้าทีมวิจัย
2. นางรุ่งนภา	เทศน์ธรรม	เลขานุการ
3. นางคำเกลี้ยง	สอดสูงเนิน	การเงิน
4. นายโสรัจจะ	ช้อนเปี้ยยุ่ง	
5. นายกันยนต์	ช้อนเดิม	
6. นางหนูไล่	ศรีทุมสุข	
7. นางทิพย์พร	มูลถวิล	
8. นางกรวิภา	ศรีนายนงค์	
9. นางประจักษ์	อินยานวน	
10. นายแหวน	ช้อนเปี้ยยุ่ง	
11. นางสาวภัทราภรณ์	ไพศุณย์	

บทที่ 2

บริบทชุมชนบ้านนาป่าหนาด

2.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

“ไตดำ” หรือ “ไทดำ” ไทดำนิยมสวมใส่เสื้อผ้าสีดำ คนไทยเรียก “ไทดำ” ว่า “ลาวโซ่ง” “ไทดำ” “ลาวซ่งดำ” “ผู้ไทยดำ” “ผู้ไตซ่งดำ” “ไทดำ” “ไทดำดำ” ซึ่งก็คือ “ไทดำ” นั่นเอง แต่คำว่า “ไทดำ” จะเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย คำว่า “โซ่ง” อาจมาจากคำว่า “ซ่ง” ซึ่งเป็นภาษาไทดำ หมายถึง “ทางเกว” แต่อย่างก็ตามไทดำเรียกตนเองว่า “ไต” (Tai) ถิ่นเดิมของไทดำอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไทย เดิมแคว้นสิบสองจุไทยเรียกว่าสิบหกเจ้าไท เพราะมี 16 เมือง ได้แก่ เมืองลอ เมืองเตียน เมืองเด็ก เมืองลาย เมืองหวาด เมืองมวก เมืองลา เมืองหม้วย เมืองแถง เมืองโล เมืองดุง เมืองขวาง เมืองเตียง เมืองเจียงแขม เมืองจุก เมืองเชียงมี (สมิตร ปิติพัฒน์, 2545 : 9) ต่อมาฝรั่งเศสทำสัญญายกให้กับจีน 6 เมือง คือ เมืองดุง เมืองขวาง เมืองเตียง เมืองเจียงแขม เมืองจุก และเมืองเชียงมี (มนู อุตมเวช, 2537 : 79) เมืองแถงหรือเมืองเตียนเบียนฟูเป็นเมืองศูนย์กลางหรือเมืองหลวง และต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเมืองหลวงไปยังเมืองอื่นตามเจ้าเมืองผู้ที่ได้เป็นกษัตริย์ เช่น เมืองหม้วย เมืองสาบ(สมิตร ปิติพัฒน์, 2545 : 11) ดินแดนสิบสองจุไทยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำดำ(น้ำแต) แม่น้ำแดง(ต้า) แม่น้ำฮู และแม่น้ำโขง ดังที่กล่าวไว้ในหนังสือความโตใหญ่ว่า “ก่อนเป็นน้ำเก่าแก้วก่อนเป็นปะแต ต้า ฮู ของ” (Tai Studies Center, 1999 : 01) ในอดีตไทดำอยู่ร่วมกับคนไทกลุ่มอื่นๆในอาณาจักรน่านเจ้า เมื่ออาณาจักรน่านเจ้าล่มสลาย ไทดำไปตั้งอาณาจักรของตนขึ้นใหม่ “เรียกว่าสิบหกเจ้าไต” (Siang Bacthi, 2000) กลุ่มไทดำต้องปรับตัวให้เข้ากับคนในพื้นที่ดั้งเดิมเพราะบริเวณสิบสองจุไทยนั้นเดิมมีผู้คนมาอาศัยอยู่ก่อนแล้วแต่ไม่ทราบว่าเป็นกลุ่มใดบ้าง ลักษณะภูมิประเทศของแดนดินสิบหกจุไทยเป็นภูเขาน้อยใหญ่ สลับซับซ้อนและสูงชันเป็นแดนดินหมื่นขุนเขา อากาศเย็นค่อนข้างหนาวตลอดปี (เสียง บัคที, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2543) ดินแดนสิบสองจุไม่มีที่ราบเป็นกว้างใหญ่ 4 ท่ง คือ ท่งเมืองแถง ท่งเมืองลอ ท่งเมืองถาน ท่งเมืองเด็ก เป็นพื้นที่ทำนาปลูกข้าว มีแม่น้ำที่สำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำดำ(แต) แม่น้ำแดง(ต้า) ฝรั่งเศสเรียกดินแดนนี้ว่าสิบสองจุไทย(Baccam Don and others, 1989)

ดินแดนสิบสองจุไทยในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่อยู่ในทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทางทิศเหนือจดประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ทิศใต้จดประเทศสปป.ลาวและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ทิศตะวันออกจดสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ทิศตะวันตกจดประเทศสปป.ลาว

เมื่อฝรั่งเศสยึดครองประเทศ สปป.ลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และกัมพูชา ประชาธิปไตยได้แล้ว ได้กำหนดเขตเป็นรัฐชาติหรือเป็นกลุ่มประเทศอินโดจีนขึ้น ทำให้กลุ่มคนพื้นเมืองต่างๆ ได้รับผลกระทบ เกิดปัญหากับกลุ่มชนพื้นเมืองและเกิดการต่อต้านจากกลุ่มชนต่างๆ ไทดำซึ่งเป็นคนกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน โดยฝรั่งเศสแบ่งแดนดินสิบสองจุไทออกเป็นสองส่วน แล้วยกให้จีนส่วนหนึ่ง มี 6 เมือง คือ เมืองตุง เมืองฮวา เมืองเตียง เมืองเจียงแซม เมืองจุก และเมืองมิ ปัจจุบันคือสิบสองปันนา อีกส่วนหนึ่งฝรั่งเศสปกครองปกครอง มี 10 เมือง คือ เมืองลอ เมืองเตียน เมืองเด็ก เมืองสาบ เมืองวาด เมืองมัวะ เมืองลา เมืองหม้วย เมืองแถง เมืองไล และเรียกชื่อเหมือนเดิมว่าสิบสองจุไท(สุมิตร ปิติพัฒน์, 2545 : 9) ปัจจุบันอยู่กับประเทศเวียดนาม

การสู้รบแย่งชิงอำนาจเพื่อปกครองดินแดนสิบสองจุไทหลายครั้ง ทำให้เกิดระส่ำระสายในแดนดินสิบสองจุไท แต่ละครั้งไทดำได้อพยพออกจากดินแดนนี้ไปยังที่ต่างๆ เช่น ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สปป.ลาว สาธารณรัฐประชาชนจีน ไทย อเมริกา แคนาดา ฝรั่งเศส และออสเตรเลีย เพื่อหลบหนีภัยสงครามและภัยการเมือง ไทดำจึงได้รับผลกระทบอย่างมากทั้งระบบเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จำนวนประชากรไทดำที่อาศัยอยู่ในประเทศต่างๆ มีดังนี้

ในสาธารณรัฐประชาชนจีน มีไทดำอยู่ทางตอนใต้ส่วนที่ติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นไทดำที่สืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษที่อยู่ในดินแดนที่ตกเป็นของสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงระยะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนและฝรั่งเศสแบ่งอาณาเขตกัน ไทดำในสาธารณรัฐประชาชนจีนมีอยู่ที่เมืองตุง เมืองฮวา เมืองเตียง เมืองเจียงแซม เมืองจุก และเมืองเซียงมี(มนู อุดมเวช, 2537 : 80)

ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มีไทดำอยู่หลายจังหวัดทั้งภาคเหนือ โดยเฉพาะทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนามที่เป็นที่อยู่ดั้งเดิมของไทดำจนถึงปัจจุบันมีไทดำเกือบสองล้านคนยังคงดำรงชีวิตอยู่ที่นั่นตราบนานทุกวันนี้ (Siang Bacthi, Interview, 20 October 2008) บริเวณที่มีไทดำอาศัยอยู่มากที่สุด คือ เมืองลอ เมืองเตียน เมืองเด็ก เมืองลา เมืองวาด เมืองมัวะ เมืองลา เมืองหม้วย เมืองแถง เมืองไล เมืองมุน เมืองควาย (สุมิตร ปิติพัฒน์, 2545 :194-195) ส่วนทางภาคใต้มีไทดำอาศัยอยู่เช่นกันโดยเป็นไทดำที่อพยพไปเมื่อเมืองแถงแตกในปี พ.ศ. 2497 (ม. ศรีบุษรา, 2530 : 57)

ในสปป.ลาว มีไทดำอยู่ตั้งแต่แขวงเวียงจันทน์ขึ้นไปทุกแขวงทางภาคเหนือ จำนวน 10 แขวง กับ 1 เขตการปกครอง ได้แก่ เขตปกครองนครเวียงจันทน์ แขวงเวียงจันทน์ แขวงหลวงพระบาง แขวงอุดมไชย แขวงบ่อแก้ว แขวงพงสาลี แขวงหัวพัน แขวงเชียงขวาง แขวงไชยะบูลี แขวงบอลิคำไซ และแขวงหลวงน้ำทา (สมนิต เจือไชทอง, สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2551) ในอดีตบริเวณเมืองหลวงน้ำทาคือเมืองของไทดำที่อยู่ในเขตอาณาจักรสิบสองจุไทด้วย เมื่อใดมีสงครามหรือเมืองแถงแตกไทดำในสิบสองจุไทได้อพยพเข้ามาที่เมืองหลวงน้ำทาจำนวนมาก โดยไปอยู่ที่บ้านปุง บ้านต่งดี บ้านต่งอัม บ้านน้ำแฉ่นและบ้านต่งใจใต้ (แสงวิชา, สัมภาษณ์

, 8 กุมภาพันธ์ 2551) เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น จึงได้กระจายกันออกไปตั้งหมู่บ้านอยู่ทั่วเขตทุ่งราบหลวงน้ำทา และเคลื่อนย้ายไปยังแขวงอื่นๆของลาวด้วย ครั้งเมื่อเมืองแฉกแตกในปี พ.ศ. 2497 ม. ศรีบุษรา (2530 : 57-58) กล่าวว่าไทดำเข้ามาในสปป.ลาว สองกลุ่มคือ กลุ่มแรกประมาณ 2,000 คนอพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บริเวณเมืองหลวงพระบาง อีกกลุ่มหนึ่งประมาณ 3,000 คน อพยพเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านนางาม แขวงเชียงขวาง และต่อมาไทดำส่วนหนึ่งได้อพยพไปอยู่ที่บ้านอีไล แขวงเวียงจันทน์ ต่อมาเมื่อ ปี พ.ศ. 2518 กลุ่มไทดำจากสปป.ลาวและเวียดนาม ได้อพยพหนีภัยสงครามคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย ได้พักอยู่ค่ายอพยพผู้ลี้ภัยจังหวัดหนองคายระยะหนึ่งแล้วจึงได้เดินทางไปอยู่สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส แคนาดา และออสเตรเลีย (Siang Bacthi, Interview, 20 October 2008)

ไทดำในประเทศไทย ไทดำได้อพยพจากสปป.ลาวสองกลุ่มเข้ามามีประเทศไทย หลายครั้ง โดยอพยพเข้ามาเป็นกลุ่มๆ แต่ที่เป็นกลุ่มใหญ่ๆ (ถวิล เกษรราช, 2548 :50) มีดังนี้

ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2323 สมัยธนบุรี เป็นกลุ่มไทดำจากเมืองหม่วย เมืองทันต์

ครั้งที่ 2 ปี พ.ศ. 2335 สมัยรัชกาลที่ 1 เป็นกลุ่มไทดำจากเมืองแฉก เมืองพวน

ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2371 สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นกลุ่มไทดำจากเมืองแฉก

ครั้งที่ 4 ปี พ.ศ. 2381 สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นกลุ่มไทดำจากเมืองฮิม เมืองคอย

เมืองคว

ครั้งที่ 5 ปี พ.ศ. 2423 - 2428 สมัยรัชกาลที่ 5 (เมื่อครั้งศึกฮ่อ) เป็นกลุ่มไทดำจากเมืองแฉกและเมืองพวน

ครั้งที่ 6 ปี พ.ศ. 2518 เป็นกลุ่มไทดำจาก สปป.ลาวและเวียดนาม อพยพหนีภัยสงครามคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทย ได้พักอยู่ค่ายอพยพผู้ลี้ภัยจังหวัดหนองคายระยะหนึ่งแล้วเดินทางไปอยู่สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส แคนาดา และออสเตรเลีย (Siang Bacthi, Interview, 20 October 2008)

การเข้ามาประเทศไทยของไทดำตั้งแต่กลุ่มที่ 1-4 เข้ามาโดยถูกกวาดต้อนมาไม่ได้มาด้วยความสมัครใจแต่อย่างใด ซึ่งเป็นผลมาจากสงครามและนโยบายการรวบรวมไพร่พลของกรุงธนบุรีและกรุงเทพฯ (มนู อุดมเวช, 2547 : 1) โดย เดินทางออกจากสปป.ลาวเข้ามาประเทศไทยผ่านมาทางเมืองเวียงจันทน์ สปป.ลาว แล้วข้ามแม่น้ำโขงมาที่จังหวัดหนองคาย และทางการของไทยให้ไทดำกลุ่มนี้ไปอยู่รวมกันที่จังหวัดเพชรบุรี โดยตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันที่อำเภอเขาชัยวัน จังหวัดเพชรบุรี เพราะมีป่าและภูเขาซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศใกล้เคียงกับดินแดนสปป.ลาว

ส่วนการเข้ามาประเทศไทยของไทดำกลุ่มที่ 5-6 นั้นเข้ามาโดยไม่ได้ถูกกวาดต้อนแต่อย่างใด แต่เข้ามาด้วยความสมัครใจ โดยครั้งที่ 5 เพื่อความปลอดภัยเพราะมีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจของศึกฮ่อที่โหดร้าย ปล้นชิงและเผาบ้านเรือนอย่างไม่เลือกและครั้งที่ 6 เพื่อหนีภัยสงครามคอมมิวนิสต์ (Siang Bacthi, Interview, 20 October 2008)

ปัจจุบัน ในประเทศไทยมีไทดำอาศัยอยู่เป็นหมู่บ้านเป็นชุมชนประมาณ 170 หมู่บ้าน ใน 15 จังหวัด ได้แก่ เพชรบุรี สมุทรสาคร ราชบุรี กาญจนบุรี กำแพงเพชร นครปฐม สุพรรณบุรี สุโขทัย นครสวรรค์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์และเลย (พนัส ล้วนเมือง, สัมภาษณ์, 12 กันยายน 2551) ในจังหวัดเลย มีอยู่เพียงหนึ่งหมู่บ้านคือที่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน

ประวัติความเป็นมาของไทดำบ้านนาป่าหนาด อ้ายเฒ่าดัม(อ้ายเฒ่าดัมเป็นผู้ติดตามมากับกลุ่มผู้อพยพคนสุดท้ายปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) เล่าว่า ไทดำบ้านนาป่าหนาดอพยพมาจากแคว้นสิบสองจุไทย ในสมัยสงครามฮ่อ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ให้พระยาภูธราภัย นำกองทัพไปปราบฮ่อเมื่อปราบฮ่อเสร็จแล้วได้นำไทดำจากเมืองแกง เมืองพวน เมืองเชียงขวาง (รวมทั้งคนลาวกลุ่มอื่นๆ) มาด้วย ได้เดินทางมาที่เมืองหลวงพระบาง ข้ามแม่น้ำโขงที่เมืองปากลาย เดินทางต่อไปยังท่าเสา ตัดไม้ไผ่ทำแพล่องแม่น้ำลงมาได้หยุดพักที่เมืองอินทร์ เมืองพรหม(ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดสิงห์บุรี) พระยาภูธราภัยได้ถึงแก่กรรมที่เมืองนี้ สาเหตุเพราะไม่เชื่อฟังคำสั่งเบื้องบนที่ไม่ให้นำผู้คนเข้ามาในประเทศไทย พระยาภูธราภัยได้ฆ่าตัวตาย จากนั้นไทดำได้พากันล่องแพมาจนถึงกรุงเทพฯ พักอยู่ที่กรุงเทพฯ 3 วัน ได้ส่งตัวแทนไทดำเข้าไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อขอพระราชทานอาหารและเครื่องนุ่งห่ม 5 คน คือ อ้ายเฒ่ามน สิงล่อคำ(พ่อของนายหยอด) อ้ายเฒ่าแฝง สิงล่อ(พ่อของนายนาค) อ้ายเฒ่าไทย (พ่อของนายไทย) อ้ายเฒ่าหม่วน (พ่อของนายตัน) และอ้ายเฒ่าคิม(พ่อของนายเนียว) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯให้ไปตั้งหลักแหล่งที่คลองสนามแจงที่บ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ส่วนนางเสียง บัดที่ หลานอ้ายอู่ปู่เจ้าคำฮัก กษัตริย์องค์สุดท้ายของไทดำกล่าวว่า ไทดำบ้านนาป่าหนาดอพยพมาไทยในปี พ.ศ. 2428 พร้อมกับอ้ายอู่ปู่เจ้าคำฮัก(Siang Bacthi, Interview, 20 October 2008)

ในปี พ.ศ. 2430 เจ้าเมืองบริคัน สปป.ลาว มาขอราษฎรกลับไปยังเมืองเดิม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯให้ไทดำไปตามความสมัครใจ ไทดำกลุ่มนี้จึงเดินทางกลับบ้านเมืองเดิมของตน เดินทางด้วยเท้ามาถึงเมืองหล่มสัก(จังหวัดเพชรบูรณ์) เจ้าเมืองบริคันปล่อยให้ ไทดำรออยู่ที่เมืองหล่มสักก่อน เนื่องจากต้องรีบกลับไปเจรจากับฝรั่งเศส ขณะนั้นแสนพรมภักดีเป็นเจ้าเมืองหล่มสัก และอยู่ได้บังคับบัญชาพระยาพานทอง ต่อมาฝรั่งเศสได้มาติดตามนำเอาชาวไทดำที่เมืองหล่มสัก แต่ไทดำประมาณ 50 ครอบครัวขอตั้งหลักแหล่งอยู่ที่บ้านห้วยปูน ตำบลน้ำก้อ ไทดำส่วนใหญ่ได้เดินทางไปกับฝรั่งเศส เดินทางด้วยเท้าข้ามภูเขาที่บ้านเลยวังไส อำเภอกุหลอง ผ่านมาที่บ้านนาหลัก บ้านนาดอกไม้ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ฝรั่งเศสจัดเกวียนโซงเลงหลายเล่มเกวียนเพื่อใช้บรรทุกข้าวของ ให้เด็ก ผู้หญิง คนแก่ นั่งเกวียน เดินทางด้วยเท้าต่อไปที่อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ข้ามแม่น้ำโขงไปเวียงจันทน์ เมื่อถึงเวียงจันทน์ฝรั่งเศสปล่อยไทดำไว้ โดยไม่นำส่งให้ถึงบ้านเดิมตามที่ตกลงกัน ไทดำประมาณ 15 - 16 ครอบครัวขออยู่ที่เวียงจันทน์ ส่วนใหญ่ที่เหลือได้เดินทางต่อไปโดยไปกันเอง ได้ช่วยกันตัดไม้ไผ่ทำเป็นแพขนาดใหญ่ 12 ลำ (2 แพมัดติดกันเป็น 1 ลำ)

ล่องแม่น้ำโขงลงไป ไปขึ้นฝั่งที่ทำบ้านกล้วยเหนือปากน้ำชัน เดินทางด้วยเท้าต่อไปเมืองบริตัน ไปพักอยู่เมืองสามหมื่น 2 ปี เพื่อสะสมเสบียง แล้วจึงเดินทางไปผ่านเมืองบ่อ บ้านนาหัน บ้านตะเวียง บ้านเล็ด บ้านนาเลา บ้านนาตุ้ เมืองฮ่ม เมืองทาระคม ท่งเชียงคำ(ตงเจียงกำ) เมื่อเดินทางถึงเมืองเชียงขวาง บ้านเรือนถูกทำลายไปหมด ส่วนใหญ่เป็นบ้านร้างและมีปารก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถูกฝรั่งเศสที่ปกครองสปป.ลาว ได้ติดตามมาใช้ให้ทำงานหนักมากคือ เดือนหนึ่งต้องทำงานให้ฝรั่งเศส 20 วัน ใครไม่มีเงินทำเหี่ยว(พิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย) ฝรั่งเศสจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ก่อน เมื่อเสร็จงานแล้วจะต้องส่งลูกไปเป็นข้อย(คนรับใช้) มักห้ามไม่ให้ทำพิธีกรรมตามความเชื่อที่เกี่ยวกับผี และถ้าไทดำตั้งบ้านเรือนตั้งแต่ 3 ปีขึ้นไป จะต้องเสียส่วย(ภาษี)คนละ 8 หมัน

ไทดำกลุ่มนี้รักอิสรภาพ ไม่ชอบให้ใครมาบังคับข่มเหงรังแกจึงพากันอพยพไปเรื่อยๆ และจะตั้งบ้านเรือนอยู่ไม่ให้นานเกิน 3 ปี ในสปป.ลาว หลายพื้นที่เพื่อหลบหนีฝรั่งเศส จนในที่สุดจุ่มเพียทก เป็นผู้นำรวบรวมผู้คนไทดำจำนวนหนึ่ง มีแสนปารุงและแสนไชยยศทิ เป็นหมอมดใหญ่(ผู้นำพิธีกรรม) (สูง ช้อนเดิม , 10 พฤษภาคม 2549, สัมภาษณ์) ชาวไทดำกลุ่มนี้ได้ตัดไม้ไผ่ ไม้ซาง ทำแพล่องแม่น้ำชันมาขึ้นฝั่งที่บ้านหาดทรายงาม เดินทางด้วยเท้าผ่านบ้านนาเก้อ บ้านหาดพม บ้านนาหลวง บ้านนาญ เมืองทาระคม แล้วมาตั้งบ้านเรือนที่บ้านกลาง ตาแสงท่งเพีย เป็นเวลา 3 ปี ฝรั่งเศสทราบข่าวจึงตามมารังควาญอีก ไทดำกลุ่มนี้จึงได้อพยพข้ามภูเขา มาที่เมืองเฟื่อง เมืองหมื่น ผ่านบ้านนายาว บ้านนาแซง บ้านวัง การอพยพครั้งนี้เป็นความสมัครใจ ไม่มีใครบังคับและในที่สุดพากันตัดสินใจข้ามแม่น้ำโขงมาฝั่งไทยที่บ้านสงาว อำเภอปากชม จังหวัดเลย เดินทางมาที่บ้านปากปัด ผ่านบ้านนาค้อ บ้านนาหงส์ บ้านแก่งปลาปก อำเภอปากชม ข้ามภูฟ้ามาที่ บ้านท่าบม ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พากันตั้งบ้านเรือนกระจายกันอยู่ในพื้นที่ตำบลเขาแก้ว เช่น บ้านท่าบม บ้านนาเบน บ้านโสก จนในที่สุดได้ตั้งบ้านเรือนรวมกันอยู่ที่บ้านนาป่าหนาดเป็นการถาวรจนถึงปัจจุบัน นายเข้ม ช้อนเปี้ยยุ่ง หมอยาสมุนไพร เล่าว่า พ่อของตนบอกว่าไทดำบ้านนาป่าหนาด เดินทางข้ามภูฟ้ามาในราวปี พ.ศ. 2450 ได้ตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อตนเองเองเกิดพอดี คือ ปี พ.ศ. 2465 (เข้ม ช้อนเปี้ยยุ่ง, 10 มีนาคม 2550, สัมภาษณ์)

สาเหตุที่ตั้งหลักฐานอยู่ที่บ้านนาป่าหนาด เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์และลักษณะภูมิประเทศคล้ายเมืองเดิม เช่น มีภูเขา ที่ทำนา ลำน้ำ และป่าโคกสำหรับเป็นที่ตั้งหมู่บ้าน ตอนแรกเรียกชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านโคกโสังคำ" ต่อมาทางราชการตั้งชื่อให้ใหม่ว่า "บ้านนาป่าหนาด" ตามชื่อต้นหนาดที่มีมากมายในบริเวณนั้น ครอบครัวที่อพยพเข้ามาครั้งแรกมี 15 ครอบครัว(ดารารัตน์ เมตดาริกานนท์ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข : 2529)ดังนี้

1. ครอบครัวนายแนว-นางถ้อย มีบุตร คือ นางแพน นางโอิน นายเจียน
2. ครอบครัวนายอัม-นางหลง มีบุตร คือ นายบุญชม
3. ครอบครัวของนายหยอด-นางเปิง มีบุตร คือ นายดำ นางใส นายมูล นายกรม และนายหล้า

เปื่อย

4. ครอบครัวนายคุม-นางคำ มีบุตรคือ นางสม นางแพง นางพรม นายยม นาย
5. ครอบครัวนายแฝง-นางแข(แขก)
6. ครอบครัวนายกู-นางพรม มีบุตร คือ นางแพง นายเป้ง นางพรวน นางกวย
นางเมือง นายเฟื่องและนายจัน
7. ครอบครัวนายลุน-นางแกง
8. ครอบครัวนายนาค-นางฮัก มีบุตร คือ นายแพง นางเต่า นางโอย นายแห
วง นางมีและนางเปื่อย
9. ครอบครัวนายเด็ก-นางแอ มีบุตร คือ นายตัน นายจวง นายแสง นายพรม
และนางเป็น
10. ครอบครัวนายก่อ-นางก่อ มีบุตร คือ นางคูน
11. ครอบครัวนายมัน-นางแป้ นางยะ นางมอน
13. ครอบครัวนายจำ-มีบุตร คือ นางพรม นางคำมี นางสี
12. ครอบครัวนายเก่า-นางก่อ มีบุตร คือ นางแอ๊ด ไม่มีบุตร
14. ครอบครัวนายยะ-นางเปื้อ มีบุตรคือ นายแอ่น นายอาน นายอ่อน นางแหม่ม
นางน้อย
15. ครอบครัวนายเต่า-นางบาง มีบุตรคือ นางเป้ง นายทัน นายเชียง

ในอดีตขณะก่อนตั้งบ้านนั้น ชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ ทำอาชีพปลูกข้าวไร่เป็นหลัก ไม่
มีนา เมื่อเห็นไทดำทำนาแล้ว ได้ข้าวมากกว่า จึงได้พากันหันมาทำนาปลูกข้าวตามไทดำตั้งแต่
บัดนั้นเป็นต้นมา ปัจจุบันจะพบเห็นนาของไทดำ ที่ทิ้งให้รกร้างซึ่งชาวบ้านอื่นๆ ในบริเวณนั้นใช้
ทำกิน เช่น บ้านโสก บ้านช้างนาเบน(สงกรานต์ ช้อนเดิม, 10 มกราคม 2551) บ้านนาป่าหนาด
เป็นหมู่บ้านเล็กๆ อยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเลย ลักษณะบ้านเรือน ปลูกเรือนเรียงรายยาวไป
ตามถนนภายในหมู่บ้าน มีถนนหลักสายหลักของทางหลวงชนบท นานอน-สงเปือย ผ่านกลาง
หมู่บ้าน ภายในหมู่บ้านจะมีซอย ตัดเป็นแนวเดียวกันสิบซอย อาณาเขตของหมู่บ้านนาป่าหนาด
ติดต่อกับหมู่บ้านต่างๆ ทิศเหนือติดกับบ้านวังอาบช้าง ทิศใต้ติดบ้านหินตั้ง ทิศตะวันออกติด
บ้านตาต้อ ทิศตะวันตกติดบ้านนาเบน ปัจจุบันแบ่งออกเป็นสองหมู่ คือหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 12
ผู้นำของชาวบ้านนาป่าหนาด ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ได้แก่ แสนบำรุง แสนไชยยศทิ หมื่นพ่อ
แอ่น นายหยอด ไพศุณย์ นายตัน ทันทา นายแนน คุ้มดำ นายเสาร์ ช้อนเปี้ยยุ่ง(ก้านัน) นายผัน
ไพศุณย์ นายสงกรานต์ ช้อนเดิม นายพิช ช้อนเปี้ยยุ่ง นายเฟื่อน สดด้วง นายน้อย ชาวตร
นายวีระ อินยานวน(ก้านัน) นายสวาท สายจันทร์ นายอุดชัย จันทมา มีการรวมกลุ่มต่างๆ ใน
หมู่บ้านได้แก่ กลุ่มสตรีไทดำ กลุ่มสตรีพัฒนา ชมรมผู้สูงอายุ สมาคมไทดำจังหวัดเลย กลุ่ม
สงเคราะห์หมู่บ้าน กลุ่มเงินกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มธกส. กลุ่มทอผ้า กลุ่มเกษตรสวนเขาแก้ว กลุ่ม
ออมทรัพย์ กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มกองทุนเงินล้าน กลุ่มไร่นาสวนผสม และกลุ่มเลี้ยงปลา พื้นที่

ทำกินมีประมาณ 900 ไร่ และพื้นที่ป่าสาธารณะราว 564 ไร่ (วีระ อินยานวน, 13 เมษายน 2552, สัมภาษณ์)

2.2 โครงสร้างทางสังคม

สิงหรือตระกูล สิงลอหลวงใหญ่สุด(สิงล่อคำ) เป็นตระกูลเจ้า ตระกูลรองลงมา สิงล่อ สิงวี สิงกา สิงกวาง สุภาสิตไทดำกล่าวว่า “สิงเรื่องให้เอ็ดหมอ สิงล่อให้เอ็ดตัวว” หมายความว่า ตระกูลล่อหรือล่อคำยกให้เป็นผู้ปกครอง ตระกูลเรื่องยกให้เป็นผู้ดูแลรักษาการเจ็บป่วย และ กำกับจารีตประเพณี การจัดพิธีกรรมต่างๆ ของไทดำ เช่น การป่าดงใหญ่ หรือเล็ก ต้องตระกูล สิงล่อคำทำก่อนเสมอ ตระกูลอื่นๆ จะทำภายหลังเพราะเชื่อว่า ผีเรือน(ผีบรรพบุรุษของตนเอง) จะไม่ได้รับสิ่งของที่ตัวเองจัดส่งไปให้ การนับวันของไทดำ ในหนึ่งสัปดาห์ มี 10 วัน คือ ชว่ง เต้า ก่า กาย ฮับ ฮาย เม็ง เบ็ก กัด คด การทำพิธีกรรมต่างๆในอดีตจะมีแต่ไทดำเท่านั้น คนอื่นที่ไม่ใช่ไทดำ ไม่สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ได้ และปัจจุบันสังคมไทดำได้เปลี่ยนแปลงไป การทำพิธีกรรมอนุญาตให้คนที่ไม่ใช่ไทดำ หรือผู้ที่สนใจเข้าร่วมศึกษาได้

2.3 เหตุการณ์สำคัญในอดีต

1. พ.ศ. 2450 ไทดำอพยพมาจากเมืองแกลง หรือเมืองเดียนเบียนฟู กระจายอยู่บริเวณบ้านโสก บ้านนาเบน และเกิดโรคระบาด จึงย้ายมาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านนาป่าหนาด ขณะนั้นมี 15 หลังคาเรือน โดยมีกลุ่มคนจำนวน 4 กลุ่ม คือ ผู้นำ(ผู้ปกครอง) ผู้นำจิตวิญญาณ (พิธีกรรมหรือหมอ) หมอยา และประชาชนทั่วไป

2. พ.ศ. 2478 มีโรงเรียนในหมู่บ้าน เกิดเหตุการณ์ที่ครูให้นักเรียนหญิงตัดผม และห้ามใช้ภาษาไทยในโรงเรียน เพราะครูไม่เข้าใจภาษาไทยดำ

3. พ.ศ. 2526 มีไฟฟ้าเป็นครั้งแรก

4. พ.ศ. 2527 มีน้ำประปาเป็นครั้งแรก

2.4 ที่ตั้ง และอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านนาเบน	หมู่ 3 ตำบลเขาแก้ว
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านนาป่าหนาด	หมู่ 12 ตำบลจอมศรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านบ้านวังอาบช้าง	หมู่ 5 ตำบลเขาแก้ว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านหินตั้ง	ตำบลจอมศรี

2.5 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ชุมชนบ้านนาป่าหนาด ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่ม ล้อมรอบด้วยภูเขาใหญ่ คือ ภูแก้ว และ ภูเขาลึก คือ ภูหวด บริเวณรอบๆ หมู่บ้านใช้ทำการเกษตร เช่น การปลูกข้าวเหนียว การทำไร่ ข้าวโพด และถั่ว เป็นต้น ซึ่งข้าวชาวนามีเพียงพอสามารถบริโภคได้ทั้งปี และยังสามารถ

เหลือจำหน่ายได้ นอกจากนี้ยังมีลำห้วยเล็กๆ คือ ลำห้วยน้อย(ห้วยป่าดัว) ซึ่งชาวบ้านนาป่า
หาตใช้ทำน้ำประปา ต้นกำเนิดมาจากชาวไทดำในอดีตทำพิธีปลุกน้ำ ทำให้มีน้ำกินน้ำใช้จนถึง
ปัจจุบันนี้ ลำห้วยนี้ไหลไปบรรจบแม่น้ำฮวย ที่ไหลมาจากภูแก้ว และในที่สุดไหลไปบรรจบแม่น้ำ
โขงที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

2.6 สภาพทางสังคม

2.6.1 ประชากร ชุมชนบ้านนาป่าหาตประกอบด้วยครัวเรือน 259 หลังคาเรือนแยก
เป็น 2 หมู่คือ หมู่ที่ 4 จำนวน 130 หลังคาเรือน ประชากรทั้งสิ้น 552 คน แยกเป็นชาย 263 คน
หญิง 289 คน และหมู่ที่ 12 จำนวน 129 หลังคาเรือน ประชากรทั้งสิ้น 531 คนแยกเป็นชาย
281 คน หญิง 250 คน

2.6.2 ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน แต่เดิมชาวไทดำบ้านนาป่าหาตลักษณะบ้านเรือนได้ถูก
สูงมุงด้วยหญ้าคา ใช้ไม้ไผ่ข้างเป็นพื้นและฝา ไม้จั่วหลังคาเป็นรูปเขาควาย ซึ่งตอนแรกใช้
เถาว์วัลย์กับไม้ดอกมัดแทนตะปู นายเซย ทันทา กล่าวว่า เรือนของไทดำต้องมีห้องไม่น้อยกว่า 2
ห้อง บ้านที่เป็นครอบครัวใหญ่มีมากที่สุดประมาณ 11 ห้อง มีชานและกว๊าน(ระเบียง) มุงหลังคา
ต่ำลงมาเกือบไม่เห็นผนังบ้าน ภายในบ้านเป็นห้องโถง แบ่งเป็นสัดส่วนตามลักษณะใช้สอย มี
ห้องครัว ห้องนอน ห้องกินข้าว รวมอยู่ในห้องโถง จะมีมุมหนึ่งสำหรับห้องกะลอหองหรือห้องผี
บรรพบุรุษ(ผีเรือน)การนอนจะใช้มุ้งสีดำกันเพื่อแยกครอบครัวแต่ละครอบครัว ได้ถูกบ้านใช้เป็น
ที่ทอดผ้าเลี้ยงสัตว์หรือเป็นที่เล่นของเด็กๆ ลักษณะบ้านเรือนที่สร้างอาศัยอยู่ทั่วไป มี 3 ลักษณะ
คือ 1) เชื้อนเหี่ยวหรือแบบชั่วคราว 2) เชื้อนค่อนข้างมั่นคงหรือแบบกึ่งถาวร และ 3) เชื้อนปั้น
หนาฝาแป้นหรือแบบมั่นคงแข็งแรง

ปัจจุบันรูปแบบบ้านของไทดำได้กลืนหายไปหมดแล้วเหลือแค่บ้านจำลองในศูนย์
วัฒนธรรมไทดำเพียง 2 หลังเท่านั้น เพื่อให้ลูกหลาน หรือบุคคลที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าความ
เป็นมาและรูปแบบบ้านของไทดำ

2.6.3 เส้นทางคมนาคมและการติดต่อกับภายนอก ระยะทางห่างจากจังหวัดเลยไปทางทิศเหนือประมาณ 38 กิโลเมตร หรืออยู่ห่างจากอำเภอเชียงคานไปทางทิศใต้ ประมาณ 17 กิโลเมตร ถ้ามาจากเชียงคานโดยใช้ถนนเส้นทางเชียงคาน –เลย กิโลเมตรที่ 5 หน้าโรงเรียนบ้านนาบอนแล้วเลี้ยวซ้าย เข้าถนน นาบอน-สงเปือย ระยะทาง 12 กิโลเมตรถึงบ้านนาป่าหนาด ถนนเป็นทางลาดยาง แต่เป็นหลุมเป็นบ่อ บางช่วงมีการปรับปรุงถนนให้ดีกว่าแต่ก่อน การคมนาคมออกนอกหมู่บ้านสามารถไปได้หลายทาง คือ 1) เส้นทางบ้านตาดซ้อ ท่าบม สงเปือย ไปอำเภอปากชม หรือไปจังหวัดเลย 2) เส้นทางบ้านหินตั้ง บ้านธาตุ ไปจังหวัดเลย 3) เส้นทางบ้านนาเบน นาบอน ไปอำเภอเชียงคาน ชาวบ้านโดยเฉพาะไปทำงานได้ไปทำงานต่างถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร เป็นจำนวนมาก อาชีพที่ทำต่างถิ่น คือรับจ้าง รับราชการ ค้าขายรวมทั้งการไปศึกษาในเมืองใหญ่ๆ สำหรับนักศึกษา

2.7 การศึกษา

2.7.1 ประชาชนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาตามลำดับ

2.7.2 สถานศึกษา จำนวน 3 แห่ง คือ

- 1) การศึกษาระดับประถมศึกษา คือ โรงเรียนบ้านนาป่าหนาด
- 2) การศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ม.1-ม.6) คือ โรงเรียนเขาแก้ววิทยาสรรพ์
- 3) การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คือ กศน.ตำบล สังกัดศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเชียงคาน (กศน.) จัดการศึกษาออกโรงเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ เช่น การเพาะเห็ด การทอผ้า เป็นต้น การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน และการศึกษาตามอัธยาศัย

2.8 ด้านสาธารณสุข

2.8.1 มีสถานอนามัย จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ สถานอนามัยบ้านนาป่าหนาด (ที่ตั้งอยู่บ้านนาป่าหนาด หมู่ 12)

2.8.2 ประชาชนเมื่อเจ็บป่วย มีปัญหาด้านสุขภาพ จะเข้ารับบริการด้านสุขภาพระดับปฐมภูมิที่สถานอนามัยบ้านนาป่าหนาด

2.8.3 มีชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ดูแลสุขภาพระดับครัวเรือน การพัฒนางานสาธารณสุขมูลฐาน รวมทั้งการเฝ้าระวังปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้าน

2.8.4 มีชมรมสร้างสุขภาพระดับหมู่บ้านในการส่งเสริมป้องกันโรคในชุมชน

2.9 วัฒนธรรมประเพณี

2.9.1 พิธีการปาดตง

การปาดตงของไทดำที่บ้านนาป่าหนาด การปาดตง คือ การนำข้าวปลาอาหารไปให้ผีเรือนรับประทานในห้องผีเรือน(กะล่อหอง) ถ้าผีเรือนเป็นผู้ตัวจะปาดตงทุก 5 วัน คือ มือซ้าย กับมือขวา ถ้าผีเรือนเป็นผู้เมียจะปาดตงทุก 10 วันและจะไม่เป็นมือซ้าย กับมือขวา การนับวันของไทดำมีการกำหนดการนับอยู่สิบวันหมุนเวียนกันไปตลอด ไม่กำหนดข้างขึ้นข้างแรมมีชื่อวันการนับ ดังนี้ มือซ้าย มือเมิง มือเปิก มือกัต มือชด มือช่วง มือเต้า มือกำ มือกาบ มือฮับ (สงกรานต์ ช้อนเดิม, สัมภาษณ์, 10 มกราคม, 2551)

2.9.2 พิธีเลี้ยงเจ้าบ้าน

พิธีเลี้ยงเจ้าบ้านของไทดำที่บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นพิธีเลี้ยงผีประจำท้องถิ่นให้ช่วยให้พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ รักษาพืชผลการเกษตรให้ปลอดภัยจากศัตรู และช่วยคุ้มครองคนในหมู่บ้านให้ปลอดภัย (แก้ว ช้อนเดิม, สัมภาษณ์, 10 มกราคม, 2551)

2.9.3 การเกิด

ประเพณีการเกิดของไทดำ มีหลายขั้นตอนและในแต่ละขั้นตอนมีความหมายที่แบบยล หลังจากที่เกิดคลอดออกมา พ่อจะเป็นคนที่ตัดสายสะดือ หลังจากนั้นจะเอารกไปล้างทำความสะอาดแล้วเอาใส่บั้งไม้ไผ่ ผึงไว้ใต้บันไดบ้าน ซึ่งเชื่อว่า วิญญาณที่ติดอยู่กับรกจะลืมเด็กที่เกิดหลังจากที่คนขำเยอะ จะทำให้เด็กเติบโตปกติ ถ้าคนที่ถือรกไปผึง ถือมือข้างใด เชื่อว่าเด็กคนนั้นก็จะถนัดด้านนั้น นำเด็กไปอาบน้ำ- แล้วเอาผ้าคล้องคอเด็ก เพื่อเป็นการกันผีที่ไม่ดี มารบกวน แล้วนำเอาพานใส่หมาก พลุ และเครื่องเคี้ยวหมากไปบอกกล่าวกะล่อหอง (กะล่อหอง คือ ห้องที่ผีบรรพบุรุษอาศัยอยู่) ให้ปกป้องรักษาเด็กที่เกิดใหม่ นำเด็กออกมานอนกระด้าง แล้วนำกระมุกหรือหีบใส่ของเช่น เสื้อผ้า เครื่องใช้ รวมถึงข้าวของเงินทองไว้บนศรีษะเด็ก แล้วเอาไข่ขาวมากระทุ้งให้สะดุ้งเพื่อฟังคำสอน

ตะคอกครั้งที่ 1 กล่าวว่า เป็นคนฮู้ผู้ดี (ให้เป็นคนดี)

ตะคอกครั้งที่ 2 กล่าวว่า เป็นคนฉลาดเฉลียวเป็นเจ้านาย

ตะคอกครั้งที่ 3 กล่าวว่า เป็นคนสูงใหญ่ ให้ผู้เป็นพี่น้องตามหา ลุงตาตามข่าว (ให้ได้เป็นที่พึ่งยามเติบโต)

เอาเข็ม หลอดกับเหรียญเงินแช่น้ำ ให้เด็กกิน เข็มและหลอดหมายถึง ความฉลาดหรือหลักแหลม เหรียญเงินหมายถึง ความร่ำรวย และรุ่งเรือง

การอยู่ไฟ - หมอเวทย์มนต์จะทำการสวดเพื่อขับไล่พิษไฟ เพื่อไม่ให้ผิวพองหรือเป็นผื่น ถ้าในกรณีที่ไม่มีหมอเวทย์มนต์ ก็ให้กัวกั๊กินคว้นไฟ 3 กลืน

การออกเดือน - เนื่องจากสมัยก่อนจะคลอดที่บ้านและหมอดำแยเป็นคนทำคลอด ผู้เฒ่าผู้แก่จะด้ามหรือทำพิธีปัดเป่าสถานที่คลอดลูกและเตาไฟที่อยู่ไฟ การเลี้ยงผีบรรพบุรุษหรือการด้ามผีกะล่อหอง เป็นการล้างน้ำคาวปลาและทำให้แผลแห้ง หรือ พ่อสะล้าแม่สะล้า (ล้างสิ่งสกปรกออก) ถวายอาหารคือ นึ่งยอดผักทองและไข่ต้ม 1 ลูก นอกจากนั้นยังผูกแขนแล้วเอาน้ำหาดหรือน้ำหมากมาแต้มเหนือคิ้วเด็ก หรือการแต้มวงเดือน เชื่อว่าเป็นการทำเครื่องหมายรับเข้ามาเป็นลูกของเราและไม่ให้แม่คนเก่าในอดีตชาติมาทวงลูกคืน หรือแม่เบ้าแม่หาง แม่เก่าแม่หลัง นอกจากนี้ยังไม่ให้บิดหูกเด็กเพราะเชื่อว่าเป็นอวัยวะที่ป็นยากที่สุด(นางอวน คำบุญ และนางอ่อน ทันทา,สัมภาษณ์, 10 มกราคม, 2553)

2.9.4 การแต่งงาน มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ส่อง (ไปใหม่) เป็นการเสี่ยงทายดูว่า เป็นเนื้อคู่กันหรือไม่ โดยฝ่ายชายจะนำใบพลูที่สวยที่สุด ห่อหมาก ห่อพลูไปบ้านฝ่ายหญิง นอกจากนี้ยังนำไก่ไปด้ม นำไก่มาเสี่ยงทายดูว่าเป็นเนื้อคู่กัน โดยดูที่ปาก และตีนของไก่ จะต้องออกมาไม่บิดเบี้ยวได้รูปสวยงาม ถ้าออกมาดี ก็จะเข้าสู่ขั้นตอนการสอดต่อไป แต่ถ้าออกมาไม่ดีก็จะหาวันทำอีกครั้ง จนครบ 3 ครั้ง ถ้าไม่เชื่อฟังคำทำนายก็จะทำให้เกิดการหย่าร้างขึ้น

2. สอ เป็นการไปขอ ถ้าเฒ่าแก่ของฝ่ายหญิงเคียดหมากก็แสดงว่าตกลงยกให้ แต่ถ้าไม่เคียดก็ไม่ยินยอม จากนั้นก็จะหาฤกษ์ยามที่เป็นมงคล เข้าสู่ขั้นตอนการสอดต่อไป

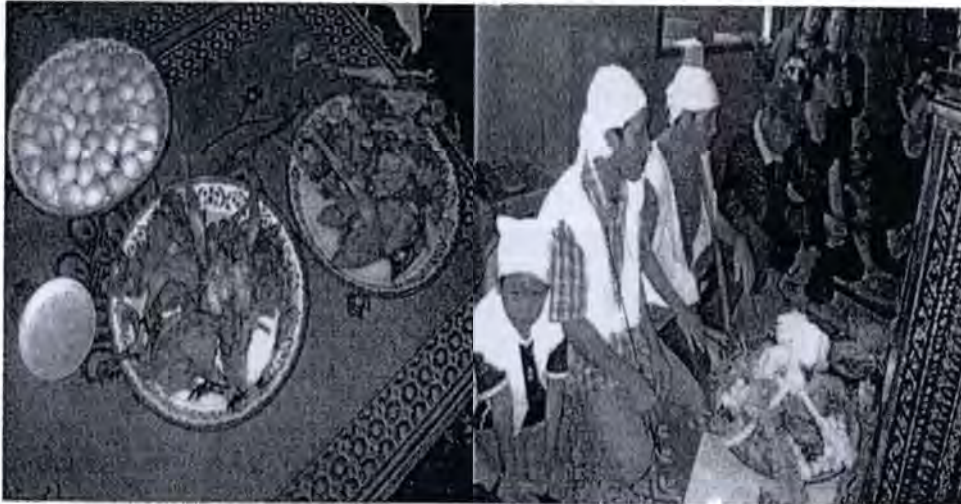
3. สู้ ฝ่ายชายจะต้องนำหมู 1 ตัว เหล้า 1 ขวด หลังจากที่ได้ดื่มหมูสุกแล้ว ยกพานหมูพร้อมเหล้าบอกกล่าวผีบรรพบุรุษ ไม่ให้หักทวงเขยใหม่ หลังเสร็จพิธี เจ้าบ่าวยังไม่ได้เข้าห้องหอกับเจ้าสาว ต้องนอนที่ซานระเบียงหน้าบ้าน 3 คืน หรือ เป็นเขยนอกบ้านก่อนค่อยเป็นเขยในบ้าน จะดูความซื่อสัตย์ หลังจาก 3 วัน ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะมาปูที่หลับที่นอนให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวอยู่ห้องหอเดียวกัน ในสมัยก่อนคนที่เป็นเขยต้องนอนนอกบ้านเป็นปี ต่อมาเปลี่ยนเป็น 3 เดือน และ 3 วัน

4. สา ฝ่ายชายต้องไปอยู่ที่บ้านฝ่ายหญิง ประมาณ 3 ปี เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อตาแม่ยายในการเลี้ยงดูฝ่ายหญิงจนเติบโต และต้องออกจากบ้านไปอยู่บ้านสามีตลอดไป เมื่ออยู่ครบสามปีแล้ว พ่อแม่ของฝ่ายชายจะมาขอไปอยู่ด้วย โดยมอบของกำนัลให้ เช่น ของมีค่า ที่ดินไร่นา หรือบ้านให้ทางพ่อแม่ฝ่ายหญิง จนมีคำพูดที่ว่า "ข้าวปีละแสน เกลือปีละทอง (ประมาณ 3 กิโลกรัม)" คนที่เป็นสะใภ้หรือลูกเขยต้องเจียมตัวจึงจะทำให้มีอายุมั่นคงขวัญยืน หรือเจียมผีเฒ่า เจียมเจ้ายีน

การตั้งบ้านเรือนในกรณีที่แยกเรือนจากพ่อแม่ จะตั้งวันฮาย ขึ้นวันเม็ง หรือฮายเชิง เม็งขึ้น ซึ่งจะตั้งบ้านภายในวันเดียว เพราะได้ตระเตรียมไม้แลหลังคาไว้ก่อนและชาวบ้านได้ช่วยกันตั้งบ้านเรือนจึงเสร็จเร็ว แล้วก็ขึ้นบ้านใหม่วันถัดไป

2.9.5 การตาย

ในสมัยก่อน เมื่อมีคนตาย จะเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ศพ แล้วเอาผ้าคลุม ถ้าคนที่ เป็นสามีตาย ภรรยาจะปล่อยผมเป็นการไว้ทุกข์ ส่วนลูกและหลานผู้ชายจะไว้ทุกข์หรือ กัดกโดยการนุ่งผ้าขาว ทำเป็นเสื้อไม่มีแขน และผ้ามัดหัว (นิยมใช้ผ้าปานขาว) แบกดาบคนละอัน เพื่อป้องกันผีร้ายมากล่อมให้วิญญาณไปทางอื่น เพราะเชื่อว่าจะมีวิญญาณร้ายมาชักชวน และเป็นการจูงวิญญาณของผู้ตายขึ้นไปเมืองแถนหรือเมืองฟ้า (เมืองสวรรค์) จะนำศพไปทำพิธีในวันรุ่งขึ้น เพราะตายกับหมอมดหมอมนต์ (หมอเวทมนต์คาถา) เชื่อว่าตายแล้วจริงไม่ฟื้นคืนได้

ก่อนจะนำศพไปทำพิธีในป่าช้า ลูกหลานต้องเอาไก่มาฆ่าคนละตัวโดยการฟาดที่หัวบ้านใด ถอนขน ต้มให้สุก เอาเครื่องในอีกนิดหน่อย เป็นการจัดสำรับอาหารให้กินครั้งสุดท้าย เชื่อว่าถ้าคนใดไม่ทำให้กิน วิญญาณผู้ตายก็จะไปรบกวน เช่น ไม่สบาย หรือเป็นทุกข์ร้อน ต้องไปทำพิธีงายดำ หรือถวายอาหารที่ทำน้ำ นอกจากนี้ต้องทำพิธีช้อนขวัญ ญาติๆ จะนำเสื้อผ้าของตนมาใส่ในไหข้าว เป็นการดุ่มขวัญคนที่มิชีวิตรอยู่ หมอที่ทำพิธี อาทิเช่น นายยอด ไพศุณย์ นายสิงแหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง นายโท อ้อยนอ และนายทอก แห้วกยอม จะจับไหเสื้อผ้าและจูงแขนต่อๆ กันทั้งหมด จูกรอบศพ 3 รอบ เพื่อรักษาขวัญคนที่ยังอยู่ไม่ให้ตามวิญญาณของคนที่ย้ายไปเมืองฟ้า ปั่นข้าวให้ผู้ตายกิน หมอทำพิธีปลุกให้ผู้ตายตื่นโดยการกระทุ้งด้ามดาบ 3 ครั้ง และตัดขาดความสัมพันธ์กันโดยพูดว่า "เมื่อกินหมดข้าวคำนี้แล้วให้ไปหากินทางอื่น บ่อนข้าวไม่ได้หาบ่อนปลาไม่ได้ซื้อ" ผู้กัดกหรือผู้ไว้ทุกข์ หญิงและชายต้องใส่เครื่องเงิน เช่น กำไล หรือปอกแขน กำไลคอ หรือปอกคอ เชื่อว่าส่งวิญญาณที่เมืองฟ้าแล้วต้องกลับมายังโลกมนุษย์เพราะยังไม่ถึงเวลาของตน ถ้าเมืองฟ้าเห็นคนที่ใส่เครื่องเงินก็จะไล่ลงมา

ขอน คือ เสื่อหรือไม้ฉากที่พันศพ ซึ่งในสมัยก่อนไม่มีโลงศพ ขอนต้องปกด้วยเสื่อฮิ เพราะเชื่อว่า เมื่อคนที่ตายขึ้นไปเมืองฟ้าแล้ว จะเป็นเครื่องหมายไปหากลุ่มไทดำง่าย หรือเป็นการถามหาชาวดาวหาสิ่งง่าย หลังเสร็จพิธีก็จะเอาเสื่ออีกกลับมาซัก ถ้าเป็นหมอมตหมอมนต์ก็จะฝังไปกับศพ ถ้าไม่มีคนสืบทอดวิชาต่อ ถ้ามีก็จะนำเสื่อฮิไปให้คนที่สืบทอดต่อไป

การเอาขอนหรือศพลงบ้าน ผู้กำกับ 1 คนเดินนำหน้า ถือคันเบ็ดไขกับไต้ หรือตะกร้าใส่ ธนู ลูกศร ถุงผ้าจำลอง ไต้จะมีแต่ศพผู้ชาย ผู้หญิงไม่มี ต่อมาคือ ผู้กำกับคนอื่นๆ ถือพานไต้ต้ม ศพ และญาติๆ ตามลำดับ พอไปถึงป่าช้า ไขหลุมมือและแตกที่ไหนก็จะขุดและฝังตรงนั้นเพราะ คนที่ตายชอบและพอใจที่จะอยู่ กรณีที่ไขไม่แตกก็จะโยนจนกว่าไขจะแตก พอฝังเสร็จก็จะปลด เปลื้องการไว้ทุกข์กับก้อนหินหรือต้นไม้ และพูดว่า "ไม้กำกับ นกกำกับ" หรือฝากไว้ปากกับนก เป็นคนไว้ทุกข์แทน รุ่งเช้าลูกหลานก็ไปส่งข้าวส่งน้ำที่หลุมฝัง โดยใส่ชุดไว้ทุกข์และก็ปลดเปลื้อง การไว้ทุกข์และพูดเหมือนเดิม วันที่สองส่งข้าวครึ่งทางระหว่างหลุมกับทางเข้าป่าช้า วันที่สาม ส่งข้าวที่ทางเข้าป่าช้า เพื่อให้วิญญาณของคนตายรู้จักทางกลับบ้าน แล้วเชิญวิญญาณดีของ ผู้ตายมาที่บ้านเพราะเชื่อว่ามิหลายขวัญทั้งดีและไม่ดี โดยจัดพานใส่หมาก พลุ ไต้ดิบ 1 ตัว มา และอาจมีผ้าซึ่งขอเงินไว้ วางไว้ที่ชานบ้านหรือเสานอกบ้านซึ่งไม่อยู่ใต้หลังคาบ้าน หมอคนทำ พิธีจะเอาพานนั้นกลับบ้านแล้วอาบน้ำอาบท่า แต่งตัวกลับมาบ้านผู้ตาย เพื่อทำพิธีเชิญวิญญาณ เข้ากะล่อทองหรือห้องผีบรรพบุรุษ โดยจะนำเอาหมูมาต้มทั้งตัวแล้วนำไปตามหรือสวดให้ วิญญาณผู้ตายมาอยู่ และยังบอกกล่าววิญญาณผู้ตายให้มารักษา แล้วนำหมูที่ทำพิธีมาแจกจ่าย ให้แขกกิน ต้องกินให้หมดไม่จะเป็นอาหารหรือข้าว ถ้าไม่หมดต้องเอาให้แขกไป ไม่ให้เหลือไว้ในบ้าน จากนั้นทำขวัญโดยการผูกข้อต่อแขนให้คนในบ้าน

2.9.6 การแสดงและการละเล่น

การแสดงของไทยดำมีหลายอย่าง ได้แก่ การรำแคน(แซแคน)เป็นศิลปการแสดงพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่นิยมแสดงในงานเทศกาลต่างๆ และงานรื่นเริงทั่วไปการฟ้อนแคนเป็นการฟ้อนรำกับเสียงแคน การแซตั้งเต้า เป็นการเต้นรำประกอบเครื่องดนตรีที่ชื่อตั้งเต้า แซตั้งเต้าใช้รำในโอกาสมีแขกมาเยี่ยมเยือน การอันกอน เล่นในโอกาสวันงานไทดำ การแซปาง เป็นการเต้นรำในพิธีกรรมเลี้ยงผีผดผีมนต์ของหมอมด แซในพิธีเลี้ยงปาง กินปาง(เสนตั้งบังหน่อ) การแซวีเป็นการฟ้อนรำที่ใช้พัดร่วมในการฟ้อนรำประกอบเสียงเพลงแสดงในโอกาสมีแขกมาเยี่ยมเยือน แซผ้าเป็นการฟ้อนรำที่ใช้ผ้าสีหรือผ้าเปียวมาประกอบในการฟ้อนรำ การแซผ้าใช้ในโอกาสมีแขกมาเยี่ยมเยือน (พิมมะจัน บัคคัม, 20 ตุลาคม 2543) นอกจากนั้น ยังมี การเล่นมะแล่แป้นคือการใช้ลูกสะบ้าเป็นอุปกรณ์การเล่น การเล่นอีโก้ย คือการใช้สตางค์แดง(เงินเหรียญ)เป็นอุปกรณ์เล่น การเล่นมะส่าง คือใช้ไม้กลิ้งเป็นลูกกลมรี(ลูกข้าง)เป็นอุปกรณ์ เล่น การเล่นโยนขุม (ใช้เงินเหรียญหยอดลงหลุม) การเล่นละหวาย(ลากหวาย)ใช้หวายหรือเถาวัลย์หรือเชือกเป็นอุปกรณ์(ชักคะเย่อ) การเล่นละหวาย เป็นการใช้เส้นหวายมาดัดกันคนละข้าง

ปัจจุบันคือชักคะเย่อ การเล่นยู้สาว เป็นการใช้ไม้สาว(ไม้ไผ่ลำเล็กที่แข็งแรง) เวลาเล่นผู้เล่นอยู่คนละข้างแล้วดันให้ฝ่ายตรงข้ามถอยไปจนถึงจุดเส้นที่กำหนดจึงจะชนะ การละเล่นของไทยดำนิยมเล่นในโอกาสวันงานประจำปีไทดำ วันสงกรานต์และวันเลี้ยงเจ้าบ้าน สำหรับ

การเล่นของเด็กๆ มีหลายอย่าง เช่น การเล่นมะจางคอมใช้การจับคู่ที่หลังกันแล้วโยนลูกผ้า การเล่นขี้แจงแจ้ ใช้ไม้ทำเป็นขาโยกเยก การเล่นสะลามป้ามปาโดยการวิ่งตามเส้นที่ขีดไว้ไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามผ่านไป การเล่นจันจา(ชิงช้า)ใช้เชือกผูกกับไม้กระดานหรือท่อนไม้แล้วผูกกับกิ่งไม้ การเล่นขี้ม้า(วิ่งกะลา)ใช้กะลามะพร้าวและเชือกเวลาเล่นใช้เท้าคีบเชือกและเหยียบบนกะลามะพร้าวแล้ววิ่งไปเพื่อแข่งกัน การเล่นของเด็กเล่นได้ทุกโอกาสเมื่อเด็กมีความพร้อม

2.9.7 อาหาร

ไทดำนิยมรับประทานอาหารจำพวกผัก หรือพืชเป็นหลัก รองลงมาคือสัตว์จำพวกปลา ไก่ หมู สัตว์ป่า สำหรับสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย นั้นเมื่อก่อนไม่นิยมเพราะถือว่าเป็นสัตว์ที่มีคุณ อาหารที่บริโภคเป็นประจำในหมู่บ้านนาป่าหนาด ได้แก่ อดบอน ลาบมะเขือ หน่อป้าง หน่อส้ม หล่ำบอน จูบไก่ จูบหมู จูบผักเจียวตาแดง หล่ำม ปลาม้ม หนั่งเก็ม ปลา และ(ปลาร้า) อาหารต่างๆมีรายละเอียด ดังนี้ (ลอง ไพศุณย์, สัมภาษณ์, 13 เมษายน, 2551)

1) อดบอน ขั้นตอนและวิธีทำ เลือกใบบอนที่แก่และเหลืองนำมาต้มในโอ่งให้ใบบอนเหลืองประมาณ 3-4 วัน นำออกมาผึ่งแดดให้แห้งจนกรอบ แล้วนำมาผัดกับน้ำแซ่ข้าวเหนียว นวดจนใบนิ่ม เอาใส่ไหปิดไว้ให้สนิท ไม่ให้อากาศเข้าได้ ทิ้งไว้ประมาณ 3-4 วัน แล้วเปิดชิมดูว่ามีรสเปรี้ยว นำมาหนึ่งให้สุกจนเปื่อย แล้วนำมาผึ่งแดดให้แห้ง นำมาตำใส่กระเทียม พริก เกลือ ใส่ใบหอม(ผักชี) รับประทานได้

2) ลาบมะเขือ ขั้นตอนและวิธีทำ นำมะเขือขึ้นที่แก่จัด หรือมะเขือเหลือง นำมาหั่นบาง ๆ ตำใส่เกลือ แล้วล้างน้ำ ตำ 2-3 ครั้งจนมะเขือไม่มีรสขื่น เอาเม็ดออกแต่ไม่ต้องเอาออกหมด เอาหนังเค็มที่ต้มแล้วหั่นบางๆ ใส่ น้ำข้าวคั่ว หอม กระเทียม ใส่ น้ำปลา ปลาร้า หั่นปลีกล้วยที่แก่ใส่ด้วยนำมารับประทานได้

3) หน่อป้าง ขั้นตอนและวิธีทำ นำหน่อไม้ดิบ ปอกเปลือกออกแล้วผ่าเป็นซีก หนาประมาณ 1 ซม. นำมาแช่น้ำเปล่า ให้ใช้น้ำบ่ออย่าใช้น้ำฝนเพราะจะทำให้หน่อไม้เปื่อย แช่ไว้ประมาณ 3-4 คืน ก่อนจะนำมาปรุงเป็นแกงหน่อป้างรับประทาน ให้แช่ในน้ำขี้เถ้าไว้ประมาณ 30 นาที นำมาล้างน้ำเปล่าแล้วนำไปแกง

4) หน่อส้ม ขั้นตอนและวิธีการทำ นำหน่อไม้ไผ่สับเป็นเส้น นำมาแช่น้ำไว้ 1 คืนนำมาปั่นผสมเกลือนิดหน่อย นำมาใส่ไหกดให้แน่น ปิดฝาให้สนิททิ้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ นำมาแกงรับประทานได้

5) จูบไก่ ขั้นตอนและวิธีทำ ต้มไก่เป็นตุ๋นจนสุกเปื่อย นำไก่มาฉีกเป็นชิ้นๆ นำขิง กระเทียม หอม พริกให้เผาไฟก่อน ตำโขลกใส่ และปรุงรส

6) จูบหมู ขั้นตอนและวิธีทำ นำเนื้อหมูมาหั่นเป็นชิ้น ตำพริก หอม เกลือ น้ำปลาขิง หั่นใบผาดแก้มันใส่ด้วย และปรุงรส

7) จับผัก ขึ้นตอนและวิธีทำ นำผักทุกชนิดมาหั่นแล้วหนึ่ง ก่อนที่จะหนึ่ง ตั้งน้ำให้เดือดก่อน หนึ่งผักอย่าให้สุกมาก หนึ่งให้เป็นสีเขียว ตำข่าแก่ พริกแห้ง กระเทียม หอม ตำ น้ำปลาร้าและปรุงรส

8) เจียวตาแดง ขึ้นตอนและวิธีทำ นำพริกแห้งมาคั่ว แล้วตำให้ละเอียด ปลาร้าสับใส่ ปรุงด้วยน้ำปลาร้า เกลือ นำมารับประทานกับหนึ่งผัก

9) หล่ำมบอน ขึ้นตอนและวิธีทำ นำก้านบอนอ่อน ลอกเอาเปลือก ออกนำมาต้มให้เปื่อยจนและ ใส่หนังเค็มที่ต้มแล้ว ปรุงด้วย พริก เกลือ ข่า หอม มะกอก

11) น้ำส้มแดง ขึ้นตอนและวิธีทำนำน้ำหน่อไม้ส้ม มาต้มเคี่ยวจนน้ำเหลือน้อย เก็บใส่ขวดไว้ กินทีละน้อย นำมาปรุง ผักที่รับประทานด้วยคือ ผักแว่น ปลีกกล้วย

12) หล่ำมปลา ขึ้นตอนและวิธีทำนำปลามาหั่น ตำเครื่องปรุงแล้วเอาใส่บ้องไม้ไผ่ เฝ่าให้สุกนำมารับประทานกับใบเพี้ยเม่น ใบก้ามกุ้ง

13) ปลามัม มี 2 สูตร ดังนี้

สูตรที่ 1 ขึ้นตอนและวิธีทำ นำปลาดุกลอกหนังออกหมักใส่เกลือ เอาใส่ไหปิดฝาไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ แล้วดูน้ำที่ขึ้นฟองจากปลานำมาต้มแล้วเทลงให้เหมือนเดิมปิดฝาให้สนิททิ้งไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ทำเหมือนเดิมให้ครบ 3 ครั้ง ถ้าดูแล้วมีฟองขึ้นให้เทเหล้า 80 ดีกรีใส่ลงไปเพื่อไม่ให้มีฟอง เสร็จแล้วตำเครื่องปรุง มีพริก กระเทียม หอม ตะไคร้ หมากร่อนใส่ข้าวเหนียวสุกแล้วเทลงในไหปลาที่หมัก ประมาณ 1 สัปดาห์ จึงนำมารับประทานได้

สูตรที่ 2 ขึ้นตอนและวิธีทำ ทำได้กับปลาทุกชนิด แต่ให้เป็นปลาตัวโต ลอกหนังออก เอาแต่เนื้อนำมาสับให้ละเอียด แล้วหมักใส่เกลือ กระเทียม เอาข้าวคั่วใส่ ตระไคร้ ปั่นเป็นก้อน เอาใส่บ้องไม้ไผ่ ปิดฝาให้สนิทเก็บไว้ประมาณ 1 สัปดาห์ จึงนำมารับประทานได้

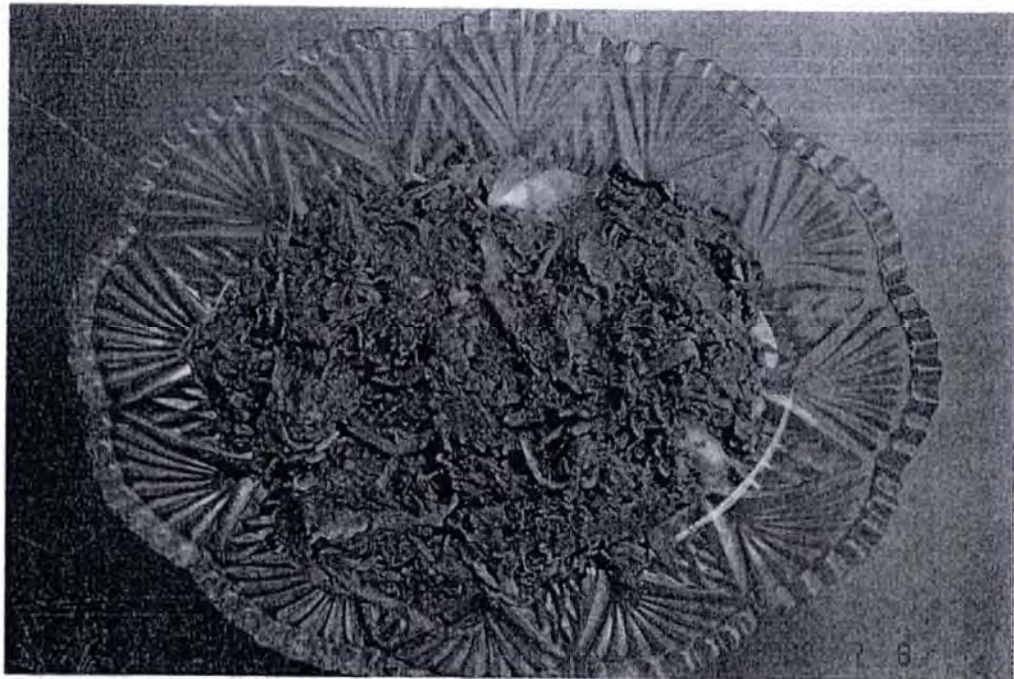
14) หนังเค็ม ขึ้นตอนและวิธีทำ นำหนังควายมาทำเป็นชิ้น นวดใส่เกลือ ร้าอ่อนแล้วหมักไว้ 2-3 วัน แล้วจึงนำมาผึ่งแดด อย่าให้แห้งมากมันจะแข็งเกินไป

15) ปลาและ หรือปลาร้า ขึ้นตอนและวิธีทำ นำปลาทุกชนิดล้างให้สะอาด นำร้าอ่อน เกลือมาต้มกับปลาที่ล้างไว้ หมักใส่ไหไว้ประมาณ 3-4 เดือนจึงรับประทานได้

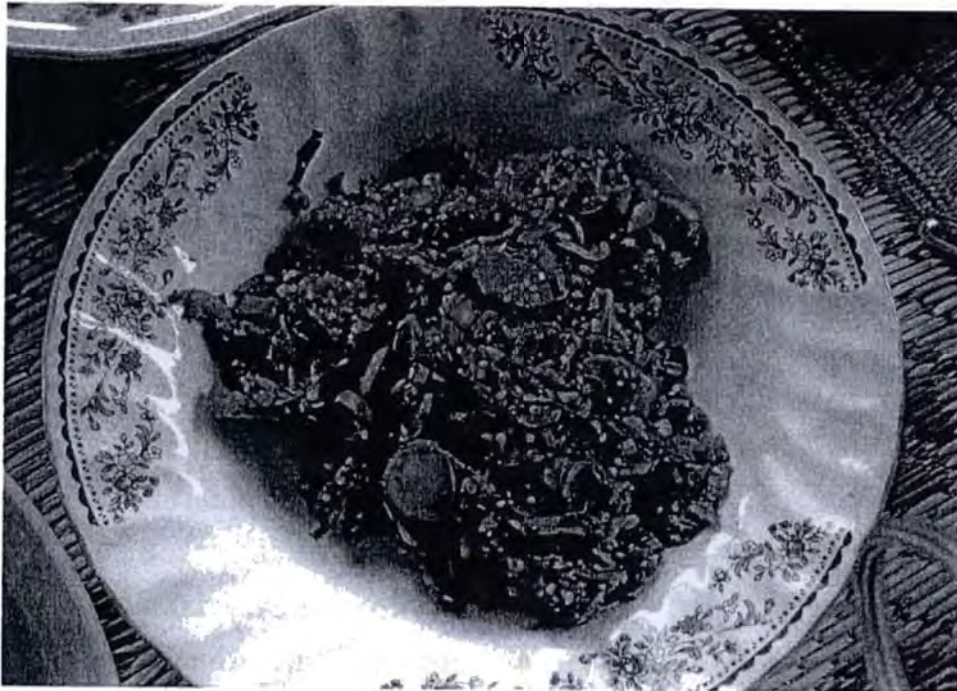
1. จีบผัก

2. แจ่วอด

3. ลาบมะเขือ

4. แกงหน่อส้มใส่ไก่

2.10 ศาสนา และความเชื่อ

ชาวบ้านนาป่าหนาดหรือไทดำโดยทั่วไปจะนับถือผีเรือน ผีแกน เชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่คนธรรมดาไม่สามารถมองเห็นและสัมผัสได้ และเชื่อว่าผู้ที่มีอำนาจลึกลับเหนือทุกสิ่งทุกอย่างในโลกและจักรวาลนี้คือ " แกน" เพราะทุกสิ่งทุกอย่าง ในโลกนี้อยู่ภายใต้อำนาจของแกนทั้งสิ้นชีวิต ความเป็นอยู่ และพิธีกรรมต่างๆของไทดำจึงเกี่ยวข้องกับแกน หรือ ผี

ผู้ที่ตายไปแล้วจะถูกทำพิธีอัญเชิญวิญญาณมาอยู่ห้องผีเรือน ที่เรียกว่า "กะล่อหอง" ซึ่งเปรียบเสมือนห้องพระ ผีเรือนจึงประจำศาสนา และเชื่อว่าบรรพบุรุษหรือญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วนั้น จะมีความทุกข์หรือความสุขนั้นขึ้นอยู่กับบุตรหลาน หรือผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ปรนนิบัติโดยจัดหาอาหารให้ จึงได้มีการจัดอาหารไปไว้ที่กะล่อหอง ทุก 5 วัน(ผีเรือนผู้ด้าว)และทุก 10 วัน (ผีเรือนผู้น้อย)

เรื่องแกน(แต่ัน) อยู่ที่สูงที่สุดบนท้องฟ้าไม่ทราบว่ามีรูปร่างหน้าตาอย่างไร แต่มีอำนาจเหนือทุกสิ่งทุกอย่างทั้งที่มีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้และจักรวาลนี้ล้วนอยู่ใต้อำนาจของแกนทั้งสิ้น แกนมีอยู่ 10 แกน ได้แก่

1. แกนหลวง เป็นหัวหน้าของแกนทั้งหมดบนฟ้า มีหน้าที่บริหารควบคุมและตัดสินใจ มีความยุติธรรมและเที่ยงธรรม
2. แกนปัวกาลาวิ เป็นผู้ควบคุมดินฟ้าอากาศ ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล
3. แกนชาด เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์และสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆให้เกิดมา เช่น เป็นฝรั่ง เป็นไทย เป็นแคว จีน เป็นคนทุกข์บ้างสุขบ้าง คนจน คนรวย เป็นต้น
4. แกนแนน เป็นผู้กำหนดอายุของมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆให้สั้นหรือยาวตามที่กำหนด
5. แกนบุญ เป็นผู้บันดาลความร่ำรวยและความอุดมสมบูรณ์ให้ผู้ทำความดี
6. แกนค่อ หรือ แกนกอ เป็นผู้ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ หรือทำให้เจ็บป่วย
7. แกนเคาะ เป็นผู้ทำให้เกิดความเคราะห์ร้ายต่างๆนานาและภัยพิบัติอื่นๆ
8. แกนสิง เป็นแกนประจำตระกูล มีหน้าที่รักษาให้ผู้อยู่ในตระกูลเป็นสุข
9. แกนสัด เป็นผู้ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ ลงโทษคนไม่ดีและคุ้มครองคนดีให้พ้นภัย
10. แกนนุ่งขาว เป็นผู้กำหนดความสวยงาม และแสงสว่าง ปัญญา ให้มนุษย์

เรื่องผี ตามความเชื่อของไทดำมี 6 ชนิด

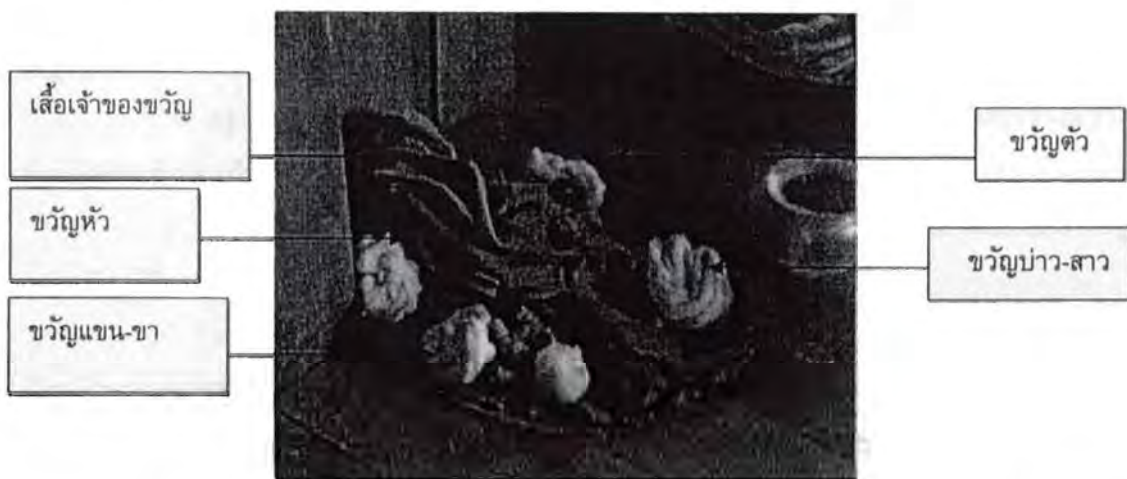
1. ผีเมือง เป็นผีที่รักษาเมือง จะอาศัยอยู่ทั่วไปในเขตดินแดนของชาวไทดำ
2. ผีบ้าน หรือเจ้าบ้าน เป็นผีที่รักษาคู่ครองหมู่บ้าน จะอาศัยอยู่หอเจ้าบ้าน
3. ผีเรือน หรือผีเฮือน เป็นผีที่รักษาคนในครอบครัว จะอาศัยอยู่กะล่อหอง
4. ผีประจำที่ ได้แก่ ผีบันได ผีประตู ผีเตาไฟ จึงมีพิธี จีไฟไหข้าว
5. ผีป่า และผีอื่นๆ เป็นผีที่รักษาป่า จะอาศัยอยู่ในป่า ต้นไม้ ถ้า

6. ผีร้าย ได้แก่ ผีปอบ ผีเป้า ผีโพง ผีกระสือ ผีพวกนี้จะทำร้ายคน จะไม่มีการบูชา

เรื่องขวัญ ไทยเชื่อว่าขวัญเป็นของคู่กับคน คนมีขวัญจึงมีชีวิต คนไม่มีขวัญคือคนที่ตายแล้ว เชื่อว่าขวัญมีมาตั้งแต่เกิด จะต้องมีการผูกขวัญหรือสู่ขวัญ(บายศรี) เพื่อให้ขวัญอยู่ในที่ของเขอย่างมั่นคง ทำพิธีแบ่งขวัญถ้าขวัญออกจากที่อยู่ของมัน ทำพิธีเรียกขวัญ(เหียะขวัญ หลง)ถ้าไม่รู้ว่าขวัญอยู่ที่ใด ทำพิธีซ่อนขวัญถ้าขวัญตกหล่นอยู่ที่ใดที่หนึ่ง บางครั้งต้องขอให้ผีเรือน ไปตามเอาขวัญกลับมา บางครั้งต้องให้หมอมดช่วยตามเอาขวัญมาให้ บางครั้งต้องไถ่ถอนเอาขวัญจากแดนคืนมา ไทยบ้านนาป่าหนาด ประเทศไทย เชื่อว่าขวัญมีมาตั้งแต่เกิด เพราะเกิดมาญาติพี่น้องจะช่วยกันมาผูกขวัญให้ คนเราเกิดมาไม่ให้เหมือนกัน ทั้งรูปร่างหน้าตาและนิสัยใจคอ เช่น เชื่อว่าคนไหนชอบแต่งตัวชอบโอ้อวดชอบอวด ชอบแต่งตัว เป็นลูกแม่นางมักย่องยิก (ลูกชอบยอ) คนไหนทำงานเก่งเอาการเอางานเชื่อว่าเป็นลูกแม่ฮีบแม่ฮาบ(คนสูงงาน) คนไหนกินเก่งชอบกินก่อนคนอื่น อาหารยังร้อนๆ อยู่ก็ชอบหยิบใส่ปากกินจุกกินจิกเชื่อว่าเป็นลูกแม่มี้อผู้ช่วยหลัว (พิน) คนที่ชอบไป(ขี้ป่น) ชอบนินทาคนอื่นมักมีปัญหาเกี่ยวกับคนอื่นเชื่อว่าเป็นลูกแม่นางฮีสบฮีสอ(คนนินทา) ดังนั้นไทยคำจะบอกได้เลยว่าคนนั้นคนนี้เป็นลูกใครส่งมาเกิด ก็ดูจากนิสัยใจคอนี้แหละ อีกอย่างหนึ่งคือ เมื่อเวลาอุ้มเด็กไปเที่ยว หากมีคนมาชมลูกหลานว่าสวยว่าน่ารักน่าเอ็นดูจึงเด็กมักจะว่าเริง แต่ถ้าพูดไม่ดีขวัญเด็กจะโกรธ หมอขวัญมีอยู่หลายคน ได้แก่ นางอ่อน ทันทา นางประยงค์ ไชยคีณี นายจันทร์โสม ทันทา ขวัญคนมีหลายขวัญ เช่น ขวัญหัว (กระหม่อม) ขวัญหู ขวัญตา ขวัญอุ้งหลัง(จุมูก) ขวัญซบ(ปาก) ขวัญเขี้ยว(ฟัน) ขวัญกือ(คอ) ขวัญมะป้า(ไหล่) ขวัญนั๊กแอ้(จกกระแ้ว) ขวัญกระดูก ขวัญจิ้งไส้(ไส้) ขวัญบักเอี้ยว(เอว) ขวัญสะหลัง(สันหลัง) ขวัญป่องขา ขวัญป่องแก่ง(แข้ง) ขวัญปายตีนปายมือ(ปลายมือปลายเท้า) ฯลฯ ดังคำกล่าว "สามสิบขวัญด้านหน้าห้าสิบขวัญด้านหลัง" หมายความว่า ขวัญที่อยู่ด้านหน้ามี 30 ขวัญ ด้านหลังมี 50 ขวัญ รวมกันเป็น 80 ขวัญ หรือบางคนกล่าวว่า "50 ขวัญใส่หงก 60 ขวัญใส่ง้าย" ซึ่งเมื่อนับรวมกันจะได้ถึง 110 ขวัญ เวลาหมอขวัญตามขวัญ หรือทำพิธีเรียกขวัญก็จะเรียกขวัญไล่ตั้งแต่ขวัญหัวจนถึงปลายมือปลายเท้า ซึ่งใช้เวลานานมากกว่าจะครบทุกขวัญ หมอขวัญบางคนกล่าวสั้นๆ รวบทีเดียวเลยก็มี โดยกล่าวว่า "สามสิบขวัญด้านหน้าห้าสิบขวัญด้านหลัง หรือ 50 ขวัญใส่หงก 60 ขวัญใส่ง้าย" หมายความว่า "ขวัญที่อยู่ข้างหน้าข้างหลังหรือที่อื่นๆ ให้มาให้หมด" ถ้าตามขวัญไม่ครบจะทำให้ไม่หายเจ็บป่วย จะต้องแบ่งขวัญหรือเรียกให้ขวัญกลับมาใหม่

ขวัญคนแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มขวัญ (เผ่ามี, สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2552) คือ 1) กลุ่มขวัญหัว 2) กลุ่มขวัญตัว 3) กลุ่มขวัญแขน ขวัญขา 4) กลุ่มขวัญบ่าว-สาว การแต่งงานในพิธีแบ่งขวัญจะต้องแต่งให้ครบ 4 ขวัญ ดังภาพประกอบ

การทำพิธีสู่ขวัญ หรือเอียะขวัญหลง เสน่มาเกิด เสน่เสียเคราะห์ หรือเสนอื่นๆ เพื่อให้ขวัญกลับเข้ามาประจำที่เดิม จึงจะหายเป็นปกติ วิธีป้องกันขวัญหล่นหายอีกวิธีหนึ่งคือให้ทำสมาธิ เพื่อไม่ให้ตกใจง่าย ขวัญจะติดตัวมาพร้อมกับร่างกาย แถนแนน เป็นผู้ควบคุมการสร้างมนุษย์ คนปั้นและหล่อหลอม คือ ปู่ช่างหล่อ ป่อช่างตีและแม่เป้าแม่นาง เมื่อเสร็จแล้วมอบให้ แถนชาต เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตโดยให้ขวัญไปประจำอยู่ในร่างกายแล้วส่งให้มาเกิดในโลกมนุษย์ เมื่อคนตายไปขวัญที่มีอยู่ในร่างกาย เรียกว่า ขวัญกก ก็จะออกจากร่างกาย แยกย้ายกันไปตามที่ต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ขวัญหัว จะไปอยู่กับลูกหลานที่กะล่อหอง บ้านไหนไม่มีลูกชายสืบผีเรือน ก็จะไปอยู่ตบที่ลูกสาวปลูกไ้ในบริเวณบ้าน จะไม่เข้าไปอยู่บ้านของลูกเขย

2. ขวัญปลายหรือขวัญเงา จะไปอยู่ป่าแห้ว หรือป่าเหี่ยว หรือป่าช้า และกระจัดกระจายไปอยู่ในที่ต่าง ๆ บนท้องฟ้า จักรวาล ซึ่งจะมีหมอส่ง(ชาย) มดส่ง(หญิง) หรือเขยกก เป็นผู้ที่ทำพิธีส่งขวัญของผู้ตายไปอยู่เมืองฟ้าแม่บ้านแม่นาง ตามสิงตามชาว เช่น ขวัญของผีผู้ ต้าวจะกลับไปอยู่เขื่อนปวนหลวง ขวัญของผีผู้น้อยจะกลับไปอยู่ ต้าคอย เมืองฟ้าเมืองสวรรค์ มีดังนี้

1) น้ำตกตาดผีไฟ เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างฟ้ากับดิน อยู่ที่เมืองลอ ในแคว้นสิบสองจุไทย ปัจจุบันเวียดนามปกครองอยู่ เป็นจุดแรกที่ขวัญถูกส่งมาไว้ สัตว์ที่ตายไปจะมารวมกันอยู่ที่นี่ จะตามเจ้าของต่อไปไม่ได้ หมอจะทำพิธีชักขวัญ ให้ขวัญคนขี่หงส์ เป็นพาหนะไปเมืองฟ้า จึงทำรูปหงส์ไว้

2) เมืองมด เป็นที่อยู่ของขวัญผู้มี เวทมนต์คาถา เป็นเมืองที่กว้างขวางอุดมสมบูรณ์เหมือนเมืองมนุษย์

3) ลำจวงกลาง เป็นที่อยู่ของขวัญธรรมดา และเป็นที่พบปะกันของขวัญปลายของคนทั่วไป มีที่อยู่อาศัยและทำไร่นาเหมือนโลกมนุษย์

4) แม่น้ำตาดคาย เป็นด่านที่จะขึ้นไปเมืองฟ้า มีนายด่านชื่อ อดองกวนพันล่อง ขวัญจะผ่านไปได้อดองกวนเรือของ นายล่อ ให้พาไปแต่ต้องเสียเบ็ดหนึ่งตัวและเงิน 2 ปี เป็นอย่างน้อย สำหรับผู้มีเวทมนต์จะข้ามไปได้ไม่ต้องใช้เรือ แม่น้ำตาดคายนี้เป็นที่อยู่ของพวกพญานาค

5) สวนไหมหรือป่าหม่อน เป็นที่อยู่ของขวัญหนุ่มสาว เป็นลานที่กว้างขวางร่มเย็นสำหรับเล่นกีฬา มะข่าง มะแล้แบ้น มะกอน ซึ่งบริเวณนี้เรียกว่า “ขวงอัน”

6) เมืองผียะววยหรือหัวจุ่มดินดินจุ่มน้ำ อยู่ต่อจากขวงอันไป เป็นที่อยู่ของขวัญผู้ที่ตายด้วยอุบัติเหตุ

7) ลำคอย เป็นที่อยู่ของขวัญคนทั่วไป ทำมาหากินเหมือนโลกมนุษย์ มีบ้านเรือน และจะมีบ่อน้ำกินใหญ่ใสสะอาด เรียกว่า “บ่อน้ำล้างกินเย็น”

8) ภูเขาคุมเขางอเมืองฟ้า เป็นที่อยู่ของแถนและขวัญผู้ต้าว เป็นบริเวณที่มีภูเขาสูงและอยู่สูงที่สุดในจักรวาล มีหนทางแยกมากมายเพื่อไปที่อยู่ของขวัญต่าง ๆ เรียกว่า ทางสามสิบแคะ บริเวณรอบ ๆ ทางสามสิบแคะจะเป็นที่อยู่ของผีฟ้าและแถนสติไม่ดี เรียกว่า นางบิดนางเบือน และมีแม่น้ำเกี้ยนอยู่ ซึ่งขวัญจะต้องผ่านไปเขื่อนปวน รินน้ำเกี้ยนเป็นปามะม่วงขวงหลวงอยู่ติดกับป่าช้าผีฟ้า เรียกว่า ป่าแห้วเมืองฟ้า มีต้นบอนและต้นกล้วยใหญ่มาก เรียกว่า ต้นบอนฮ่มได้สามหัวย ต้นกล้วยฮ่มได้สามเขา อยู่ติดบริเวณนี้เป็นที่แห่งแล้งว่างเปล่า ไม่มีต้นไม้ เป็นที่อยู่ของขวัญชาย หญิงที่ไม่ได้แต่งงาน เรียกว่าเมืองโคระ ออกจากเมืองโคระไปจะพบป่าไม้เงินไม้ทอง ต้นไม้ทุกชนิดในบริเวณนี้เป็นเงินเป็นทองคำทุกต้น เรียกว่า ดงปีเงินปี คำ เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีนกเงิน นกคำมากินเป็นอาหาร ถัดจากบริเวณนี้เป็นบ้านเรือนของแถนต่าง ๆ จะอยู่บริเวณนี้ตามลำดับ

8.1) ทางซ้ายมือเป็นที่อยู่ของแถนหลวงแถนชาด แถนเคอะ และแถนอื่นๆ

8.2) ทางขวามือเป็นโรงงานผลิตมนุษย์ของแกนแนน

8.3) ทางตรงไปข้างหน้า เป็นที่อยู่ของขวัญ สิงล่อ เรียกว่า เอือน ปานน้อย และขวัญล่อคำ เรียกว่า เอือนปานหลวง เป็นแดนเนรมิตและเป็นไปตามใจปรารถนาหรือแดนสารพัดนึก

การสืบผี ลูกชายคนที่อยู่กับพ่อแม่จะเป็นผู้สืบผีเรือนต่อจากพ่อแม่ และถ้ามีลูกชายหลายคนก็ จะสืบผีหลังจากพ่อแม่เสียชีวิต ส่วนลูกสาวไม่สามารถสืบผีได้ ยกเว้นถ้าบ้านนั้นไม่มีลูกชายก็ให้ลูกสาวสืบได้แต่ต้องทำตบน้อยให้ จะไม่ให้ขึ้นไปปะปน ผีเรือนลูกเขยเด็ดขาด

การผัดผี คือไม่ปฏิบัติตามคำบอกสอนหรือกฎระเบียบที่กำหนดไว้ ได้แก่ ไม่ปาดตง ไม่จัดเหล้าให้ผีเรือนก่อนเลี้ยงแขกที่มาเรือน ไม่บอกกล่าวผีเรือนก่อนให้แขกเข้าพักค้างในบ้านเรือน การจับมือถือแขนหญิงสาว ห้ามชายหญิงหนีตามกันไป ห้ามข้ามเตาไฟจะทำให้เดือดร้อน ห้ามเล่นมิดผีจะผลักล้ม ห้ามนอนใต้ซื่อผีจะอำ เป็นต้น การผัดผีจะทำให้ครอบครัวเดือดร้อน เจ็บไข้ได้ป่วย จะต้อง

การเสียผี ต้องมีหมากพลู ยาสูบ(กวน) ไปขอขมา เสียเหล้า เสียหมู ลูกเขยหรือลูกสะใภ้ต้องใส่เสื้อยี่

การกะล่ำหรือข้อห้าม ชาวไทดำมีตระกูลเรียกว่าสิง ซึ่งมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษแล้ว ก่อนที่ประเทศไทยจะมีนามสกุลอีก แต่ยังไม่มียกหลักฐานปรากฏว่ามีมาตั้งแต่เมื่อไร หากแต่ถ้ามีกล่าวไว้ในประวัติว่า สิงเรืองให้เอ็ดหมอ สิงล่อให้เอ็ดตัว หมายความว่าผู้ที่เกิดในตระกูลล่อหรือล่อคำ ยกให้เป็นผู้ปกครอง ส่วนผู้ที่เกิดในตระกูลเรือง ให้เป็นผู้ดูแลรักษาการเจ็บป่วย และกำกับจารีตประเพณี

คนที่เกิดในแต่ละตระกูลมีข้อห้ามไว้ เพื่อเป็นมงคล มีความอยู่ดีมีสุขและหากไม่ปฏิบัติตามจะทำให้อายุไม่ยืน ครอบครัวไม่เป็นปกติสุข จึงมีข้อห้ามไว้ หรือ ก่ำ หรือ กะล่ำ ดังนี้

1. สิงล่อคำ กะล่ำแสง/ไม่ต้องใช้แรงงานคนมาก มีคนอื่นทำแทน
2. สิงแลง กะล่ำนา/ไม่ทำนา แต่ให้เกี้ยวขวาคคนอื่นได้เฉพาะพอกินเท่านั้น
3. สิงเลื่อง กะล่ำตอ/ไม่กินเห็ดที่ออกบนตอไม้
4. สิงล่อ กะล่ำต่าง/ ไม่นำส่วนต่างๆของต้นต่างมาเป็นอาหาร
5. สิงกวาง กะล่ำเสือ /ไม่กินเสือ บุชาเสือ เสือไม่กัด
6. สิงวี กะล่ำวี หรือพัด/ไม่ใช้พัดรองอาหาร
7. สิงกา กะล่ำหญาคา นกกดคา/มีบุญคุณต่อสิงกา

2.11 การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาวะผู้นำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน มีผู้นำทางการเมืองที่อยู่ในชุมชนบ้านนาปาหนาด ดังนี้

1. นายกเทศมนตรีตำบลเขาแก้ว
2. ปลัดเทศบาล
3. สมาชิกสภาเทศบาล

4. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 12
5. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 12
6. แพทย์ประจำตำบล
7. ประธานศูนย์วัฒนธรรมไทดำ

ในการดำเนินกิจการต่างๆ ในชุมชน ผู้นำ หรือผู้ใหญ่บ้านจะเป็นแกนหลักในการชักชวนในการทำกิจกรรมต่างๆ ลูกบ้านสามารถตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มเพาะเห็ด เป็นต้น โดยตั้งประธานกลุ่ม และคณะกรรมการกลุ่ม ส่วนเทศบาลตำบลเขาแก้วเป็นผู้สนับสนุนเงินงบประมาณเพื่อใช้ในโครงการต่างๆ เช่น งบประมาณสนับสนุนงานวัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทดำ คือ งานตุ้มโฮมปิ้งนึ่งไต้ ในช่วงวันที่ 6 เมษายน ของทุกปี มีการประชุมก่อนการจัดงานในเรื่องรูปแบบงาน กิจกรรมการแสดงอาหาร เป็นต้น ก่อนถึงวันงานเทศบาลได้ร่วมทำงานกับชุมชนในการปรับปรุงภูมิทัศน์ และจัดสถานที่ นอกจากนี้วันงานก็ร่วมกันทำกิจกรรม เช่น ต้อนรับแขก รักษาความปลอดภัย อำนวยความสะดวกในการจอดรถ เป็นกรรมการตัดสินการละเล่น เป็นต้น

2.12 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

2.12.1 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ความสัมพันธ์ของชาวบ้านนาป่าหนาด เป็นสังคมแบบเครือญาติ พี่พาค้ายกัน มีการนับถือผู้อาวุโส ถ้อยศทางตระกูล เมื่อจัดงานต่างๆ เช่น งานตุ้มโฮมปิ้งนึ่งไต้ งานแต่งงาน งานศพ งานเลี้ยงหอเจ้าบ้าน งานบ่าวตง ชาวบ้านได้กุลีกุจอช่วยงานกันดี โดยไม่ต้องจ้าง บางครั้งก็เอาผัก ผลไม้มาแลกกับข้าวปลา อาหารแห้ง การลงแขก หรือการเอาแรงกันในการทำนาภายในชุมชน ก็ยังคงมีอยู่ การทำพิธีกรรมต่างๆ มีการวางแผนร่วมกันและทำกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

2.12.2 การจัดการความสัมพันธ์และการจัดการกลุ่ม

โดยทั่วไปในกรณีทำพิธีกรรม ผู้นำทางพิธีกรรม เป็นผู้ชี้ทางให้ บอกสิ่งที่ควรและไม่ควรปฏิบัติ ผู้อาวุโสและผู้นำครอบครัวนำไปบอกกล่าวสมาชิกในครอบครัวเพื่อปฏิบัติตาม ส่วนการจัดการกลุ่มมีการดำเนินตามกฎระเบียบที่ตั้งไว้ภายในกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

2.12.3 การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านเป็นไปด้วยดี ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะไม่ใช้คนไทดำทั้งหมด มีหลายศาสนา เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และการนับถือผีบรรพบุรุษของไทดำ เมื่อมีการเลี้ยงหอเจ้าบ้านเพื่อให้มีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ในการทำเกษตร ชาวบ้านทุกคนก็จะร่วมใจกันประกอบพิธีกรรมนี้ขึ้นอย่างเต็มใจ มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายอย่างเกิดขึ้น แต่ชาวไทดำสามารถปรับตัวและประยุกต์ให้สอดคล้องกับประเพณีและ

วัฒนธรรมที่มีอยู่ได้อย่างลงตัว นอกจากนี้ยังคงรักษานขนบธรรมเนียมประเพณีของตนได้อย่างเหนียวแน่น

2.12.4 ปัญหาความขัดแย้ง และการช่วยเหลือ

ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เป็นเพียงการขัดแย้งทางความคิดในการจัดกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้มีปัญหาเล็กน้อยเกี่ยวกับเรื่องที่ทำกิน การเลี้ยงสัตว์ แต่ไม่มีคดีความถึงขั้นศาล สามารถมาพบปะพูดคุยทำความเข้าใจกัน และร่วมกันปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ถ้าเกิดความขัดแย้งในกรณีที่ต้องขังรุนแรง ผู้นำหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นคนไกลเกลี่ย จนตกลงยอมความกันได้ ผู้นำ หรือผู้ใหญ่บ้านเป็นสักขีพยานในกรณีนั้นๆ

2.13 ระเบียบข้อปฏิบัติ และกฎเกณฑ์ของชุมชน

ไทดำบ้านนาปาหนาดยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีมายาวนานมากกว่าร้อยปีมาแล้ว เช่น การเลี้ยงหอยเจ้าบ้านในเดือน 6 ก่อนทำการเกษตร จะเลี้ยงด้วยหมู และเดือน 12 หลังการเก็บเกี่ยว จะเลี้ยงด้วยไก่ ทุกครัวเรือนต้องนำเหล้า ดอกไม้และเทียน ไปถวายหอยเจ้าบ้าน การปักดง สิงหรือตระกูลที่เล็กกว่าจะทำก่อนไม่ได้ ต้องให้ตระกูลเจ้าทำก่อน นอกจากนี้ในช่วงวันที่ 6 เมษายน ของทุกปี จะมีการจัดงานดุ่มโฮมป็น้องไต เพื่อเป็นการพบปะกันของชาวไทดำในประเทศไทยและต่างประเทศ มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ไทดำรู้จักหวงแหนและรักษาประเพณีอันดีงามของตนไว้

2.14 การจัดการความขัดแย้ง ความผิด บทลงโทษ การลงโทษ การปรับเปลี่ยน ตามยุคสมัย

การจัดการความขัดแย้ง โดยการให้ผู้หลักผู้ใหญ่ หรือผู้นำชุมชนมาไกลเกลี่ย ใช้ความเป็นเชื้อสายเดียวกัน ต้องรักใคร่ผูกพันกันและให้อภัยกันที่สุดในที่สุด ความผิด เช่น การชิงสุกก่อนห่าม ก็จะมีการเสียผี เพื่อให้ผีบรรพบุรุษทราบและให้อภัย มีการใช้ข้อตกลงของชุมชนในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ควบคู่ไปกับการใช้กฎหมายของบ้านเมืองเพื่อให้เกรงกลัวต่อโทษที่ได้รับ และเป็นไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่กฎเกณฑ์บทลงโทษทางวัฒนธรรม และประเพณียังยึดถือกันอยู่

2.15 ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการ และระบบนิเวศน์

2.15.1 ที่ดิน

ที่ดินในชุมชน ยังคงมีสภาพอุดมสมบูรณ์ สามารถทำการเกษตรได้ผลผลิตเป็นจำนวนมากมากกว่าการบริโภค สามารถจำหน่ายได้ ที่ดินส่วนใหญ่ใช้ปลูกข้าว รองลงมาคือปลูกถั่ว และข้าวโพด ตามลำดับ

การทำนา ทำไร่ เริ่มมีการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นจำนวนมาก เพราะได้ผลผลิตดี แต่คนในชุมชนขาดความรู้เรื่องการรักษาสภาพดิน และการใช้ปุ๋ยดังกล่าวก่อให้เกิดดินเสื่อมโทรมในอนาคตได้ นอกจากนี้ยังมีการฉีดยาฆ่าแมลงต่างๆ อีกด้วย

การยึดครองที่ดินมีการแบ่งเขตที่ชัดเจนตามโฉนด แต่ในสมัยก่อนมีการชี้จุดว่าอยู่ตรงไหน และทำเครื่องหมายไว้เท่านั้นเอง การยึดครองที่ดินมีทั้งเป็น นส.3 และสปก.การถือครองที่ดินภายในหมู่บ้านจากนายทุน หรือคนกลุ่มใหญ่นอกพื้นที่ยังไม่ปรากฏ ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของคนในหมู่บ้านนาป่าหนาด เพราะถือว่าเป็นของปู่ย่าตายาย สร้างบ้านแบ่งเมืองไว้ให้แล้ว ไม่อยากขายสมบัติของบรรพบุรุษ หรือของตระกูล แต่มีที่ดินบางส่วนได้ถูกขายให้คนในหมู่บ้านใกล้เคียง

2.15.2 แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำมีลำห้วยเล็กๆ คือ ห้วยป่าดัว ซึ่งใช้ผลิตน้ำประปาไว้บริโภคภายในหมู่บ้าน มีน้ำตลอดทั้งปี เพราะเป็นตาน้ำ น้ำยังมีความสะอาดเพราะคนในชุมชนช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมได้ดี นอกจากนี้ยังมีอ่างเก็บน้ำของชุมชน เพื่อใช้ในการทำการเกษตรต่างๆ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลตำบลเขาแก้ว

2.15.3 ป่าไม้ และป่าชุมชน

ป่าไม้ และป่าชุมชน มีจำนวนน้อย เพราะชาวบ้านได้แผ้วถางเพื่อทำการเกษตร และสร้างบ้าน ในสมัยก่อนเป็นป่าใหญ่มีทั้งไม้จิก ไม้เต็งรัง ไม้ประดู่ มีสัตว์ใหญ่น้อยจำนวนมากมาย แต่ปัจจุบัน มีเพียงป่าชุมชนในที่ดินของเทศบาลตำบลเขาแก้ว ในบริเวณอ่างเก็บน้ำ และบริเวณป่าช้าของชาวไทดำเท่านั้น

2.16 สภาพทางเศรษฐกิจ

2.16.1 การประกอบอาชีพ

ชาวบ้านนาป่าหนาด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น การทำนาเป็นการทำนาปี คือ ทำปีละครั้ง หลังจากการทำนาก็ทำไร่ข้าวโพด ถั่วเขียว และปลูกผัก อาชีพรองลงมาคือ การจักสาน การทอผ้า ซึ่งมีทั้งการทอผ้าไหมและผ้าฝ้าย การเพาะเห็ดหลากหลายชนิด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านอีกจำนวนหนึ่งไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหารายได้ให้ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

2.16.2 การลงทุน (ต้นทุนผลตอบแทน)

การลงทุนค่อนข้างสูง บางครั้งไม่คุ้มกับผลตอบแทน ต้นทุนในด้านต่างๆ เช่น การเกษตร ค่อนข้างสูงเพราะมีการใช้ปุ๋ยเคมี การใช้ยากำจัดวัชพืช การจ้างแรงงาน ถ้าคิดด้านค่าแรงงานรวมด้วย อาจพอติดกับทุน หรือได้กำไรเล็กน้อย แต่ในบางปีรายได้จากการขาย

วัตถุดิบทางการเกษตร อาจไม่คุ้มทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงสัตว์ คำนวณดูตามระยะเวลาที่เลี้ยงแล้วไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

2.16.3 การจัดปัจจัยการผลิต

ปัจจัยที่ผลิตเอง ได้แก่ ปุ๋ยจากมูลสัตว์ และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ เช่น การทำปุ๋ย การทำน้ำยากำจัดแมลง โดยพยายามหลีกเลี่ยงสารเคมี เพราะเป็นอันตรายต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อม อีกประการหนึ่งคือ มีราคาก่อนข้างสูงทำให้ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ปัจจัยที่ซื้อภายนอกก็มีส่วนหนึ่งเพราะไม่สามารถผลิตได้เอง เช่น แกลลอน เครื่องสูบน้ำ น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น การจัดการการผลิตและการบรรจุหีบห่อ ยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เพราะขาดความรู้ ทักษะและความคิดสร้างสรรค์

2.16.4 การใช้แรงงาน (แรงงานครอบครัว แรงงานภายในชุมชน)

การใช้แรงงานภายในครอบครัวมีน้อย มีเพียง 2-3 คน เท่านั้น วิทยุหนุ่มสาวส่วนใหญ่ไปเรียนหนังสือ หรือทำงานในเมือง หรือต่างถิ่น จึงจำเป็นต้องมีการจ้างงานภายในชุมชน ค่าแรงประมาณ 150-200 บาท ต่อวัน บางครั้งไม่มีการจ้างก็มีการเอาแรงกัน แล้วไปตอบแทนกัน

2.16.5 การสนับสนุน

ด้านการจัดตั้งกลุ่ม เทศบาลตำบลเขาแก้ว สำนักปลัด ฝ่ายพัฒนาชุมชนเป็นผู้ให้งบประมาณสนับสนุน และดูแล กลุ่มที่บ้านนาป่าหนาดมีหลายกลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงเห็ด กลุ่มสับสมุนไพร เป็นต้น เทศบาลตำบลเขาแก้วมีหน้าที่จัดหาวิทยากรมาอบรมให้ความรู้ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

2.17 สภาพปัญหาของชุมชน และสังคม

2.17.1 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

เดิมที่บ้านนาป่าหนาด เป็นหมู่บ้านที่มีวิถีการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติเดียวกัน เลี้ยงชีพด้วยความพอเพียงโดยการทำนา ทำไร่-สวน การทำนา เครื่องครัดกับขนบธรรมเนียมประเพณีตามชนเผ่าไทดำที่สืบทอดกันมายาวนาน ตั้งแต่ประเพณีการแต่งงาน การตายแล้วฌาปนกิจศพโดยการฝังตามความเชื่อของไทดำ เป็นต้น

ปัญหาต่างๆ ก็เริ่มเข้ามาอันเนื่องมาจากภาวะด้านเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ การใช้จ่ายในระดับครอบครัวมีมากขึ้น ราคาผลผลิตทางการเกษตรก็ไม่สู้ดีนัก รายได้ของครัวเรือนก็ไม่พอต่อรายจ่ายในชีวิตประจำวัน ชาวบ้านส่วนหนึ่งในวัยแรงงานและวัยรุ่นจึงต้องออกไปทำงานที่กรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

2.17.2 ปัญหาทางสังคม และวัฒนธรรม

ในอดีตเมื่อประมาณ 10 –20 ปีก่อน ยาเสพติดที่ชาวบ้านใช้ส่วนใหญ่เป็นกัญชา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชายที่มีความเชื่อเรื่องการใช้กัญชาเสพติดเพื่อการผ่อนคลาย พักผ่อนจากการทำงาน

ต่อมาช่วงปี พ.ศ.2540 การใช้ยาเสพติดประเภทกัญชาก็เริ่มกระจาย แพร่หลายมากขึ้นในเพศชายวัยแรงงาน และมีการนำเข้ามาเพื่อเสพและการซื้อขายทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน

ในปีเดียวกันยาเสพติดประเภทยาบ้าก็เริ่มเข้ามา ครั้งแรกเสพในกลุ่มวัยแรงงานใช้เสพเพื่อการทำงาน ซึ่งผู้เสพเชื่อว่าการเสพยาบ้าถ้าเสพแล้วสามารถทำงานได้มากขึ้น แล้วยาบ้าก็เริ่มแพร่ระบาดเข้าสู่วัยรุ่นในหมู่บ้านนอกสถานศึกษาและแพร่ระบาดเข้าสู่วัยรุ่นในสถานศึกษา เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ที่มาเรียนมาจากต่างหมู่บ้าน ตำบล จึงมีวัยรุ่นระดับหัวโจกนำเข้ามาเสพจากหลายแหล่งและได้ง่าย ซึ่งวัยรุ่นด้วยความที่อยากรู้ อยากทดลองจึงทดลองเสพและชักชวนเสพในหมู่เพื่อนฝูง แล้วก็ขยายวงกว้างจนเป็นผู้นำรายย่อยในสถานศึกษา แล้วปัญหาก็เริ่มก่อตัวระดับที่รุนแรงมากขึ้น

การนำยาเสพติดเข้ามาในหมู่บ้าน เข้ามาจาก 3 ทาง ดังนี้

1. นำเข้ามาโดยตรงจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งสภาพทางภูมิศาสตร์ของอำเภอเชียงคานนั้นเอื้อต่อการนำเข้าได้ง่าย เพราะมีเขตติดต่อประเทศเพื่อนบ้านเป็นระยะทางยาว และมีจุดล่อแหลมที่สามารถนำเข้าได้ง่าย
2. การนำเข้ามาเพื่อใช้เสพในหมู่บ้านวัยแรงงาน เสพเพื่อการทำงานให้ได้มากตามความเชื่อของผู้เสพ เช่น การรับจ้าง ทำไร่ ขั้บรถ และเสพเพื่อการอยากรู้อยากลองในหมู่บ้าน โดยนำเข้ามาจากหมู่บ้านและตำบลข้างเคียงซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการระบาดอยู่แล้ว
3. การปลูก(กัญชา) เพื่อใช้เสพเองตามไร่สวน ไร่ที่อยู่ห่างไกลติดภูเขา

2.17.3 ปัญหาทางด้านทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

ปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้ ก่อนข้างมีปัญหา ทำให้เกิดภาวะแห้งแล้ง อากาศร้อนมากยิ่งขึ้น ป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมาก เพราะถูกแผ้วถางเพื่อทำไร่ ทำนา แหล่งน้ำค่อนข้างน้อยลง โดยเฉพาะน้ำเพื่อทำการเกษตร มีการสูบน้ำจากแหล่งน้ำที่ไกลออกไป ปู ปลา สัตว์ป่าที่เคยมี บางอย่างก็ลดลง หรือบางทีไม่มีเลย

2.17.4 ปัญหาด้านอื่น ๆ

ปัญหาที่พบคือ การสูญหายทางวัฒนธรรม เพราะบ้านนาป่าหนาดเป็นหมู่บ้านไทดำเพียงหมู่บ้านเดียวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะภาษาพูด สำเนียงจะเป็นไทดำ แต่คำศัพท์ที่ใช้เป็นคำศัพท์ภาษาเลย หรืออีสาน

ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของความเป็นชาวไทดำ ก็ยังไม่ได้จัดให้เป็นระบบระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน การรวมตัวของกลุ่มก็ไม่มีและขาดการสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินการพัฒนาด้านต่าง ๆ ในหมู่บ้านยังไม่ทั่วถึง

2.18 แหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน

2.18.1 ศูนย์วัฒนธรรมไทดำ บ้านนาป่าหนาด

ศูนย์วัฒนธรรมไทดำ บ้านนาป่าหนาด ตั้งขึ้นเมื่อปี 2539 ที่หมู่ที่ 4 บนที่ดินของนางจารุณี ศรีมงคล ได้เสียสละที่ดินเพื่อการปลูกสร้างศูนย์วัฒนธรรมไทดำ โดยชาวบ้านนาป่าหนาดร่วมมือร่วมใจ บริจาคทรัพย์และกำลังในการสร้างบ้านจำลองขึ้น ภายในตัวบ้านได้จัดแสดงเครื่องมือ เครื่องใช้สมัยโบราณ ห้องต่าง ๆ ได้ถนุบำรุงใช้ทอผ้าพื้นเมืองของไทดำ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์จำหน่ายของที่ระลึกของไทดำอีกด้วย บริเวณศูนย์ฯ ยังใช้ในการจัดแสดงทางด้านวัฒนธรรมหรือการต้อนรับแขกอีกด้วยเพื่อเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ทางด้านวัฒนธรรมไทดำ ปัจจุบันย้ายไปตั้งอยู่แห่งใหม่บนที่ดินที่ชาวบ้านร่วมกันซื้อในบริเวณใกล้เคียงกัน เพื่อให้เป็นที่ทำการที่ถาวรต่อไป

2.18.2 ภูหวด

ภูหวดเป็นภูเขาลักษณะรูปคล้ายหวดหนึ่งข้างของชาวภาคอีสาน ป่าไม้ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ เป็นต้นน้ำของลำน้ำห้วยป่าดิว หล่อเลี้ยงชาวบ้านในบริเวณนี้ ดินเป็นดินร่วนปนทราย มีหินผสมอยู่ทั่วบริเวณ เป็นแหล่งที่ชาวบ้านสามารถหาเห็ด หน่อไม้ และของป่าอื่นๆ ได้ สามารถขึ้นได้สองทางคือ ทางด้านวัดป่าสวนสวรรค์ และทางด้านหน้าผา สามารถชมวิวทิวทัศน์ของหมู่บ้านนาป่าหนาด และหมู่บ้านบริเวณรอบ ๆ ได้ นอกจากนี้ยังเป็นจุดชมวิวของพระอาทิตย์ตกที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง

2.18.3 ภูแก้ว

ภูแก้วเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในแถบบริเวณตำบลเขาแก้ว ป่าไม้ด้านหน้าเขาค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ด้านหลังภูเขาชาวบ้านได้แผ้วถางทำไร่ต่าง ๆ มีแร่ธาตุต่างๆ ที่อุดมสมบูรณ์มาก เป็นต้นน้ำลำธารที่ชาวบ้านในบริเวณนี้นำมาทำน้ำกินน้ำใช้ ทำเป็นประปาภายในหมู่บ้านได้ เพราะมีตาน้ำที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี ในตอนเช้าสามารถชมทะเลภูเขา เห็นทิวทัศน์หมู่บ้านต่างๆ ตลอดจนแม่น้ำโขงได้ ในสมัยก่อนทุกวันพระจะมีเสียงดังเหมือนฟ้าร้องมาจากภูเขาแก้ว แล้วมีลูกแก้วสีสวยงามลอยมาที่หอเจ้าบ้าน ชาวบ้านจึงเรียกว่า ภูแก้ว ในปัจจุบันมีชาวบ้านบางคนทีไปหานกหรือหนูในตอนกลางคืน ยังเห็นลูกแก้วลอยทุกวันพระ

2.18.4 แหล่งผลิตผ้าไหมและผ้าฝ้ายทอมือ

แหล่งผลิตผ้าไหม เป็นของนางโสภา คุ่มคำ ซึ่งได้รับรางวัลจากศูนย์ศิลปาชีพของ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ มีผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทดำ คือ ผ้าถุงนางหาญ ซึ่งมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ลวดลายต่าง ๆ มีความหมาย นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิต สินค้าผ้ารองจาน ผ้าปูโต๊ะ ที่ส่งไปขายยังต่างประเทศ และห้างสรรพสินค้าชื่อดังในกรุงเทพฯ

แหล่งผลิตผ้าฝ้ายทอมือ ของนางสำลาน กรมทอง ได้รับรางวัลโอทอประดับสี่ดาว เป็น ผ้าฝ้ายลายต่าง ๆ รวมถึงการทอผ้าถุงลายแดงโม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวไทดำ สามารถซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายคุณภาพดี ราคาถูก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการ “แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำโดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย” เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานภาพของภาษาไทยดำในบ้านนาป่าหนาด (การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน รวมถึงทัศนคติ ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ และผู้รู้ภาษาไทยดำ รวมถึงความรู้เรื่องโครงสร้างลักษณะภาษาไทยดำ ทั้งระบบเสียงและไวยากรณ์) 2) เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการบันทึกภาษาไทยดำ 3) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทยดำ ด้วยกระบวนการสร้างเครื่องมือทางภาษาเพื่อการบันทึกและถ่ายทอดภาษาไทยดำทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนดั้งเดิม 4) เพื่อค้นหาหรือคัดเลือกคนที่จะมาร่วมการทำงานฟื้นฟูภาษาไทยดำต่อไป และ 5) เพื่อค้นหาแนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำที่เหมาะสมกับบ้านนาป่าหนาดต่อไป

ทีมวิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การสร้างทีมวิจัย
2. การได้มาซึ่งโจทย์วิจัย
3. จัดเวทีเพื่อชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน
4. สัมภาษณ์สถานการณ์ทางภาษาไทยดำบ้านนาป่าหนาด
5. ศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ
6. ศึกษาลักษณะทางภาษาและพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ
7. ทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ
8. ทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทยดำในระบบโรงเรียน
9. สรุปผลการดำเนินงานและจัดเวทีรายงานผลการดำเนินงานในชุมชน

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม

3.1 การสร้างทีมวิจัย

ผอ. เพชรตะบอง ไพศุณย์ อดีตผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาครอบครัวและเด็กตามอัธยาศัย อำเภอเชียงคาน ซึ่งเป็นชาวไทยดำในหมู่บ้านนาป่าหนาด ได้สอบถามผู้ที่สนใจและมีความเสียสละในหมู่บ้านในการเข้าร่วมทำโครงการครั้งนี้ ผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการนี้มีทั้งหมด 11 คน ได้แก่ ผอ.เพชรตะบอง ไพศุณย์ นายแหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง นายกันยนต์ ช้อนเดิม นางรุ่งนภา เทศน์ธรรม นางชัชฌิมพร มุลถวิล นายโสรัจจะ ช้อนเปี้ยยุ่ง นางประจักษ์ อินยานวน นาง

คำเกลี้ยง สอดสูงเนิน นางกรวิกา ศรีนayang นางหนูไหล่ ศรีทุมสุข และนางสาวภัทราภรณ์ ไพศุนย์

เมื่อคณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหิดลมาที่หมู่บ้านในวันที่ 6 เมษายน 2551 ในงาน ดัมโฮมป็น้องโต ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ทีมวิจัยได้พบกับท่านอาจารย์สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ ทีมวิจัยยังได้สมาชิกไม่ครบ และยังไม่เข้าใจในโครงการนี้ว่ามีรูปแบบอย่างไร ต่อมาทางคณะ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหิดลได้มารอบที่สองเพื่อชี้แนะทีมวิจัย เมื่อได้ทีมวิจัยที่แน่นอนแล้ว ก็ได้ตกลงแต่งตั้งหัวหน้าโครงการ รองหัวหน้าและเลขานุการ เสร็จญุก และสมาชิกในทีม รวม ทั้งหมด 11 คน

สมาชิกในทีมวิจัยเปลี่ยนแปลงบ่อย เนื่องจากตำแหน่ง และหน้าที่ที่รับผิดชอบ บางส่วน ดิดงาน ทำให้การทำงานค่อนข้างล่าช้า มีการแก้ไขปัญหาโดยการชักชวนสมาชิกเข้ามาเพิ่มเพื่อ ทดแทนสมาชิกที่ขาดหายไป และเริ่มชักชวนเยาวชนเข้ามาร่วมทำวิจัย เพื่อเป็นการปลูก จิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนในวัฒนธรรมไทดำ

3.2 การได้มาซึ่งโจทย์วิจัย

เริ่มต้นจากการประชุมชาวบ้านที่บ้านกำนัน ปัญหาของชาวบ้านที่เป็นกังวลกันมาก คือ ภาษาเขียนอยู่ในสภาวะที่น่าเป็นห่วง มีชาวบ้านจำนวน 5 คน เท่านั้นที่ยังเขียนได้ โดย การศึกษาด้วยตนเอง และมีการเขียนป้ายชื่อของเจ้าบ้านที่หน้าบ้านผิดๆ ถูกๆ ภาษาพูดยังเป็น สำเนียงไทดำ แต่ศัพท์ที่ใช้เป็นภาษาอีสาน หรือภาษาเลยเป็นส่วนใหญ่ เช่น พูดคำว่า พริก แทน มะเอ็ด ตะไคร้ แทน ชักเจาอี เป็นต้น

ทีมวิจัย ได้เล็งเห็นสถานการณ์ในหมู่บ้านแล้วก็เกิดความกังวลใจ เพราะเด็กรุ่นหลังไม่ ค่อยพูดภาษาไทดำ และไม่ค่อยเห็นความสำคัญในวัฒนธรรมของตน ทีมวิจัยจึงได้ตั้งโจทย์วิจัย เพื่อหาคำตอบในโจทย์ทั้งหมด 3 ข้อ คือ 1) สถานภาพของภาษาไทดำบ้านนาป่าหนาด ด.เขา แก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย เป็นอย่างไร 2) เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำควร มีอะไรบ้าง และ 3) แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทดำควรเป็นอย่างไรเพื่อรักษาวัฒนธรรมไทดำต่อไป

3.3 จัดเวทีเพื่อชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน

สืบเนื่องจาก บ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้รับทุน สนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.) โดยมีคณะทีม วิจัยบ้านนาป่าหนาด จำนวน 11 คนเพื่อดำเนิน “โครงการแนวทางการฟื้นฟูภาษาไทดำโดย การพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนา ป่าหนาด” โครงการได้เริ่มดำเนินการในวันที่ 1 พฤษภาคม 2552 ตามสัญญา ในการนี้ทีมวิจัยจึงได้

จัดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้านขึ้นในวันที่ 6 มิถุนายน 2552 โดยมีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

วันที่ 11 พฤษภาคม 2552

หลังจากที่เซนต์สัญญาโครงการแล้ว ทีมวิจัยได้ประชุมกันเรื่องการจัดเวทีชี้แจงโครงการ โดยจะจัดขึ้นในวันที่ 6 มิถุนายน 2552 สถานที่ คือ ศูนย์วัฒนธรรมไทดำบ้านนาป่าหนาด จากนั้นได้แบ่งบทบาทหน้าการรับผิดชอบ เช่น การประสานงาน ติดต่อและเชิญผู้เข้าร่วมประชุม การเตรียมเรื่องอาหาร และอื่นๆ

วันที่ 3 มิถุนายน 2552

ประชุมทีมวิจัยเตรียมความพร้อมการดำเนินงาน มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องสถานที่จาก ศูนย์วัฒนธรรมไทดำ เป็นห้องประชุมของโรงเรียนเขาแก้วพิทยาสรรพ์ เนื่องจากจะมีความพร้อมในเรื่องสถานที่ เครื่องเสียงและเครื่องฉาย LCD และจะได้ไม่ต้องกังวลกลัวว่าฝนจะตก

วันที่ 6 มิถุนายน 2552

คณะทีมวิจัยร่วมกับชาวบ้านนาป่าหนาดจำนวน 54 คนซึ่งประกอบด้วย ผู้นำในหมู่บ้าน หัวหน้าคุ้มต่างๆ ผู้นำทางพิธีกรรม ประธานศูนย์วัฒนธรรมไทดำ ชาวบ้านนาป่าหนาด รวมถึงเด็กและเยาวชน ตลอดจนหน่วยงานราชการในพื้นที่ ได้แก่ ครู หมอสถานีอนามัยและศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเชียงคาน ได้จัดเวทีชี้แจงและสร้างความเข้าใจเรื่องการทำงานในหมู่บ้าน ภายในวันงานได้มีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรับชม วีซีดี งานวัฒนธรรมไทดำ
2. พิธีเปิดโครงการ “แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทดำโดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด”
3. หัวหน้าโครงการวิจัย (นายเพชรตะบอง ไพศุณย์) บรรยายถึงความสำคัญของการดำเนินงานโครงการ
4. ผู้เข้าร่วมเวทีชี้แจงและสร้างความเข้าใจเรื่องการทำงานในหมู่บ้านร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ยกตัวอย่างเช่น

นายเชย ทันทา

ดีใจมากที่ได้มีส่วนร่วมและได้เข้าร่วมกิจกรรมกับ ผอ.เพชรตะบอง ไพศุณย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมาก ๆ

นายกัณยนต์ ช้อนเต็ม

อยากให้ลูกหลานพูดภาษาไทยได้ทุกคนและฝากให้ผู้พ่อแม่สอนให้ลูกหลานพูดได้เขียนได้

นางสาวมยุรา ช้อนเบี่ยง (ตัวแทนเยาวชน)

ดีใจมากที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้จะพูดภาษาไทยทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

นายอดุชชัย จันทะมา (ผู้ใหญ่บ้านนาป่าหนาดหมู่ที่ 12)

ถึงเวลาแล้วที่จะอนุรักษ์ภาษาไทยที่บ้านนาป่าหนาด ถึงแม้ว่าตนจะไม่ใช้ไทยคำโดยแท้ แต่ก็ต้องการที่จะอนุรักษ์ร่วมกับชุมชนและคนในครอบครัวต้องเป็นแบบอย่างให้กับลูกหลานได้ปฏิบัติตาม

นายอดิศักดิ์ ศรีมงคล (ประธานศูนย์วัฒนธรรมไทยคำ)

ควรจะอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาไทยคำ อาหาร เครื่องแต่งกาย สิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งพิธีกรรม วัฒนธรรมประเพณีต่างๆต้องไม่ให้สูญหาย

หลังจากเสร็จงานแล้ว ได้มีการสรุปบทเรียนการจัดเวที ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรค

- ส่งหนังสือเชิญประชุมค่อนข้างช้า
- ควรประชาสัมพันธ์หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน
- ขาดเอกสาร/วัสดุอุปกรณ์ประกอบการประชุม
- ตัวหนังสือเล็กเกินไป

ข้อเสนอแนะ

- ควรส่งหนังสือก่อนการประชุม 3 วัน
- ควรประชาสัมพันธ์ตามหอกระจายข่าว
- ต้องมีเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ในการประชุมด้วย
- ตัวหนังสือต้องตัวใหญ่

3.4 สสำรวจสถานการณ์ทางภาษาไทยคำบ้านนาป่าหนาด

กิจกรรมการสำรวจสถานการณ์ทางภาษาไทยคำที่บ้านนาป่าหนาด มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบจำนวนคนในหมู่บ้านที่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาไทยคำได้ ระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทยคำ รวมถึงสถานการณ์การใช้ภาษาในโอกาสต่างๆ และเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนอีกด้วย โดยการอบรมกระบวนการเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม

ประชุมออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูล วางแผนการเก็บข้อมูล เก็บข้อมูล สรุปและวิเคราะห์ผล การเก็บข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

3.4.1 ออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูล

เมื่อวันที่ 10 – 12 สิงหาคม 2552 ทางพี่เลี้ยงได้มาอบรมเรื่องกระบวนการเก็บข้อมูล อย่างมีส่วนร่วมและวางแผนการเก็บข้อมูลสถานการณ์ทางภาษาไทยตำบลนาป่าหน้าดงร่วมกับ ทีมวิจัย ดังนี้

1. ผู้เข้าร่วมอบรมทำความรู้จักกันโดยการเล่นเกมบัตรประชาชน
2. เติมแนวคิดเรื่องการทำงานชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยมีภาพน้ำประปา, น้ำพุ, น้ำบ่อ และน้ำฝน จากนั้นช่วยกันคิดเชื่อมโยงในมุมมองของการทำงานชุมชนแบบมีส่วนร่วม หรือการทำโครงการวิจัยของกลุ่มไทดำในครั้งนี้
3. ออกแบบกระบวนการเก็บข้อมูลของโครงการวิจัย

เกมบัตรประชาชน

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมเพื่อการละลายพฤติกรรมและทำความรู้จักกันให้มากขึ้น โดย พี่เลี้ยงแจกกระดาษให้ทีมวิจัยคนละ 1 แผ่น จากนั้นให้จับคู่กันแล้ววาดรูปใบหน้าของอีกคน พร้อมทั้งถามคำถามว่าชื่ออะไร แล้วเขียนชื่อลงในแผ่นกระดาษ จากนั้นส่งกระดาษคืนให้เพื่อน แล้วไปหาคู่ใหม่ ทำการวาดส่วนประกอบอื่นๆและถามคำถามใหม่ ดังนี้

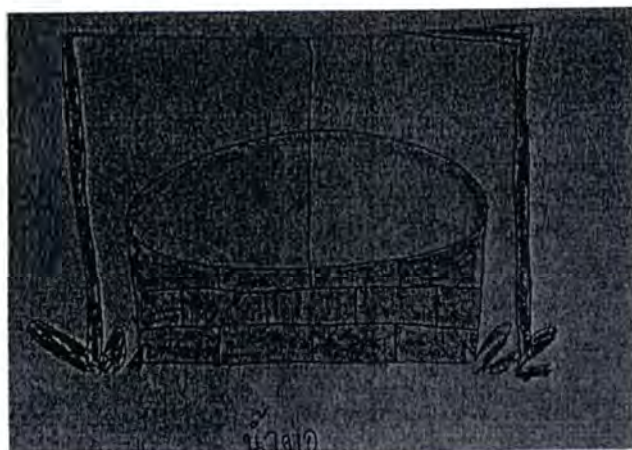
1. วาดรูปใบหน้า ถามชื่อ-นามสกุล และชื่อเล่น
2. วาดรูปผม ถามวันเกิด/อายุ
3. วาดรูปตา ถามอาชีพ/ตำแหน่งในชุมชน
4. วาดรูปคิ้ว ถามสถานที่ที่อยากไป
5. วาดรูปจมูก ถามคนที่รักมากที่สุด
6. วาดรูปปาก ถามคนที่อยากพบมากที่สุด

จากนั้นให้แต่ละคนแสดงบัตรประชาชนพร้อมทั้งแนะนำตัวเองให้ทีมรู้จัก

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานชุมชนแบบมีส่วนร่วม

พี่เลี้ยงมีรูปภาพของน้ำประปา น้ำฝน น้ำพุ และน้ำบ่อ จากนั้นให้ทีมวิจัยเลือกว่าสนใจ

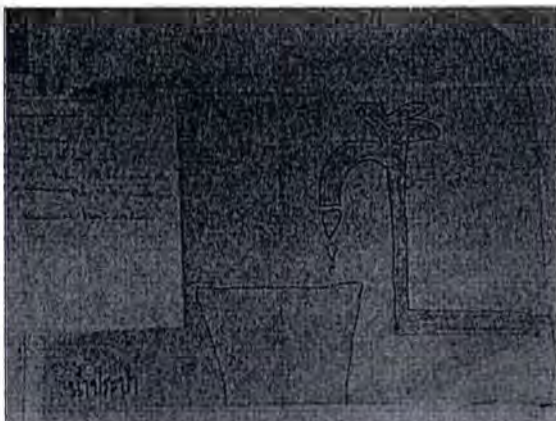
รูปไหน แล้วให้แลกเปลี่ยนภายในกลุ่ม เกี่ยวกับแง่มุมของการทำงานแบบมีส่วนร่วม หรือ แง่มุมของการทำโครงการวิจัย

น้ำบ่อ

- คนในชุมชนมีความสามัคคี น้ำใจไม่เหือดแห้ง เปรียบเสมือนซึมซับวัฒนธรรมที่ละน้อยแต่นาน มีจิตอาสา ใช้ได้ทุกคน ทุกคนมีส่วนร่วมช่วยกันขุดแล้วร่วมกันใช้แต่กว่าจะได้ น้ำนั้นจะต้องร่วมมือกันขุดก่อน
- คน เปรียบเสมือนบ่อ คนที่ทำงานหนักเพื่อชุมชนมักไม่ค่อยมีใครเห็นกว่าจะรู้จักใช้เวลานาน เหมือนการขุดบ่อน้ำ บางบ่ออยู่ลึกอยู่ตื้น แต่ผลพลอยได้คือคุ้มค่า
- ถ้าคนต่างดักดวงเอาแต่ผลประโยชน์โดยไม่เห็นแก่ส่วนรวมน้ำก็จะเหือดแห้งได้เช่นกัน

น้ำประปา

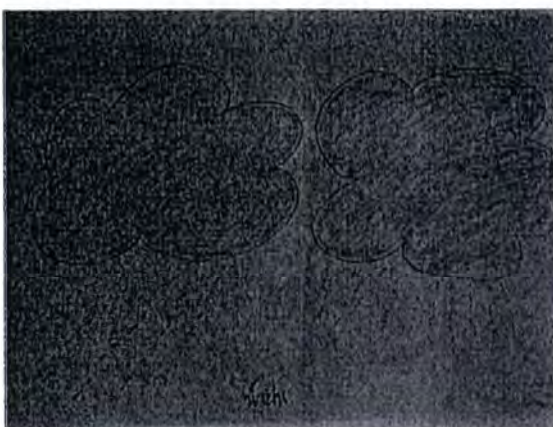
น้ำประปา คือ ความสะอาดสบายในชุมชน เปรียบกับงานในชุมชน ให้เปรียบว่างานในชุมชนมีการวางแผน และมีการดูแลการทำงาน ในชุมชนก็ต้องมีผู้ดูแล มีการวางแผนใช้ได้เลย ถ้าทีมวิจัยพร้อมเหมือนน้ำประปาก็จะดี ถ้าน้ำประปาไม่ไหลก็มีปัญหาแน่นอน จะต้องมีการกระบวนการผลิต การทำงานร่วมกัน คนที่ใช้ก็คือคนในชุมชน

น้ำพุ

น้ำพุ คือ น้ำมาจากธรรมชาติ ถ้ารู้จักเก็บจัดใช้ ก็จะเป็นการดี น้ำพุจะเกิดทั่วไปไม่ได้ จะเกิดตอนที่พลังพุ่งออกมา และมีแรงบันดาลใจในการทำงาน

น้ำฝน

น้ำฝน การมีน้ำฝนที่ออกมาต้องมีที่มาที่ไป ต้องนำเอาออกมาใช้ ก้อนเมฆ ถ้าเราเป็นก้อนเมฆก็จะรวมตัวกันทำงานแล้วจะมีผลงานออกมา แต่ละคนจะมีความถนัดแตกต่างกัน คือ ความเป็นไทดำ และมีหน่วยงานอื่นๆมาช่วย

จากนั้นพี่เลี้ยงนำเสนอเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมโดยคร่าวๆว่ามีอะไรบ้าง ใช้สำหรับการเก็บอย่างไร โดยยกตัวอย่างจากชาวบ้านที่ จ.แม่ฮ่องสอน โดยฉายผ่านจอโทรทัศน์ เครื่องมือที่นำเสนอได้แก่ แผนที่รอบใน แผนที่รอบนอกชุมชน ปฏิทินอาหาร ปฏิทินวัฒนธรรม ในตอนแรกทีมวิจัยเกรงว่าจะทำไม่ได้ แต่เมื่อได้ดูภาพตัวอย่างที่คนอื่นทำก็เกิดแรงบันดาลใจและความเชื่อมั่นว่าสามารถทำได้

ข้อมูลเกี่ยวกับไทดำหรือเกี่ยวกับชุมชนที่ทีมวิจัยอยากรู้ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ชุมชน, สถานการณ์การใช้ภาษา (การพูด, การฟัง, การอ่าน และการเขียนภาษาไทยดำ) โอกาสในการใช้, เรื่องเล่านิทาน ตำนาน, ประเพณี พิธีกรรม, การแต่งกาย การแสดง, อาหาร และอาชีพ ของชาวไทดำ แต่ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ทีมวิจัยมุ่งเน้นไปที่การศึกษาสถานภาพของภาษาไทยดำ บ้านนาป่าหนาดก่อน เพื่อดูว่าสถานการณ์การใช้ภาษาไทยดำในชีวิตประจำวันเป็นอย่างไร รวมถึงทัศนคติ ความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่างๆ โดยทีมวิจัยจะเก็บข้อมูลกับชาวบ้านนาป่าหนาดทุกคนที่มีเชื้อสายไทดำ ไม่ว่าจะเป็นไทดำแท้หรือผสมก็ตาม จากนั้นทีมวิจัยได้ช่วยกันคิดข้อคำถามที่อยากรู้ และพิมพ์ให้อยู่ในรูปของแบบสอบถาม เพื่อจะง่ายต่อการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล และส่งให้อาจารย์ทางมหิดลดูเพื่อช่วยแก้ไขให้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งต่อมาทีมวิจัยก็ได้มีการประชุมและแก้ไขแบบสอบถามตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอจากพี่เลี้ยงและอาจารย์จากมหิดลและวางแผนสำหรับการไปพัฒนาเครื่องมือทางภาษาและนำเสนอความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการวิจัยที่มหาวิทยาลัยมหิดล ส่วนข้อมูลด้านอื่นๆที่เกี่ยวกับไทดำบ้านนาป่าหนาด หัวหน้าโครงการวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้เคยไปศึกษาและรวบรวมจากปราชญ์และผู้รู้ในชุมชน มาเรียบเรียงและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมกับปราชญ์และทีมวิจัย ตามเนื้อหาที่ปรากฏในบทที่ 2 บริบทชุมชน (หน้า 7 – 36)

3.4.2 การทดลองใช้แบบสอบถามและเก็บข้อมูล

หลังจากที่ปรับแก้แบบสอบถามกันแล้ว ทีมวิจัยและผู้ที่จะลงเก็บข้อมูลได้ทดลองใช้แบบสอบถามโดยไปทดลองเก็บข้อมูลจากคนในชุมชนก่อน จากนั้นก็มาปรับแก้แบบสอบถามอีกครั้งเพื่อให้เหมาะสมและง่ายต่อการใช้งานมากขึ้น รวมทั้งทีมวิจัยเองก็ได้ฝึกการเป็นผู้ไปเก็บข้อมูล และเทคนิควิธีการพูด การสัมภาษณ์ เป็นต้น

3.4.3 การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ในช่วงวันที่ 8 - 25 พฤศจิกายน 2552 ทีมวิจัยได้ช่วยกันเก็บข้อมูลสถานภาพของภาษาไทยดำบ้านนาป่าหนาดแล้วแต่ยังไม่ได้สรุปประมวลผล โดยนักวิจัยกระจายกันไปสอบถามตามหมู่บ้านของตัวเอง เนื่องจากจะได้สะดวกในการเดินทางและพูดคุยกันได้อย่างสบายใจ ซึ่งเก็บ

ข้อมูลนี้ ทีมวิจัยเก็บจากผู้ที่มีเชื้อสายไทดำที่อาศัยอยู่จริงในหมู่บ้าน และเป็นผู้ที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป เนื่องจากทีมวิจัยเห็นว่าหากเก็บข้อมูลกับวัยเด็กกว่านี้ เด็กอาจจะยังไม่เข้าใจคำถาม ในเบื้องต้น พบว่ามีผู้สามารถเขียนภาษาไทยดำด้วยอักษรไทดำเป็นเรื่องราวต่อเนื่องได้ประมาณ 5 - 6 คน คือ นายเมฆ นายเซย นายกันยนต์ นายเพชรตะบอง นายแหวน ภักธราภรณ์ เป็นต้น จากนั้นจึงไปนำเสนอความก้าวหน้าการทำงานที่มหาวิทยาลัยมหิดล ในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2552 พบว่า มีแบบสอบถามหลายชุดที่ตอบไม่ครบ และได้ข้อเสนอแนะสำหรับการเก็บข้อมูล คือ

- น่าจะมีการสำรวจในสมาคมว่ามีคนที่สามารถเขียนเป็นเรื่องราวได้กี่คน
- แบบสอบถามจะต้องตอบให้ครบทุกข้อ เพราะจะมีผลต่อการวิเคราะห์
- การวิเคราะห์ข้อมูล ทำได้ 2 แบบ คือ 1.) ใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล และ 2.) วิเคราะห์โดยขีดให้คะแนน ซึ่งชาวบ้านสามารถทำได้เอง ในระดับโครงการวิจัยชาวบ้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่เป็นร้อยละก็เพียงพอ
- รีบกลับไปทำให้ครบและรีบประมวลผล ข้อมูลที่ได้จะนำไปสู่การวางแผนเพื่อการฟื้นฟูภาษาไทยดำต่อไป

ทีมวิจัยจึงกลับมาเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในช่วงวันที่ 2 – 13 ธันวาคม 2552

ทีมวิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว จึงได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมารวมกันเพื่อสรุปจำนวนแบบสอบถามที่ได้ ซึ่งมีทั้งหมด 187 ชุด สามารถแบ่งตามช่วงอายุได้ดังนี้

ช่วงอายุ 13 – 20 ปี	จำนวน 40 ชุด
ช่วงอายุ 21 – 30 ปี	จำนวน 24 ชุด
ช่วงอายุ 31 – 40 ปี	จำนวน 30 ชุด
ช่วงอายุ 41 – 50 ปี	จำนวน 37 ชุด
ช่วงอายุ 51 – 60 ปี	จำนวน 35 ชุด
ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป	จำนวน 21 ชุด

จากนั้นมากำหนดรหัสของแบบสอบถามโดยแต่ละชุดจะมีเลขรหัส 3 ตัว เลขตัวแรกจะบอกช่วงอายุ เลขสองตัวหลังจะบอกเลขที่แบบสอบถาม ซึ่งแต่ละช่วงอายุได้กำหนดตัวเลขไว้ดังนี้

ช่วงอายุ 13 – 20 ปี	รหัสแบบสอบถามขึ้นต้นด้วย 0
ช่วงอายุ 21 – 30 ปี	รหัสแบบสอบถามขึ้นต้นด้วย 1
ช่วงอายุ 31 – 40 ปี	รหัสแบบสอบถามขึ้นต้นด้วย 2
ช่วงอายุ 41 – 50 ปี	รหัสแบบสอบถามขึ้นต้นด้วย 3
ช่วงอายุ 51 – 60 ปี	รหัสแบบสอบถามขึ้นต้นด้วย 4

ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป รหัสแบบสอบถามขึ้นต้นด้วย 5

ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูลสถานภาพการใช้ภาษาครั้งนี้ คือ ทีมวิจัยเก็บข้อมูลไม่ครบทุกข้อคำถาม ทำให้ต้องมาตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้ไปถามมาว่ายังมีชุดไหนที่ถามไม่ครบและต้องกลับไปถามเพิ่มเติม ทำให้ต้องเสียเวลากับการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมอีกครั้ง

3.4.4 วิเคราะห์ข้อมูล

ทีมวิจัยทดลองวิเคราะห์ข้อมูลโดยเลือกช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป เนื่องจากมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุด โดยลอกคำถามทั้งหมดลงในกระดาษฟลิปชาร์ตเพื่อจะได้มองเห็นร่วมกัน จากนั้นมานับคะแนนและขีดลงตามข้อมูลที่กรอกมาในแบบสอบถาม

จากนั้นทีมวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยช่วยกันนับคะแนนลงในกระดาษชาร์ต ปรากฏว่าตัวเลขที่ได้ไม่ตรงกับจำนวนแบบสอบถาม เช่น เก็บข้อมูลมา 30 คน เห็นด้วย 20 คน ไม่เห็นด้วย 5 คน อีก 5 คนไม่รู้หายไปไหน ทีมวิจัยจึงต้องทำการนับใหม่ โดยทำตารางกรอก ครั้งที่ 2 นี้กรอกในกระดาษแผ่นเล็ก แบ่งกันไปกรอกตามช่วงอายุ และให้เด็กเข้ามาช่วยมากขึ้น ทำให้กิจกรรมในช่วงนี้ต้องใช้เวลานานถึง 5 วัน คือ ช่วงวันที่ 6, 26 – 27 , 30 – 31 มกราคม 2553

3.5 ศึกษาดูงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ

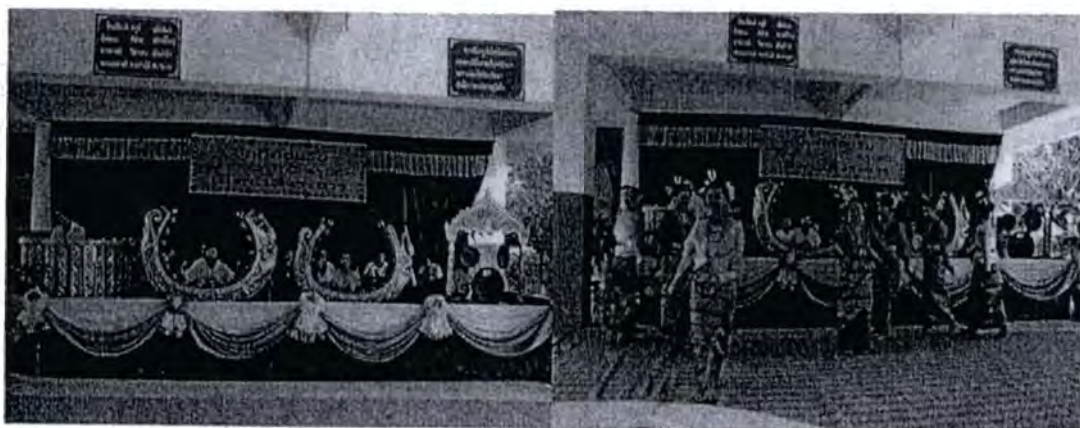
วันที่ 28 พฤศจิกายน 2552 ทีมวิจัยโครงการ “แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำโดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด” จำนวน 11 คน พร้อมทั้งพี่เลี้ยงทีมวิจัย ได้ไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ที่จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทำงานฟื้นฟูภาษาท้องถิ่นตลอดทั้งกระบวนการ ตลอดจนปัจจัยเงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการทำงานฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังนั้น จึงได้เลือกไปศึกษาดูงานการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายๆกับกลุ่มไทดำ คือ เป็นกลุ่มที่มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน และได้มีการทำงานฟื้นฟูภาษาโดยมีการใช้ตัวอักษรไทยในการแทนเสียงเพื่อ

เชื่อมโยงไปสู่การฟื้นฟูตัวอักษรดั้งเดิม โดยในระยะแรกของโครงการได้ทำการสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาในชุมชน จากนั้นจึงมาวางแผนการฟื้นฟูภาษา และในขณะนี้อยู่ระหว่างการสร้างหลักสูตรเพื่อนำภาษามอญเข้าสู่การเรียนการสอนในระบบโรงเรียน

ทีมวิจัยออกเดินทางจากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ในเวลา 08.00 น. ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงมาถึงที่พิพิธภัณฑ์บ้านม่วง

หลังจากที่ทำความรู้จักขามอญในเบื้องต้นแล้ว จึงได้เดินทางต่อไปที่โรงเรียนวัดม่วง เพื่อพูดคุยกับขามอญตัวจริงเสียงจริง ซึ่งได้มีการต้อนรับกันอย่างอบอุ่น

การแสดงต้อนรับจากเด็กนักเรียนโรงเรียนวัดม่วง

ทำความรู้จักกันรายบุคคลระหว่างทีมวิจัยทั้งสองโครงการ

จัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน วันนี้มีกลุ่มลาวเวียงมาเข้าร่วมสังเกตการณ์การทำงานด้วย

ประเด็นส่วนใหญ่ที่พูดคุยและทุกคนให้ความสนใจ คือ เรื่องภาษาและประวัติศาสตร์
ของกลุ่มชาติพันธุ์

ทีมวิจัยกลุ่มมอญนำเสนอหนังสือเล่มยักษ์ ซึ่งเขียนด้วยอักษรไทยและอักษรดั้งเดิม

ช่วงบ่าย หลังรับประทานอาหารกลางวันเป็นช่วงกิจกรรมที่ให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยน
และนำเสนอความคิดเห็นของตนได้อย่างเต็มที่

ความรู้สึกความคิดเห็นของทีมวิจัย

นายกันยนต์ ช่อมเต็ม

คณะทีมวิจัย จากนาป่าหนาดเดินทางออกวันที่ 26 ถึงมิดลวันที่ 27 เข้าห้องประชุม คณะอาจารย์ เริ่มบรรยายเวลา 9.00 น. เรื่อง การเก็บข้อมูล แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำ โดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำ ตัวเขียน ตัวอ่าน ตัวสะกด ได้ความรู้เพิ่มอีกมาก ก่อนหมดเวลาคณะครูอาจารย์ได้ให้การบ้านมาให้เก็บข้อมูลให้แล้วเสร็จ ถึงเวลา 17.00 น. จึงปิดประชุม เข้าวันที่ 28 พ.ย. 2552 ได้ไปดูงานที่ จ. ราชบุรี ที่วัดบ้านม่วง เรามีที่เก็บของเก่าแก่สมัยโบราณ อาทิเช่น ดาบปืน หน้าไม้ กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า แผนที่การอพยพของชาวมอญ และอีกหลาย ๆ อย่าง เขาทำได้ดีมาก คนรุ่นหลังมาจะได้ดูได้เห็น จากนั้นได้ไปชมการฟ้อนรำของนักเรียนบ้านม่วง ชมการตีโป่งกลาง คณะครูสอนเด็กได้ดีมากมีความพร้อมเพียง การต้อนรับดีมาก อาหารการกินก็อร่อย

ท้ายนี้ขอขอบคุณคณะครูอาจารย์ที่ได้ให้โอกาส ไปศึกษาหาความรู้ได้ดูได้เห็นขอให้คณะครูอาจารย์ มีความสุขความเจริญ

ขอแสดงความนับถือ

นายแหวน ช้อนเปี้ยยง

ได้ไปพบกับอาจารย์ทั้ง 5 ท่านโดยเฉพาะ ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ ตัวหนังสือไทดำ มาเป็นอักษรไทยจนสำเร็จ พวกผมก็จะได้นำไปให้ความรู้กับลูกหลานต่อไปในวันข้างหน้า

ขอบคุณครับ

นายสุเมฆ ช้อนเปี้ยยง

1. ได้ไปพบเห็นการจัดทำโครงการ อนุรักษ์และฟื้นฟูภาษามอญมีการเขียนภาษา และคำอ่านเป็นสำนวนไทย พร้อมกับบอกความหมายให้รู้ สนใจมากเช่นนิทานต่าง ๆ เมื่อได้พบเห็นการจัดทำเป็นตัวอย่างให้รู้ ผมคิดว่าดีพอที่จะนำไปประกอบใช้กับภาษาไทยดำได้

2. เห็นการอนุรักษ์การดนตรีไว้ใช้ในงานต่าง ๆ เห็นแล้วพอที่จะคิดทำให้เข้ากับการรำแคนประกอบปี และดนตรีอื่น ๆ ได้

3. เห็นการทำปฏิทินประจำเดือนต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนแต่ละเดือนมีภาพประวัติความเห็นมาของเดือนนั้น ๆ เห็นแล้วพอที่จะทำเป็นการนับวัน นับมือ นับเดือน นับยาม นับปีตามแบบเดิม ๆ ของไทดำ

นางประจักษ์ อินยานวน

ออกเดินทางจากวันที่ 26 พ.ย. 2552 เดินทางด้วยรถตู้ เวลา 19.00 น. เดินทางสายด่านซ้าย – เพชรบุรี ไปถึงมหาวิทยาลัยมหิดล 7.00 น. ได้เข้าประชุมในวันที่ 27 ณ ห้องวิจัยภาษา ได้อบรมการใช้พยัญชนะ 20 ตัว ตัวสะกด 8 ตัว ตัวสระ 29 เสียง ตัววรรณยุกต์ 6 เสียง ได้อบรมอยู่ทั้งวันจนถึง 6 โมงเย็น ออกจากหลังอบรมได้ไปเยี่ยมพี่น้องที่เพชรบุรี ได้กลับถึงโรงแรม เวลา 6 ทุ่ม

ตอนเช้าวันที่ 28 ได้เดินทางไปดูงานที่ราชบุรี บ้านม่วง ต. นาม่วง อ. บ้านโป่ง ได้ไปชม ผลิตภัณฑ์ของเก่าที่วัดบ้านม่วง แล้วก็ออกไปประชุมที่โรงเรียนบ้านม่วง ไปดูโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษามอญได้รู้พยัญชนะมอญ มี 35 ตัว ได้แบ่งเป็นวรรคได้ 5 วรรค เศษอยู่ 10 ตัว

นางคำเกลี้ยง สอดสูงเนิน

วันที่ 26 พฤศจิกายน 2552 ได้เดินทาง เพื่อไปศึกษาดูงาน กลุ่มวิจัยที่ประสบความสำเร็จในการสอนภาษามอญที่จังหวัดราชบุรี

27 พฤศจิกายน 2552 ได้เข้ารับการอบรมเพิ่มเติม จากทางวิทยาการ ม.มหิดล ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ อ.สุณี คำนวนศิลป์ และทีมพี่เลี้ยง ทางอาจารย์มีข้อเสนอแนะ ในการทำภาษาไทยดำ ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย ตอนเที่ยงได้ออกไปเดินชมตลาดนัดใน ม.มหิดล ตอนบ่ายกลับเข้าห้อง อาจารย์ให้ทำรายงานส่งเป็นภาษาไทยดำ

28 พฤศจิกายน 2552 ได้เห็นชาวมอญให้การต้อนรับดีมาก ขนมที่รับแขกก็เป็นขนมโบราณไทยดั้งเดิมได้เห็นความร่วมมือ ชาวมอญ รักษาวัฒนธรรมประเพณีไว้เป็นอย่างดี ได้เห็นชาวมอญได้จัดทำพิพิธภัณฑ์เก็บวัตถุ สิ่งของที่เป็นของโบราณไว้ที่วัดมีความรู้สึกที่ชาวมอญรักษามรดกสิ่งของที่มีค่าไว้ให้ทุกคนเรียนรู้ ศึกษาหาข้อมูล ที่เป็นประโยชน์ กับคนรุ่นหลังได้ดีมาก ได้เห็นการจัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษามอญ มีการเขียนภาษามอญ และรูปภาพประกอบเรื่องนิทานให้เด็กนักเรียนสนใจ ซึ่งต่อไป ดิฉันคิดว่า ทางทีมวิจัยภาษาไทยดำของเราก็คงจะต้องนำเอาตัวอย่างแบบชาวมอญมา มาเป็นตัวอย่างและปรับปรุงใช้ในการฟื้นฟูภาษาไทยดำต่อไป

ขอขอบคุณคณะครูพี่เลี้ยง ที่ได้ให้โอกาส ไปศึกษาดูงานเพิ่มความรู้

3.6 พัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยคำ

ทีมวิจัยได้เริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลสถานการณ์ทางภาษาไทยคำและในขณะเดียวกันก็ได้มีการเก็บข้อมูลเรื่องราว นิทานของกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย จากการเก็บข้อมูลเรื่องราว นิทานต่าง ๆ พบว่า ทีมวิจัยยังมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องการบันทึก คือ ไม่สามารถบันทึกเป็นภาษาไทยคำด้วยอักษรไทยคำได้เนื่องจากอักษรไทยคำนี้ผู้สามารถเขียนได้อยู่จำนวนน้อย ดังนั้น ทีมวิจัยจึงได้มีการพูดคุยกับพี่เลี้ยงว่าควรจะต้องมีการหาแนวทางในการเขียนพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ด้วยอักษรไทยเสียก่อน เพื่อให้ทีมวิจัยได้มีเครื่องมือในการบันทึกภาษา องค์ความรู้ และเรื่องราวต่าง ๆ แล้วจึงเชื่อมเข้าสู่ตัวอักษรดั้งเดิมของภาษาไทยคำในภายหลัง ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

ทีมวิจัยได้ศึกษาระบบตัวเขียนภาษาไทยคำ ของ Tai Studies center และสมาคมไทยคำ (ประเทศไทย) โดยอาจารย์สุรีย์ ทองคงหาญและคณะเป็นผู้จัดทำซึ่งได้มีการนำไปสอนให้กับนักเรียนและผู้สนใจที่เป็นคนไทยคำ จากนั้นทีมวิจัยได้มาศึกษาลักษณะทางภาษาไทยคำและพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยคำร่วมกับทีมพี่เลี้ยงและนักวิชาการที่มหาวิทยาลัยมหิดล ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “แนวทางการเขียนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ด้วยอักษรไทยเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาไทยคำอักษรไทยคำ” วันที่ 27 พฤศจิกายน 2552 ณ ห้องณัฐ ภมรประวัติ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางในการเขียนพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ด้วยอักษรไทยเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่ภาษาไทยคำ อักษรไทยคำ

การประชุมเริ่มต้นในเวลา 09.00 น. โดยมีผู้เข้าร่วมทั้งหมด 14 ท่าน ได้แก่ ทีมวิจัย โครงการ “แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยคำโดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยคำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด” จำนวน 10 ท่านและทีมพี่เลี้ยงและวิทยากร จำนวน 4 ท่าน

กิจกรรมเริ่มต้นจากพี่เลี้ยงทีมวิจัยกล่าวถึงความจำเป็นและวัตถุประสงค์ของการจัดประชุมในวันนี้ จากนั้นทีมวิจัยนำเสนอความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ซึ่งได้แก่ เรื่องการเก็บข้อมูลสำรวจสถานการณ์ทางภาษาไทยคำ (ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้รายงานไว้แล้วในส่วนของการเก็บข้อมูลสถานการณ์ทางภาษา) และการบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับไทยคำ ซึ่งในระหว่างการเก็บข้อมูลสถานการณ์ทางภาษานั้น ทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมนิทาน เรื่องราวของไทยคำไปพร้อม ๆ กันด้วย แต่ได้มีการบันทึกเป็นภาษาไทย เนื่องจาก หากจะบันทึกเป็นภาษาไทยคำอักษรไทยคำ ทีมวิจัยก็ยังไม่สามารถเขียนตัวอักษรไทยคำได้ และหากจะใช้ตัวอักษรไทยเทียบเสียงก็เขียนได้ช้า ดังนั้น จึงมีการบันทึกด้วยภาษาไทยมาก่อน แต่ในช่วงหลังได้พยายามที่จะใช้ตัวอักษรไทยในการแทนเสียงมาในเบื้องต้น ซึ่งก็ยังไม่รู้ว่าเขียนถูกหรือเขียนผิด

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สำหรับการบันทึกเรื่องราว นั้น สามารถบันทึกได้หลายแบบ ทั้งบันทึกเสียง และบันทึกด้วยการเขียนซึ่งการเขียนก็สามารถจดได้หลายแบบทั้งที่เป็นภาษาไทย

ภาษาไทยคำอักษรไทย หรือภาษาไทยคำอักษรไทดำ เนื่องจากภาษาไทยคำนั้นมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน แต่คนส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับอักษรไทย เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ใกล้ตัวมากที่สุด

จากนั้นวิทยากรจึงได้ชวนทีมวิจัยสร้างเครื่องมือเพื่อการบันทึกภาษาต่อ โดยเริ่มจากให้ทีมวิจัยอธิบายชาร์ทพยัญชนะที่ทำมา ซึ่งจะเห็นว่าชาร์ทที่ทำมานี้ทำโดยเทียบเคียงกับตัวอักษรไทดำ จากนั้นทบทวนระบบเสียงวรรณยุกต์จากครั้งที่แล้วที่ทำที่มหิดล (29 - 30 กันยายน 2551) ดังนี้

ทบทวนวรรณยุกต์

เสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยคำมี 6 เสียง คือ เสียงสามัญ เอก โท ตรี จัตวา และเสียงลอย(ใช้ขีดข้างล่างตัวอักษร) ในการประชุมครั้งนี้ทีมวิจัยได้ตกลงเลือกสัญลักษณ์ – ̄ ในการแทนเสียงลอย ซึ่งสามารถสรุปวรรณยุกต์ของภาษาไทยคำได้ 5 รูป 6 เสียง ดังนี้

เสียงวรรณยุกต์	รูปวรรณยุกต์	คำศัพท์ภาษาไทยคำ	ความหมายในภาษาไทย
สามัญ	–	โตกา	นกกา
เอก	– ̄	เต้าก้า	กาน้ำ
โท	– ̂	ไปก้า	ไปค้าขาย
ตรี	– ̃	ดักก้า, กักก้า	ดกกล้า, ดันกล้า
จัตวา	– ̌	จ้ำก้า	กึ่งก้า
เสียงลอย	– ̎	ก้างก้า	คา, ค้างคา

ทบทวนสระ

สระในภาษาไทยคำมี 29 เสียง ดังนี้

ลำดับที่	สระ	คำศัพท์ภาษาไทยคำ	ความหมายในภาษาไทย
1	– ะ	ป๊ะ	พูด
2	– ำ	ปำ	ปลา
3	– ิ	ปี้	ปีก
4	– ี	ฮี	ยาว
5	– ื	มะฮื	ฟักทอง
6	– ือ	มื่อฮือ	มะรืน
7	– ุ	ลู้	ลูก
8	– ู	ปู้	ภูเขา
9	– ะ	เต๊ะ	เตะ, สะตูด
10	– ะ	เอ๋	หลาย, มาก

11	แ-ะ	ปาและ	ปลาร้า
12	แ-	แอ็บ	ฝึก
13	โ-ะ	กะโป๊ะ	กะลา
14	โ-	โป้ง	โคลน
15	เ-าะ	เข้าะ	ข้อศอก
16	-อ	ช่อ	ขอ
17	เ-อะ	เอ็ก	อก
18	เ-อ	เจ้อ	เวลา
19	เ-อี้ะ	เวียะ	งาน
20	เ-อี้	เกีย	ค้างคาว
21	-อ๊าะ	จ๊าะ	หัน
22	-อ๊	ล๊ว	อา(ผู้หญิง)
23	เ-อี้ะ	เจื้อะ	เชือก
24	เ-อี้	เจื้อ	เชือสาย
25	-อ๊	จัน	สวย
26	-อ๊	ก๊ อ๊	ทองคำ
27	ไ-	ไต้	คนไทดำ
28	เ-า	เค้า เค้า	ข้าว เช่า
29	ไ- แต่ออกเสียงเป็น เ-า-อี้	ไฮ เป็น เขาอี้ เช่าอี้ ชักเจ้าอี้ เกาอี้ เปาอี้ เค้าอี้	ให้ ใส ตะไคร้ บวม สะก๊ แห้ง

พยัญชนะ

วิทยากรให้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวอักษรพยัญชนะในภาษาไทยดำ ดังนี้

- จะใช้ตัวอักษรอะไร
- ใช้ให้สม่ำเสมอ
- ใช้กับเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ได้
- เกิดการยอมรับ
- ใช้ 1 ตัวแทน 1 เสียง
- ไม่ใช้อักษรสูง

จากนั้นทีมวิจัยได้ช่วยกันคัดเลือกตัวอักษร พยัญชนะ ซึ่งได้ทั้งหมด 20 ตัว ดังนี้

ลำดับที่	พยัญชนะ	คำศัพท์ภาษาไทยดำ	ความหมายในภาษาไทย
1.	ก		
2.	ค		
3.	ง		
4.	จ		
5.	ช		
6.	ญ		
7.	ด		
8.	ต		
9.	ท		
10.	น		
11.	บ		
12.	ป		
13.	ฟ		
14.	พ		
15.	ม		
16.	ย		
17.	ล		
18.	ว		
19.	อ		
20.	ฮ		

ตัวสะกด

ตัวสะกดในภาษาไทยคำ มี 8 เสียง ดังนี้

ลำดับที่	พยัญชนะ	คำศัพท์ภาษาไทยคำ	ความหมายในภาษาไทย
1.	ง		
2.	ด		
3.	น		
4.	บ		
5.	ม		
6.	ย		
7.	ว		
8.	ก		

สิ่งที่จะต้องทำต่อ คือ

- 1.) หาคำศัพท์ประกอบที่วาดรูปได้
- 2.) ทำชาร์ตพยัญชนะภาษาไทยคำ จะทำเป็นเล่มหรือเป็นแผ่นก็ได้

กิจกรรมฝึกเขียนคำ

วิทยากรให้ทีมวิจัยฝึกเขียนคำศัพท์โดยให้แต่ละคนพูดคำศัพท์ภาษาไทยแล้วให้ทุกคนเขียนเป็นคำศัพท์ภาษาไทยคำ ทำเช่นนี้ไปเรื่อยๆจนครบทุกคน จากนั้นตรวจพร้อมกัน ซึ่งมีคำศัพท์ ดังนี้

ลำดับที่	คำศัพท์ภาษาไทย	คำศัพท์ในภาษาไทยคำ
1.	คน	กิน
2.	ส้มโอ	มะปูก
3.	พริก	มะเอ็ดด
4.	ฝรั่ง	มะอู้ย
5.	กางเกงขายาว	ช่วงคำฮี้
6.	ควาย	โตกว้าย
7.	สั้น	เต้น
8.	น้อยหน้า	มะเคียบ
9.	เสื้อแขนสั้น	เชื่อแค้นเต้น
10.	ของเล่น	เจื่องอิน
11.	แมลง	โตแม้ง
12.	กีบหนีบผม	มะแนบ
13.	กระดุมเสื้อ	มะลุ่มเชื่อ, มะแป้ม

14.	ไปไหนมา	ไปฮังมา, ไปกะเลาฮือมาเล่
15.	กินข้าวหรือยัง	กินเค้าเล่าอ่า

นอกจากนี้แล้ววิทยากรให้ทีมวิจัยลองเขียนเป็นประโยค ถาม – ตอบ และมาช่วยกันตรวจ จากนั้นแก้ไขให้ถูกต้อง

สิ่งที่ทีมวิจัยต้องกลับไปทำต่อในพื้นที่

1. ทำชาร์ตพยัญชนะ ซึ่งประกอบด้วย
 - พยัญชนะต้น 20 เสียง
 - พยัญชนะท้าย 8 เสียง
 - สระ 29 เสียง
 - วรรณยุกต์ 6 เสียง
 - ควบกล้ำ ให้ทีมวิจัยกลับไปเช็คเสียงในพื้นที่
2. หาคำศัพท์ที่สามารถวาดรูปได้มาแทนตัวอักษรในชาร์ต
3. ทดลองใช้เครื่องมือ ฝึกเขียนให้คล่อง ฝึกในระดับคำก่อนแล้วจึงเข้ารูปประโยค

ข้อเสนอแนะ

1. ทำตัวเขียนนี้แล้วลองนำเสนอสู่สมาคมว่ามีความคิดเห็นอย่างไร ออกเสียงเหมือนกันหรือไม่ เป็นการเผยแพร่ให้พี่น้องได้รับทราบด้วย
2. การทำงานต้องทำหลายคน ทำคนเดียวไม่ได้ เพราะการออกเสียงจะเพี้ยน จึงต้องมีหลายๆคนช่วยกันทำ
3. ควรรวบรวมคำศัพท์ทำพจนานุกรม ภาษาไทดำ – ภาษาไทย
4. ต้องฝึกคนให้แม่นในระบบตัวเขียนภาษาไทดำอักษรไทยเพื่อช่วยตรวจ
5. เก็บคำศัพท์/นิทานให้ได้มากที่สุด

เมื่อทีมวิจัยกลับมาถึงหมู่บ้านก็ได้มีการประชุมเลือกคำศัพท์ที่จะนำมาประกอบตัวอักษรในชาร์ตพยัญชนะรวมทั้งได้มีการถ่ายรูปประกอบคำศัพท์ แต่บางคำยังไม่มีภาพประกอบและบางภาพก็ยังสื่อความหมายได้ไม่ชัดเจน จึงให้เด็กๆในชุมชนมาช่วยวาดภาพประกอบพยัญชนะได้ 23 ภาพ และสรุปตัวเขียนภาษาไทดำได้ดังนี้

พยัญชนะต้น 20 ตัว

เสียงควบกล้ำ 2 ตัว

ตัวสะกด 8 ตัว

สระ 29 ตัว

วรรณยุกต์ 6 เสียง หลังจากที่มาออกเสียงที่มติดลและได้ไปออกเสียงที่บ้านพบว่า มีการออกเสียงคำศัพท์ต่างกัน ดังนี้

เสียงวรรณยุกต์	รูปวรรณยุกต์	ออกเสียงที่มทิดล	ออกเสียงที่บ้าน
สามัญ	—	โตกา (นกกา)	โตกา(นกกา)
เอก	—◌	เต้าก่า(กาน้ำ)	เต้าก่า(กาน้ำ)
โท	—◌◌	ไปก่า(ไปค้าขาย)	ไปก่า(ไปค้าขาย)
ตรี	—◌◌◌	ตักก่า(ตกกล้า), กักก่า(ตันกล้า)	โต้กก่า(ตกกล้า)
จัตวา	—◌◌◌◌	จ้ำก่า(กึ่งก่า)	จ้ำก่า(กึ่งก่า)
เสียงลอย	—◌◌◌◌◌	ก้างก่า(คา, ค้างคา)	ญ่าก่า

3.7 ทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยคำ

ทีมวิจัยทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาโดยการฝึกเขียนเรื่องและขีดเกลาคือหนังสือนิทานเล่มยักษ์ และหนังสือนิทานเล่มเล็ก โดยมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

กิจกรรมทำหนังสือนิทานเล่มยักษ์

วันที่ 6 – 8 พฤษภาคม 2553 พี่เลี้ยงทีมวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหิดลได้พาทีมวิจัยทำหนังสือเล่มยักษ์อันเนื่องมาจากทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีโครงการให้จัดการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่นในระบบโรงเรียน (รายละเอียดจะกล่าวในกิจกรรม 3.4.3) โรงเรียนบ้านนาป่าหนาดซึ่งเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนและได้รับงบประมาณในโครงการของสพฐ.นี้ด้วย และจะฝึกอบรมครูภูมิปัญญาและกลวิธีการสอนภาษาท้องถิ่น ในวันที่ 13 -15 พฤษภาคม 2553 ทีมวิจัยจึงต้องทำหนังสือเล่มยักษ์เพื่อจะได้มีสื่อการสอนสำหรับครูที่จะไปฝึกอบรม

ทีมวิจัยเริ่มต้นทำหนังสือเล่มยักษ์โดยไล่ตามปฏิทินวัฒนธรรมและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านในแต่ละเดือนและให้เขียนนิทาน เรื่องสั้น เรื่องเล่าที่เกี่ยวกับเดือนนั้นๆ เพื่อทำหนังสือเล่มยักษ์ ซึ่งวันนี้ทีมวิจัยเขียนได้ 2 เรื่อง คือ จีบพิก กิ่น แลง และ เสียง ฮ่อ เจ้าบ้าน จากนั้นมาช่วยกันขีดเกลานื่องเรื่องให้เป็นไปตามหลักของการทำหนังสือเล่มยักษ์ เมื่อได้เรื่องแล้วจึงเขียนเรื่องลงในกระดาษชาร์ตและช่วยกันตรวจภาษา ซึ่งมีเนื้อเรื่องดังนี้

จีบพิก กิ่น แลง

1. เอ็ม กีบ อีล่า กะล้ง เลือะ พัก เอ็ด แล้ง กิ่น
2. อีล่า ท่าม เอ็ม วา เอ็ม อีเอ็ด ช้ง กิ่น เล้ ? เอ็ม เบ้าะ อีล่า วา เอ็ม อีเอ็ด จีบพิก กิ่น ล้อ.
3. อีล่า ท่าม เอ็ม วา อันนี้ แคะ วา พัก ช้ง เล้ ? เอ็ม เบ้าะ อีล่า วา พักน้าม เอ็ด จีบพิก กิ่น ไล่.
4. อีล่า ท่าม เอ็ม วา อันนี้ แคะ วา พัก ช้ง เล้ ? เอ็ม เบ้าะ อีล่า วา พักโป้ง เอ็ด จีบพิก กิ่น ไล่.
5. อีล่า ท่าม เอ็ม วา อันนี้ แคะ วา พัก ช้ง เล้ ? เอ็ม เบ้าะ อีล่า วา พักแวน เอ็ด จีบพิก กิ่น ไล่.

6. อีล่า ท๋าม เอ้ม วา อันนี่ แคะ วา พัก ชั่ง เล้ ? เอ้ม เบ้าะ อีล่า วา พักชะ เอ็ด จับพัก
กิน ไล่.
7. อีล่า ท๋าม เอ้ม วา อันนี่ แคะ วา พัก ชั่ง เล้ ? เอ้ม เบ้าะ อีล่า วา พักเนาะ เอ็ด จับพัก
กิน ไล่.
8. อีล่า ท๋าม เอ้ม วา อันนี่ แคะ วา พัก ชั่ง เล้ ? เอ้ม เบ้าะ อีล่า วา อันนี่ แคะ เอ็ดตะนุ่น
เอ็ด จับพัก กิน ไล่.
9. เอ้ม เบ้าะ อีล่า มีา เอ็ด จับพัก จออย กัน อี โ๊ะะ ดีเจ้าอือ ไล่ กิน จับพัก เอ้ม เอ็ด เข้า
อือ กัน.

แปล

1. แม่กับหล้ากำลังเลือกผักเพื่อทำอาหารเย็น
2. หล้าถามแม่ว่า ทำอะไรกิน ? แม่ตอบว่า ทำจับผักกิน.
3. หล้าถามแม่ว่า อันนี้เรียกว่าผักอะไร ? แม่ตอบว่า ผักชะอม ทำจับผักกินได้.
4. หล้าถามแม่ว่า อันนี้เรียกว่าผักอะไร ? แม่ตอบว่า ผักตบชวา ทำจับผักกินได้.
5. หล้าถามแม่ว่า อันนี้เรียกว่าผักอะไร ? แม่ตอบว่า ผักแว่น ทำจับผักกินได้.
6. หล้าถามแม่ว่า อันนี้เรียกว่าผักอะไร ? แม่ตอบว่า ผักขึ้นาก ทำจับผักกินได้.
7. หล้าถามแม่ว่า อันนี้เรียกว่าผักอะไร ? แม่ตอบว่า ผักใบบัวบก ทำจับผักกินได้.
8. หล้าถามแม่ว่า อันนี้เรียกว่าผักอะไร ? แม่ตอบว่า อันนี้เรียกว่าเห็ดหูหนู ทำจับผักกิน
ได้
9. แม่บอกหล้าว่ามาทำจับผักกินกันเถอะ. หล้าดีใจมากที่ได้กินจับผักฝีมือแม่.

เสียง ข้อ เจ่าบ้าน

1. เบื่อนโฮก ค่อง จุปี อิมี่ ฮิด เสียง เจ่าบ้าน
2. ข้อ เจ่าบ้าน มี ชี ข้อ นิง ข้อ เจ่าใต้คำ ของ ข้อ เจ่าฮานเวียงจันทร์ ช้าม ข้อ เจ่าปู้
เกี้ยว ชี ข้อ เจ่าปู้ฮวด
3. ปีน่อง ใต้เขา เอ่า มู่ นิง โต ไป เสียง ข้อ เจ่าบ้าน
4. ปีน่อง ใต้เขา เอ่า กี้ ชี โต ไป เสียง ข้อ เจ่าบ้าน
5. ปีน่อง ใต้เขา เอ่า เล่า ชี ก้วด ไป เสียง ข้อ เจ่าบ้าน
6. ปีน่อง ใต้เขา จุ จั่ว เขื่อน เอ่า แอ็บเค่า เขื่อน ละ แอ็บ ไป เสียง ข้อ เจ่าบ้าน
7. ปีน่อง ใต้เขา จุ จั่ว เขื่อน เอ่า เบ้าะไม เตียนโดย ไป ท่าย ข้อ เจ่าบ้าน
8. เจ่า ใต้คำ เจ่า ฮานเวียงจันทร์ เจ่า ปู้เกี้ยว เจ่า ปู้ฮวด ข้อ เขาอือ โฟ่น โตก แก้ง กุ่ม
กวม ใต้ เขา จุ โก้น
9. ปีน่อง ใต้เขา ไล่ เค่า ไล่ นาม มะ

แปล

1. เดือนหก ของ ทุกปี จะมี พิธี เลี้ยง เจ้าบ้าน
2. หอ เจ้าบ้าน มี 4 หอ 1 หอ เจ้าโตดำ 2 หอ เจ้าอนุเวียงจันทร์ 3 หอ เจ้าปู่แก้ว 4 หอ เจ้าปู่หวด
3. พี่น้อง โตดำ เอา หมู 1 ตัว ไป เลี้ยง หอ เจ้าบ้าน
4. พี่น้อง โตดำ เอา ไก่ 4 ตัว ไป เลี้ยง หอ เจ้าบ้าน
5. น้อง โตดำ เอา เหล้า 4 ขวด ไป เลี้ยง หอ เจ้าบ้าน
6. พี่น้อง โตดำ ทุก คราว เรือน เอา กระติบข้าว เรือน ละ กระติบ ไป เลี้ยง หอ เจ้าบ้าน
7. พี่น้อง โตดำ ทุก คราว เรือน เอา ดอกไม้ เทียนคู่ ไป ถวาย หอ เจ้าบ้าน
8. เจ้า โตดำ เจ้า อนุเวียงจันทร์ เจ้า ปู่แก้ว เจ้า ปู่หวด ขอ ให้ ฝน ตก และ คุ่มครอง โตดำ ทุก คน
9. พี่น้อง โตดำ ได้ ข้าว ได้ น้ำ มาก

จากนั้นจึงได้ลงมือทำหนังสือเล่มยักษ์ตามขั้นตอนต่อไป คือ การวาดภาพ ลงสี และเข้าเล่ม การทำงานครั้งนี้ได้มีเยาวชนในหมู่บ้านมาช่วยในการวาดภาพ และนอกจากนี้ยังได้มีการทำสื่อนิทานภาพและฉากภาพวัฒนธรรมไทดำอีกด้วย

กิจกรรมทำหนังสือนิทานเล่มเล็ก

วันที่ 6 กรกฎาคม 2553 ตัวแทนทีมวิจัยซึ่งได้แก่ ลุงสุเมฆและลุงแหวน ได้มาเข้าร่วมการอบรมทำหนังสือเล่มเล็กที่มหาวิทยาลัยมหิดล การอบรมครั้งนี้เป็นหนึ่งในวิชาเรียนของนักศึกษาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาฯ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ตัวแทนทีมวิจัยได้มาเข้าร่วมการอบรมนี้ใช้เวลา 1 วัน ลุงเมฆและลุงแหวนแตงนิทานเล่มเล็กได้หลายเรื่องแต่สามารถวาดรูปและเข้าเล่มได้เพียงคนละ 1 เล่ม จากนั้นเมื่อกลับมาถึงหมู่บ้านจึงได้มาขยายผลการทำงานต่อว่าวิธีการทำหนังสือเล่มเล็กนั้นทำอย่างไร และต่อมาทีมวิจัยก็ได้ช่วยกันแตงนิทานเพิ่มอีกหลายเรื่องและมีเด็ก ๆ เยาวชนมาช่วยในการวาดภาพและเข้าเล่ม

กิจกรรมการเขียนนิทานและทำหนังสือเล่มเล็กยังเป็นกิจกรรมที่ทีมวิจัยและผู้สนใจได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนัดพบกันทุกๆสัปดาห์เพื่อมาทำงานด้วยกัน

สิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรมครั้งนี้คือ

1. นักวิจัยที่เป็นผู้อาวุโส ได้ถ่ายทอดเรื่องราวที่เป็นความรู้และภูมิปัญญาของไทดำ
2. เยาวชนที่มาช่วยทำหนังสือทั้งที่เป็นเยาวชนไทดำและไม่ใช่ไทดำได้เรียนรู้เรื่องราวที่เป็นความรู้และภูมิปัญญาของไทดำ
3. ได้ฝึกเขียนภาษาไทยดำด้วยอักษรไทยซึ่งจะเป็นฐานสำหรับการเรียนรู้ภาษาไทดำอักษรไทดำในอนาคตต่อไป
4. เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้อาวุโสและเยาวชนในหมู่บ้าน
5. เกิดความภาคภูมิใจเมื่อทำหนังสือสำเร็จ

3.8 ทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทดำในระบบโรงเรียน

เนื่องด้วยทางสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินโครงการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยโดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้ภายใต้โครงการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนงบประมาณค่าจ้างครูภูมิปัญญาให้กับ 500 โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนและพื้นที่พิเศษ ในการนี้โรงเรียนบ้านนาป่าหนาดซึ่งอยู่ในพื้นที่วิจัยและมีนักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวไทดำ ได้รับคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 500 โรงเรียนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่น จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะได้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทดำในระบบโรงเรียน

ทีมวิจัยและทางโรงเรียนบ้านนาป่าหนาด ได้ตกลงกันเรื่องบทบาทหน้าที่ในการทำงาน โดยทางคณะครูในโรงเรียนจะเป็นผู้จัดชั่วโมงเรียน เขียนหลักสูตรและแผนการสอน และมอบหมายให้นักเรียนคัดลอก สอดสูงเนิน เป็นครูภูมิปัญญาสอนภาษาไทดำให้กับนักเรียน โดยมีนายสุเมฆ และนายแหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง เข้ามาร่วมสอนในบางกิจกรรม ส่วนทีมวิจัยนั้นจะดำเนินการผลิตสื่อหนังสือเล่มยักษ์และหนังสือเล่มเล็กให้ครูภูมิปัญญานำไปสอนในชั้นเรียน

ส่วนการไปเข้าร่วมอบรมหรือประชุมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการสอนภาษาท้องถิ่น มอบหมายให้ทางโรงเรียนไปเข้าร่วมประชุมพร้อมกับนางคำเกลี้ยง สอดสูงเนิน ซึ่งเป็นครูภูมิปัญญา

การดำเนินงานครั้งนี้ครูในโรงเรียน ครูภูมิปัญญาได้เข้าร่วมกิจกรรมการประชุมและการอบรมต่างๆทั้งที่ทางสพฐ.และทางพี่เลี้ยงจากมหาวิทยาลัยมหิดลจัดขึ้น ดังนี้

ประชุมปฏิบัติการ การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยโดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้ภายใต้โครงการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมมือกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จัดประชุมปฏิบัติการ การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยโดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้ภายใต้โครงการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน ในวันที่ 18 – 20 ธันวาคม 2552 ณ โรงแรมเฟิสท์ ประตูน้ำ เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

เนื้อหาการประชุมครั้งนี้เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้ซึ่งมี 2 รูปแบบใหญ่ และอีก 1 รูปแบบย่อย ได้แก่

รูปแบบที่ 1 : การจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาภูมิปัญญา "การจัดการเรียนวิชาภาษาท้องถิ่น"

รูปแบบที่ 2 : การจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา (ภาษาท้องถิ่น – ภาษาราชการ)

รูปแบบที่ 3 : การพัฒนาทักษะภาษาไทยโดยเชื่อมโยงจากภาษาท้องถิ่น (ตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา)

ในส่วนของโรงเรียนบ้านนาป่าหนาดนั้นเด็กนักเรียนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยสื่อสารกันด้วยภาษาไทยดำและทางชุมชนมีความต้องการที่อยากจะให้มีการฟื้นฟูการใช้ภาษาไทยดำโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็ก ดังนั้น ทางโรงเรียนจึงได้เลือกรูปแบบที่ 1 คือการจัดการเรียนการสอนเป็นรายวิชา ในการสอนภาษาไทยดำ

ประชุมปฏิบัติการ การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยโดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้

ทีมวิจัยและผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาป่าหนาดได้เข้าร่วมกิจกรรมการประชุมปฏิบัติการการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยโดยนำภาษาท้องถิ่นร่วมจัดการเรียนรู้เฉพาะกลุ่มที่จัดการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่นแบบรายวิชา ในระหว่างวันที่ 8 – 9 กุมภาพันธ์ 2553 การจัดงานครั้งนี้มีกลุ่มชาติพันธุ์ของและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จันทบุรีเขต 2 เป็น

เจ้าภาพในการจัดงาน มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้าร่วมประชุมได้แก่ กลุ่มของ กะซอง ไทดำ บรู และ กลุ่มโซ(ทะวืง)

กิจกรรมครั้งนี้ทำให้เกิดการวางแผนการจัดการเรียนการสอน การวางแผนโครงสร้างหลักสูตรในระดับชั้น ป.4, ป.5, ป.6 การทำปฏิทินวัฒนธรรมเพื่อนำสู่การจัดเนื้อหาการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชนและมีกิจกรรมเสริมด้วยการสาธิตกลวิธีการสอนภาษาท้องถิ่นอีกด้วย

ทำแผนและสื่อการเรียนการสอนภาษาไทดำ

เนื่องด้วยทางสพฐ.จะจัดให้มีการอบรมครูภูมิปัญญาในวันที่ 13 – 15 พฤษภาคม 2553 ทางโรงเรียน ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงทีมวิจัยจึงได้มาช่วยกันผลิตสื่อการสอนในช่วงวันที่ 6 – 8 พฤษภาคม 2553 เพื่อครูภูมิปัญญาจะได้มีอุปกรณ์สำหรับการไปฝึก โดยแบ่งงานกันทำ คือ ทีมวิจัยช่วยกันผลิตสื่อหนังสือเล่มยักษ์ ทีมครูช่วยกันทำแผนการสอนและชุดคำศัพท์ TPR ภาษาไทดำ เด็กและเยาวชนช่วยกันทำนิทานภาพและฉากภาพวัฒนธรรม

อบรมความรู้และฝึกปฏิบัติการสอนภาษาท้องถิ่น

ครูวิชาการและครูภูมิปัญญาโรงเรียนบ้านนาป่าหนาดได้มาอบรมฝึกปฏิบัติการสอนภาษาท้องถิ่น ในการใช้ฉากภาพ นิทานภาพ และหนังสือเล่มยักษ์ และการสอนคำศัพท์ แบบTPR ในระหว่างวันที่ 13 – 15 พฤษภาคม 2553 ณ โรงแรมบางกอกพาเลซ กรุงเทพมหานคร

หลังจากที่ได้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่นตลอดจนการฝึกอบรมกลวิธีการสอนแล้วโรงเรียนบ้านนาป่าหนาดได้ทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทดำ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553

ปัญหาที่พบ คือ โครงการของสพฐ.เข้ามาเร็ว โรงเรียนตั้งตัวไม่ทันและยังไม่เข้าใจในตอนแรกแต่เมื่อมีการพูดคุยและเข้าร่วมประชุมจึงเกิดความเข้าใจ และการผลิตสื่อการสอนยังไม่พร้อม แต่ก็ยังมีสิ่งดีที่เกิด คือ ทีมวิจัยได้ทีมโรงเรียนเข้ามาร่วมงานและทำให้ทีมวิจัยได้รับความรู้เรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาท้องถิ่นในระบบโรงเรียน ภาษาไทดำได้เข้ามาอยู่ในโรงเรียน มีห้องสำหรับการเรียนรู้เรื่องราวของไทดำ ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา ประเพณี วัฒนธรรม อาหาร เครื่องแต่งกายของชาวไทดำ เป็นต้น

3.7 การจัดเวทีรายงานผลการดำเนินงานในชุมชน

ทีมวิจัยได้มีการจัดเวทีรายงานผลการดำเนินงาน 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 เป็นการเข้าร่วมในเวทีนำเสนอความก้าวหน้าผลงานวิจัยชุดการฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต ที่หาดเจ้าหลาว อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทางพี่เลี้ยงจัดขึ้น จากการนำเสนอในงานในครั้งนี้ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิได้มาให้ข้อเสนอแนะการทำงาน ทำให้ทีมวิจัยได้แนวทางการดำเนินงานต่อไป เกิดพลังและกำลังใจตลอดจนการได้รู้จักเพื่อนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

ครั้งที่ 2 คือ การนำเสนอผลการดำเนินงานในงานตุ้มโฮมไทดำที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน เนื่องด้วยวันที่ 6 เมษายน ของทุกปีจะมีการจัดงานตุ้มโฮมไทดำขึ้นที่บ้านนาป่าหนาด ทีมวิจัยจึงใช้โอกาสนี้ในการนำเสนอและเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการวิจัย ในวันที่ 5 เมษายน 2554 ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงได้สรุปการดำเนินการร่วมกัน ตั้งแต่แรกเริ่มโครงการจนถึงปัจจุบันว่าได้ทำอะไรบ้างและได้ผลอย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นการทบทวนและเตรียมการสำหรับการนำเสนอในงานวันพรุ่งนี้และเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการทำรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย

การนำเสนอผลการดำเนินงานในวันที่ 6 เมษายน 2554 นั้น ทีมวิจัยได้ใช้รูปแบบการจัดเวทีเสวนาโดยให้พี่เลี้ยงช่วยตั้งคำถามจากนั้น ทีมวิจัยเป็นผู้พูดคุยแลกเปลี่ยน และนอกจากนี้ยังมีการจัดซุ้มภาษาไทยดำแสดงผลงานและมีการขายหนังสือเล่มเล็กให้กับผู้ที่สนใจ

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินงานโครงการวิจัย “แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำ โดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย” มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 สถานการณ์ทางภาษาไทยดำบ้านนาป่าหนาด

ทีมวิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลสถานการณ์ทางภาษาไทยดำ โดยใช้แบบสอบถามที่ประกอบไปด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 3 ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษา

ส่วนที่ 4 ความร่วมมือ

หลังจากที่เก็บข้อมูลมาแล้ว ทีมวิจัยสรุปวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งตามช่วงอายุ เป็น 6

ช่วง คือ

ช่วงอายุ 13 – 20 ปี

ช่วงอายุ 21 – 30 ปี

ช่วงอายุ 31 – 40 ปี

ช่วงอายุ 41 – 50 ปี

ช่วงอายุ 51 – 60 ปี

ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

ช่วงอายุ (ปี) เพศ (คน)	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
ชาย	20	15	15	17	13	12	92
หญิง	20	9	15	20	22	9	95
รวม	40	24	30	37	35	21	187

จากตารางที่ 1.1 ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่า (95 คน) เพศชายเล็กน้อย (92 คน) อายุระหว่าง 13 - 20 ปี มากที่สุด (40 คน) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้มีอายุช่วง 13 - 20 ปีมีความสนใจภาวะหรือสถานการณ์การใช้ภาษาในชุมชนมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และเป็นวัยที่ยังอยู่ในชุมชนเพราะเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนมัธยมซึ่งอยู่ในหมู่บ้าน รองลงมาคือ ช่วงอายุ 41 - 50 ปี และ 51 – 60 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอาชีพทำการเกษตรอยู่ในหมู่บ้าน ส่วนอายุช่วงอื่นๆจะมีน้อยเนื่องจากการออกไปเรียนและไปทำงานต่างถิ่น และน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป 21 คน

1.2 เชื้อสายของผู้ตอบแบบสอบถาม

ช่วงอายุ (ปี) เชื้อสาย (คน)	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
ไทดำ + ไทดำ	12	6	14	16	21	16	85
ไทดำ + ไทอีสาน (เลย)	11	17	11	12	9	3	62
ไทดำ + อื่น ๆ	17	1	6	9	5	2	40
รวม (คน)	40	24	30	37	35	21	187

จากตารางที่ 1.2 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเชื้อสาย เป็น ไทดำ + ไทดำ (85 คน) รองลงมาคือไทดำ + ไทอีสาน (เลย) (62 คน) ส่วนไทดำ + อื่นๆ มีน้อยที่สุด (40 คน)

1.3 สิ่ง (ตระกูล) ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ช่วงอายุ (ปี) สิ่ง (คน)	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
ลอคำ	15	3	5	9	5	1	38
ลอน้อย	4	12	8	12	8	5	49
วี	10	6	9	9	13	10	57
กวาง	-	1	3	-	5	3	12

กา	11	2	5	7	4	2	31
รวม (คน)	40	24	30	37	35	21	187

จากตาราง ที่ 1.3 ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นสิ่ง (ตระกูล) วิ มากที่สุด (57 คน) และน้อยที่สุดคือสิ่ง (ตระกูล) กวาง (12 คน)

1.4 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ช่วงอายุ (ปี) ระดับการศึกษา	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
ไม่ได้เรียน	-	-	-	-	2	1	3
ประถมต้น	5	-	-	6	31	-	42
ประถมปลาย	6	3	-	4	-	18	31
มัธยมต้น	16	9	18	17	1	1	62
มัธยมปลาย	12	9	9	8	1	1	40
ปวส.	1	2	1	2	-	-	6
ปริญญาตรี	-	1	2	-	-	-	3
สูงกว่าปริญญาตรี	-	-	-	-	-	-	0
รวม (คน)	40	24	30	37	35	21	187

จากตารางที่ 1.4 ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษามัธยมต้นมากที่สุด (62 คน) น้อยที่สุดคือผู้ไม่ได้เรียนกับผู้จบปริญญาตรี (3 คนเท่ากัน) และไม่มีระดับสูงกว่าปริญญาตรี

1.5 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ช่วงอายุ (ปี) ระดับการศึกษา	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
นักเรียน	33	2	-	-	-	-	35
ข้าราชการ	-	-	-	1	-	-	1
พนักงาน/ลูกจ้าง	-	2	2	2	-	-	6
เกษตรกร	6	16	23	29	33	18	125
ธุรกิจ	-	2	2	3	1	-	8
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	-	-	2	1	1	2	6
อื่นๆ(รับจ้าง)	1	2	1	1	-	1	6
รวม (คน)	40	24	30	37	35	21	187

จากตารางที่ 1.5 ผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรมากที่สุด (125 คน) รองลงมาคืออาชีพธุรกิจ (8 คน) รองลงมาคืออาชีพพนักงาน/ลูกจ้างประจำและไม่ได้ประกอบอาชีพ และประกอบอาชีพอื่นๆเท่ากัน (6 คน) ต่ำที่สุดคืออาชีพข้าราชการ (1 คน) แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรทั่วไป ซึ่งทำงานอยู่ในหมู่บ้าน

ส่วนที่ 2 การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

2.1 ความสามารถในการใช้ภาษา

ช่วงอายุ (ปี) ระดับการศึกษา	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
ไทดำ	39	23	30	33	35	21	181
ไทย	36	23	27	32	32	12	162
ไทเลย	36	23	29	31	33	15	167
อีสาน	26	23	24	32	27	10	142
ต่างชาติ	9	2	3	-	-	-	14

จากตารางที่ 2.1 ความสามารถในการใช้ภาษาของผู้ตอบแบบสอบถาม สามารถใช้ภาษาไทดำได้มากที่สุด (181 คน) รองลงมาคือ ภาษาเลย (167 คน) ภาษาไทย (162 คน) ภาษาอีสาน (142 คน) และน้อยที่สุดคือภาษาต่างชาติ (14 คน) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนเดียวอาจใช้หลายภาษาแต่ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทดำในหมู่บ้าน

2.2 บุคคลที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ภาษาไทดำในการสนทนาด้วย

ช่วงอายุ (ปี) บุคคล	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
คนในครอบครัว							
พ่อแม่	35	23	30	37	34	21	180
เพื่อน	31	23	30	37	33	21	175
พี่น้อง	36	21	30	37	35	21	180
ลูก – หลาน	30	17	30	30	35	21	163
ปู่ย่า – ตายาย	32	20	30	30	30	20	162
คนไทดำในชุมชน	31	23	30	30	35	20	169
คนทั่วไปที่ไม่ใช่ คนไทดำ	11	15	5	11	30	21	93

จากตารางที่ 2.2 บุคคลที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ภาษาไทดำในการสนทนาด้วย พบว่าคนในครอบครัวพ่อแม่และพี่น้องมากที่สุด (180 คน) รองลงมาคือ เพื่อน (175 คน) คนไทดำใน

ชุมชน (169 คน) ลูกหลาน (163 คน) ปู่ย่า-ตา ยาย (162 คน) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือคนทั่วไปที่ไม่ใช่ไทดำ แสดงให้เห็นว่าชาวไทดำใช้ภาษาไทยดำกันในหมู่บ้านไทดำด้วยกันในหมู่บ้าน

2.3 สถานที่ที่ใช้ภาษาไทยดำในการสนทนา

ช่วงอายุ (ปี) สถานที่	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
สถานที่ในหมู่บ้าน							
บ้านเรือน	36	20	30	33	35	20	174
ตลาด	30	13	30	31	30	20	154
วัด	33	13	30	31	30	19	156
ศูนย์วัฒนธรรมไทดำ	34	20	30	32	33	20	169
สถานที่ราชการ	3	1	2	6	35	3	50
นอกหมู่บ้าน	12	5	26	8	11	10	72

จากตารางที่ 2.3 สถานที่ที่ใช้ภาษาไทยดำในการสนทนามากที่สุดคือ สถานที่ในหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเรือน (174 คน) รองลงมาคือศูนย์วัฒนธรรมไทดำ (169 คน) วัด (156 คน) ตลาด (154 คน) นอกหมู่บ้าน (72 คน) ตามลำดับ ส่วนสถานที่ที่ใช้ภาษาไทยดำในการสนทนาน้อยที่สุดคือสถานที่ราชการ แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยดำในการสนทนาภายในบ้าน

2.4 หัวข้อ/เรื่องที่ใช้ภาษาไทยดำในการสนทนา

ช่วงอายุ (ปี) สถานที่	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
สื่อสาร	30	20	21	23	9	18	121
ศึกษา	9	6	6	7	33	-	61
สืบสานวัฒนธรรม	30	21	25	26	4	18	124
ป้ายชุมชน	2	-	8	7	18	-	35
สื่อท้องถิ่น	4	-	6	8	22	11	51
อื่นๆ(ตามแต่โอกาส/ ทุกโอกาส)	-	-	1	-	-	1	2

จากตารางที่ 2.4 หัวข้อ/เรื่องที่ใช้ภาษาไทยดำในการสนทนา มากที่สุดคือสืบสานวัฒนธรรม (124 คน) รองลงมาคือ การสื่อสาร (121 คน) การศึกษา (61 คน) สื่อท้องถิ่น (51 คน) ป้ายชุมชน (35 คน) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคืออื่นๆตามโอกาส/ทุกโอกาส (2 คน) แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ยังคงใช้ภาษาไทยดำในการสื่อสารตามสื่อต่างๆ

2.5 ภาษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ในการสนทนากับคนอื่นที่ไม่ใช่คนไทดำ

ช่วงอายุ (ปี) ภาษาที่ใช้	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
สนทนากับคนไทย <u>ภาคเหนือ</u>							
- ไทดำ	10	6	8	14	30	15	83
- ไทย	24	16	1	14	5	6	66
- ไทยเลย	-	-	1	-	-	-	1
- อีสาน	-	-	2	-	-	-	2
สนทนากับคนไทย <u>ภาคอีสาน</u>							
- ไทดำ	10	3	3	9	22	13	60
- ไทย	9	2	-	2	6	3	22
- ไทยเลย	16	1	1	-	-	-	18
- อีสาน	-	16	24	23	16	5	84
สนทนากับคนไทย <u>ภาคตะวันออก</u>							
- ไทดำ	3	2	-	6	23	16	50
- ไทย	31	20	25	26	15	5	122
- ไทยเลย	-	-	1	-	-	-	1
- อีสาน	3	-	-	1	-	-	4
สนทนากับคนไทย <u>ภาคตะวันตก</u>							
- ไทดำ	4	2	-	5	24	17	52
- ไทย	29	22	25	26	19	4	125
- ไทยเลย	-	-	1	-	-	-	1
- อีสาน	3	-	-	-	-	-	3
สนทนากับคนไทย <u>ภาคใต้</u>							
- ไทดำ	6	2	-	6	24	17	55

- ไทย	29	22	25	25	19	4	124
- ไทยเลย	-	-	1	-	-	-	1
- อีสาน	1	-	-	-	-	-	1
สนทนากับคน ต่างชาติ							
-ไทดำ	5	3	-	5	26	19	58
- ไทย	9	5	9	9	7	2	41
- ไทยเลย	-	5	-	-	-	-	5
- อีสาน	4	-	-	-	-	-	4
- ต่างชาติ	-	-	-	1	-	-	1

จากตารางที่ 2.5 ภาษาที่ไทดำสนทนากับคนอื่นที่ไม่ใช่คนไทดำ สรุปได้ดังนี้
ภาคเหนือ ใช้ภาษาไทดำมากที่สุด (83 คน) รองลงมาเป็นภาษาไทย (66 คน)
ภาษาอีสาน (2 คน) ตามลำดับ ใช้ภาษาไทยเลยน้อยที่สุด (1 คน)
ภาคอีสาน ใช้ภาษาไทดำมากที่สุด (60 คน) รองลงมาเป็นภาษาไทย (22คน)
ภาษาอีสาน (84 คน) ตามลำดับ ใช้ภาษาไทยเลยน้อยที่สุด (18 คน)
ภาคตะวันออก ใช้ภาษาไทยมากที่สุด (122 คน) รองลงมาเป็นภาษาไทดำ
(50คน) ภาษาอีสาน (4 คน) ตามลำดับ ใช้ภาษาไทยเลยน้อยที่สุด (1 คน)
ภาคตะวันตก ใช้ภาษาไทยมากที่สุด (125 คน) รองลงมาเป็นภาษาไทดำ(52คน)
ภาษาอีสาน (3 คน) ตามลำดับ ใช้ภาษาไทยเลยน้อยที่สุด (1 คน)
ภาคใต้ ใช้ภาษาไทยมากที่สุด (124 คน) รองลงมาเป็นภาษาไทดำ (55คน)
ตามลำดับ ใช้ภาษาอีสานกับภาษาไทยเลยน้อยที่สุดเท่ากัน (1 คน)
ต่างชาติ ใช้ภาษาไทดำมากที่สุด (58 คน) รองลงมาเป็นภาษาไทย (41 คน)
ภาษาไทยเลย (5 คน) ภาษาอีสาน (4 คน) ตามลำดับและใช้ภาษาต่างชาติน้อยที่สุดเท่ากัน
(1 คน)
แสดงให้เห็นการใช้ภาษาไทดำ ในการสนทนากับคนภาคต่างๆและคนต่างชาติ
ดังนี้ ภาคเหนือ (83 คน) มากที่สุดรองลงมาเป็นภาคอีสาน (60 คน) คนต่างชาติ (58 คน)
ภาคใต้ (55คน) ภาคตะวันตก (52คน) และ ภาคตะวันออก (50คน) น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษา

3.1 ความสามารถในการใช้ภาษาไทย

ช่วงอายุ (ปี) ระดับความสามารถ	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
3.1.1 ความสามารถในการฟังภาษาไทย							
- เก่ง	23	11	13	12	6	5	70
- ได้แต่ไม่เก่ง	22	13	17	18	26	14	110
- ไม่ค่อยได้	-	-	1	2	2	1	6
- ไม่ได้เลย	-	-	-	-	1	1	2
3.1.2 ความสามารถในการพูดภาษาไทย							
- เก่ง	15	6	9	5	2	2	39
- ได้แต่ไม่เก่ง	22	17	20	20	24	13	116
- ไม่ค่อยได้	-	-	3	2	2	3	10
- ไม่ได้เลย	-	-	1	-	7	3	11
3.1.3 ความสามารถในการอ่านภาษาไทย							
- เก่ง	19	7	10	9	2	2	49
- ได้แต่ไม่เก่ง	20	15	19	21	23	15	113
- ไม่ค่อยได้	-	-	1	2	7	3	13
- ไม่ได้เลย	-	-	-	-	3	1	4
3.1.4 ความสามารถในการเขียนภาษาไทย							
- เก่ง	21	6	8	9	-	2	46
- ได้แต่ไม่เก่ง	15	17	22	20	14	11	99
- ไม่ค่อยได้	-	-	-	3	14	8	25
- ไม่ได้เลย	-	-	-	-	7	-	7

จากตารางที่ 3.1 ความสามารถในการใช้ภาษาไทย

3.1.1 ความสามารถฟังภาษาไทย ได้มากที่สุดแต่ไม่เก่ง (110 คน) รองลงมาคือเก่ง (70 คน)ไม่ค่อยได้ (6 คน) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือฟังไม่ได้เลย (2 คน)

3.1.2 ความสามารถพูดภาษาไทย ได้มากที่สุดแต่ไม่เก่ง (116 คน) รองลงมาคือ เก่ง (39 คน) ไม่ได้เลย (11 คน) และน้อยที่สุดคือพูดไม่ค่อยได้ (10 คน)

3.1.3 ความสามารถอ่านภาษาไทย ได้มากที่สุดแต่ไม่เก่ง (113 คน) รองลงมาคือ เก่ง 49 คน ไม่ค่อยได้ 13 คน ตามลำดับและน้อยที่สุดคืออ่านไม่ได้เลย 4 คน

3.1.4 ความสามารถเขียนภาษาไทย ได้มากที่สุดแต่ไม่เก่ง 99 คน รองลงมาคือ เก่ง 46 คน ไม่ค่อยได้ 25 คน ตามลำดับและน้อยที่สุดคือเขียนไม่ได้เลย ไม่ได้เลย 7 คน

แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านนาป่าขนาดใหญ่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ แต่ไม่เก่ง มีเพียงส่วนน้อยที่ใช้ภาษาไทยไม่ได้เลย

3.2 ความสามารถในการใช้ภาษาไทยคำ

ช่วงอายุ (ปี) ระดับความสามารถ	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 – 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
3.2.1 ความสามารถในการฟังภาษาไทยคำ							
- ฟังออกทุกคำ	16	10	25	14	30	19	114
- ฟังออกเป็นส่วนใหญ่	26	14	26	20	-	2	88
3.2.2 รูปแบบภาษา ไทยคำที่สามารถฟังได้							
- คำศัพท์เป็นคำๆ	23	19	21	16	35	16	130
- ประโยคสั้นๆ	34	20	28	18	35	15	150
- นิทาน	10	5	13	14	33	12	87
- พิธีกรรม (บทสวด)	-	1	15	9	16	9	50
- ทุกเรื่อง	2	-	-	7	-	5	14
- อื่นๆ (การถ่ายทอด ภูมิปัญญา)	-	-	1	-	-	-	1
3.2.3 ความสามารถในการพูดภาษาไทยคำ							
- เก่ง	7	4	10	9	35	19	74
- ได้แต่ไม่เก่ง	32	20	18	23	-	-	93
- ไม่ค่อยได้	-	-	-	-	-	-	0
- ไม่ได้เลย	-	-	-	-	-	-	0
3.2.4 รูปแบบ ความสามารถในการ							

พูดภาษาไทยคำ							
- คำศัพท์เป็นคำๆ	25	17	24	26	35	18	145
- ประโยคสั้นๆ	30	20	31	30	35	18	164
- แนะนำตนเอง	27	21	23	26	35	17	149
- พูดโต้ตอบ	34	23	23	28	35	18	161
- ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับไทดำ เช่น นิทาน ประวัติ ความเชื่อฯลฯ	-	-	-	2	30	14	46
3.2.5 ความสามารถอ่านภาษาไทยคำด้วยอักษรไทดำ							
อ่านได้	-	-	-	-	-	-	0
- เก่ง	-	-	-	-	-	-	0
- ไม่เก่ง	10	1	12	6	5	4	38
อ่านไม่ได้เลย	24	22	18	30	26	12	132
3.2.6 รูปแบบภาษาไทดำอักษรไทดำที่สามารถอ่านได้							
- ป้ายชื่อหน้าบ้าน	10	-	12	2	7	5	36
- ป้ายสถานที่	1	1	-	-	4	3	9
- คำที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยคำ	2	-	-	-	4	3	9
- หนังสือภาษาไทยคำ	1	1	-	-	3	2	7
3.2.7 ความสามารถเขียนภาษาไทยคำด้วยอักษรไทดำ							
อ่านได้	-	-	-	-	-	-	0
- เก่ง	-	-	-	-	-	-	0
- ไม่เก่ง	6	1	10	-	4	3	24
อ่านไม่ได้เลย	26	23	21	30	29	17	146
3.2.8 รูปแบบภาษาไทดำอักษรไทดำที่							

สามารถเขียนได้							
- คำศัพท์	3	-	-	-	3	2	8
- ประโยคสั้นๆ	6	2	-	-	3	2	13
- นิทาน/เรื่องราว	-	-	-	-	2	2	4
- ชื่อตนเองหรือคนในครอบครัว	1	1	-	-	6	4	12
3.2.9 เหตุผลที่เขียนตัวอักษรไทยทำได้	8 มีคนสอน	1 ไม่มีคนสอน	-	-	6 เรียนด้วยตนเอง	4 เรียนด้วยตนเอง	
เหตุผลที่เขียนตัวอักษรไทยทำไม่ได้	32 ไม่ได้เรียน	23 ไม่ได้เรียน	30 ไม่ได้เรียน	37 ไม่ได้เรียน	29 ไม่ได้เรียน	17 ไม่ได้เรียน	
3.2.10 ความเห็นด้วย/ไม่เห็นด้วยในการใช้ตัวอักษรไทยในการแทนเสียงภาษาไทยดำ เพื่อการบันทึกความรู้ และภูมิปัญญาด้านต่างๆ							
เห็นด้วย	40	24	29	36	31	19	179
ไม่เห็นด้วย	-	-	1(ไม่ตรงกับเสียงไทยดำ)	1	4	2	8
รวม	40	24	30	37	35	21	187

จากตารางที่ 3.2 ความสามารถในการใช้ภาษาไทยดำ มีดังต่อไปนี้

3.2.1 ความสามารถในการฟังภาษาไทยดำ ฟังออกทุกคำมากที่สุด (114 คน) รองลงมา ฟังออกเป็นส่วนใหญ่ (88 คน)

3.2.2 รูปแบบภาษาไทยดำที่สามารถฟังได้ ประโยคสั้นๆมากที่สุด (150 คน) รองลงมา คือ คำศัพท์เป็นคำๆ (130 คน) นิทาน (87 คน) พิธีกรรม (บทสวด) (50 คน) ทุกเรื่อง (14 คน) ตามลำดับ และน้อยที่สุด คือ อื่นๆ (การถ่ายทอดภูมิปัญญา) (1 คน)

3.2.3 ความสามารถในการพูดภาษาไทยได้แต่ไม่เก่งมากที่สุด (93 คน) รองลงมาคือ เก่ง (74 คน) ส่วนพูดไม่ค่อยได้และพูดไม่ได้เลย ไม่มี

3.2.4 รูปแบบความสามารถในการพูดภาษาไทยได้ ประโยคสั้นๆ มากที่สุด (164 คน) รองลงมาคือ พูดได้ตอบ (161 คน) แนะนำตนเอง (149 คน) คำศัพท์เป็นคำๆ (145 คน) ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับไทย เช่น นิทาน ประวัติ ความเชื่อ ฯลฯ (46 คน)

3.2.5 ความสามารถอ่านภาษาไทยด้วย อ่านไม่ได้เลยมากที่สุด (132 คน) รองลงมาคือ ไม่เก่ง (38 คน) และน้อยที่สุดคืออ่านได้ เก่ง (0 คน)

3.2.6 รูปแบบภาษาไทยอักษรไทยที่สามารถอ่านได้ อ่านป้ายชื่อหน้าบ้าน ได้มากที่สุด (36 คน) รองลงมาคือ ป้ายสถานที่และคำที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย (9 คน) และน้อยที่สุดคือหนังสือภาษาไทย (7 คน)

3.2.7 ความสามารถเขียนภาษาไทยด้วยอักษรไทย อ่านไม่ได้เลยมากที่สุด (146 คน) รองลงมาคือ ไม่เก่ง (24 คน) น้อยที่สุดคือ อ่านได้และเก่ง (0 คน)

3.2.8 รูปแบบภาษาไทยอักษรไทยที่สามารถเขียนได้ มากที่สุดคือประโยคสั้นๆ (13 คน) รองลงมาคือชื่อตนเองหรือคนในครอบครัว (12 คน) คำศัพท์ (8 คน) และน้อยที่สุดคือ นิทาน/เรื่องราว (4 คน)

3.2.9 เหตุผลที่เขียนตัวอักษรไทยได้ เรียนด้วยตนเองมากที่สุด (10 คน) รองลงมาคือ มีคนสอน (8 คน) เหตุผลที่เขียนตัวอักษรไทยไม่ได้ทุกคนตอบเพราะไม่ได้เรียน (168 คน)

3.2.10 ความเห็นด้วย/ไม่เห็นด้วยในการใช้ตัวอักษรไทย ในการแทนเสียงภาษาไทยเพื่อการบันทึกความรู้ และภูมิปัญญาด้านต่างๆ เห็นด้วยมากที่สุด (179 คน) ไม่เห็นด้วยน้อยที่สุด (8 คน)

แสดงให้เห็นภาวะหรือสถานการณ์การใช้ภาษาในชุมชนและต้องการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อบันทึกเรื่องราวต่างๆ

3.3 การถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษา

ช่วงอายุ (ปี)	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 – 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
การถ่ายทอดภาษา							
3.3.1 ประสิทธิภาพการถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษา ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม							
- เคยถ่ายทอด	12	13	18	19	22	18	102
- ไม่เคยถ่ายทอด	28	11	12	18	13	3	85

3.3.2 หัวข้อ/ประเด็น ที่ถ่ายทอด							
- ภาษา	40	2	30	37	35	21	165
- วิถีชีวิต	38	24	30	37	35	21	185
- ของเล่น	38	23	22	20	30	14	147
- อาหาร	40	24	30	37	35	21	187
- เพลง	21	16	18	31	20	11	117
- ประเพณี	37	24	30	37	35	21	183
- อื่นๆ (เสนเรือน)	34	19	27	37	35	20	172

จากตารางที่ 3.3 การถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษา มีดังนี้

3.3.1 ประสบการณ์การถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษา ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม พบว่า เคยถ่ายทอด 102 คน ไม่เคยถ่ายทอด 85 คน

3.3.2 หัวข้อ/ประเด็นที่ถ่ายทอด พบว่า อาหารมากที่สุด 187 คนรองลงมาคือวิถีชีวิต 185 คนประเพณี 183 คน อื่นๆ (เสนเรือน) 172 คน ภาษา 165 คน ของเล่น 147 คน และน้อยที่สุด คือ เพลง 117 คน

แสดงให้เห็นเคยถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษามากที่สุดในด้านอาหาร และน้อยที่สุด คือด้านบทเพลง

4. ความร่วมมือ

ช่วงอายุ (ปี)	13 – 20	21 – 30	31 – 40	41 - 50	51 – 60	60 ปีขึ้นไป	รวม (คน)
หัวข้อ							
4.1 ความคิดเห็น เกี่ยวกับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูภาษาและ วัฒนธรรมไทดำ							
- เห็นด้วย	39	24	30	37	34	21	185
- ไม่เห็นด้วย	1	-	-	-	1	-	2
4.2 การให้ความ ร่วมมือ							
- ให้ข้อมูล	29	24	21	32	30	20	156
- เข้าร่วมเรียนอ่าน เขียนภาษาไทยดำ	27	18	17	32	28	10	132

- พูดภาษาไทยดำ	28	21	18	32	30	18	147
- สนับสนุนทุนตามกำลัง	10	6	11	32	6	7	72
4.3 ความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอน							
- ต้องการ	40	24	30	37	35	21	187
- ไม่ต้องการ	-	-	-	-	-	-	0
4.4 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ต้องการ							
- สอนในโรงเรียน	19	19	14	19	15	12	98
- สอนในชุมชน/หมู่บ้าน	19	4	16	16	11	77	73
- สอนที่วัด	1	-	-	2	3	-	6
- อื่น	1	1 เรียนด้วยตนเอง	-	-	6	2 บ้านตนเอง/ศร.ช.	10
4.5 ความต้องการเข้าร่วมเรียนภาษาไทยดำ							
- ต้องการ	33	17	29	31	26	12	148
- ไม่ต้องการ	7	7	1	6	9	9	39
4.6 ความต้องการให้บุคลากรเข้าร่วมเรียนภาษาไทยดำในระบบโรงเรียน							
- ต้องการ	38	24	30	37	30	21	185
- ไม่ต้องการ	2	-	-	-	-	-	2
4.7 ประเภทของหนังสือภาษาไทยดำที่ต้องการอ่าน							

- นิทาน	28	23	21	14	28	17	131
- เพลง	14	15	20	10	18	8	85
- ประเพณี	25	22	22	15	28	15	126
- ประวัติ	27	19	24	15	26	16	127
- คู่มือทำอาหาร	16	9	12	13	16	12	78
- วิถีชีวิต	23	12	22	13	23	14	107
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น	25	15	18	14	21	14	107

จากตารางที่ 4 ความร่วมมือในการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมไทดำ มีดังนี้

4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมไทดำ พบว่า เห็นด้วยมากที่สุด 185 คน ไม่เห็นด้วยมีเพียง 2 คน

4.2 การให้ความร่วมมือ ให้ข้อมูลมากที่สุด 156 คน รองลงมาคือ พูดภาษาไทดำ 147 คน เข้าร่วมเรียนอ่านเขียนภาษาไทดำ 132 คน สนับสนุนทุนตามกำลัง 72 คน

4.3 ความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอน พบว่า ต้องการหมดทุกคน 187 คน

4.4 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ต้องการ พบว่า ต้องการจัดการเรียนสอนในโรงเรียนมากที่สุด 98 คน รองลงมาคือ สอนในชุมชน/หมู่บ้าน 73 คน ที่อื่นๆ 10 คน และน้อยที่สุดคือ จัดการเรียนการสอนที่วัด 6 คน

4.5 ความต้องการเข้าร่วมเรียนภาษาไทดำ พบว่า ต้องการมากที่สุด 148 คน ไม่ต้องการมีเพียง 39 คน

4.6 ความต้องการให้บุตรหลานเข้าร่วมเรียนภาษาไทดำในระบบโรงเรียน พบว่า ต้องการมากที่สุด 185 คน ไม่ต้องการเพียง 2 คน

4.7 ประเภทของหนังสือภาษาไทดำที่ต้องการอ่าน พบว่า ประเพณีมากที่สุด 126 คน รองลงมาคือ นิทาน 131 คน ประวัติ 127 คน วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น 107 คน เพลง 85 ตามลำดับ และน้อยที่สุดคือคู่มือทำอาหาร 78 คน

แสดงให้เห็นว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมไทดำ ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วย ทั้งยินดีให้ความร่วมมือให้ข้อมูล ต้องการให้จัดการเรียนสอนในโรงเรียนมาก ต้องการเข้าร่วมเรียนภาษาไทดำ และต้องการให้บุตรหลานเรียนภาษาไทดำในระบบโรงเรียน ประเภทของหนังสือภาษาไทดำที่ต้องการอ่าน คือเรื่องที่เกี่ยวข้องประเพณีวัฒนธรรม

ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- ยินดีให้ความร่วมมือ อยากให้มีการจัดการสอนภาษาไทดำขึ้นในชุมชนเร็ว ๆ
- ให้ทำหนังสือประกอบรูปภาพ อนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงอยู่กับบ้านเมือง
- อยากเห็นการเรียนการสอนเร็ว ๆ
- อยากให้สืบทอดวัฒนธรรมไทดำให้ดีที่สุด

- เห็นด้วยที่จะมีการเรียนภาษา
- ยินดีให้ข้อมูล
- มีครูสอนก็ให้บุตรหลานเรียน

สิ่งที่ได้จากการเก็บข้อมูล

สิ่งที่ได้จากการเก็บข้อมูลสถานการณ์การใช้ภาษาในชุมชนครั้งนี้ คือ

1. ทีมวิจัยได้เรียนรู้กระบวนการเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม
2. ทราบสถานการณ์การใช้ภาษาในชุมชน
 - จำนวนคนในหมู่บ้านที่สามารถพูด ฟัง อ่าน เขียน ภาษาไทดำได้
 - ทราบระดับความสามารถในการใช้ภาษาไทดำ
 - สถานการณ์การใช้ภาษาไทดำ(โอกาสในการใช้)ในชุมชน
3. ทีมวิจัยและคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดี ทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน
4. ได้ข้อมูลพื้นฐานทางภาษาสำหรับการทำงานเพื่อการฟื้นฟูภาษาไทดำ
5. ได้คนมาร่วมทำงานเพิ่ม

4.2 การพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำ

การเรียนรู้การอ่านเขียนภาษาไทดำของชุมชนชาวบ้านนาป่าหนาดในอดีตนั้นจะอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้ที่สนใจและมีความตั้งใจอยากจะเขียนอักษรไทดำได้ โดยศึกษาระบบตัวเขียนภาษาไทดำซึ่งดำเนินการโดย Tai Studies center และสมาคมไทดำ (ประเทศไทย) มีอาจารย์สุรีย์ ทองคงหาญและคณะเป็นผู้จัดทำ ระบบตัวเขียนภาษาไทดำของสมาคมไทดำ (ประเทศไทย) และ Tai Studies center ดังกล่าว มีดังนี้

โตแม่ขโหนัก (โตแม่สื่อใต้คำ)

โหน		โหน		x		ẋ	
น	โหน	กอ	ไก	น	แน	ขอ	แซ
ด	ด̇	กือ	ก้า	นุ	นุ̇	หออ	ห่า
ณ	ณ	ขอ	เขา	นุ	นุ̇	หออ	หออ
จ	จ̇	กอ	เคียง	นุ	นุ̇	ค้อ	คู้
น	น̇	หออ	ห่า	น	น̇	คออ	คัว
ง	ง̇	งอ	ง	น	น̇	คออ	คออ
จ	จ̇	จออ	เจ้า	น	น̇	ค้อ	คัว
จ	จ̇	จ้อ	จ	จ	จ̇	คออ	ค้อ

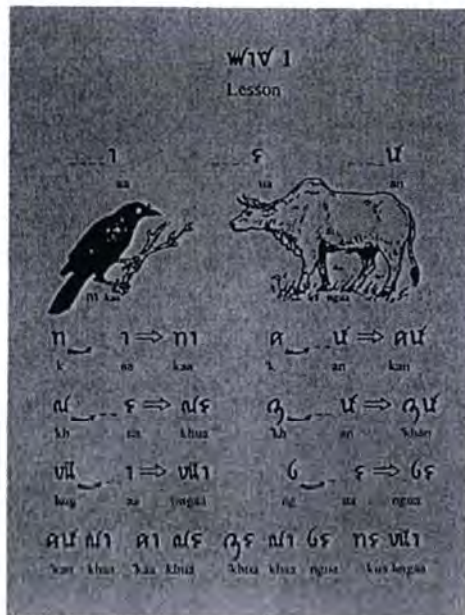
ย	ย๖	ทอ	ทุง	✓	✓๑	หอหอ	หยา
ท๙	ท๙,	หอหอ	ท๙	✓	จ๑	ช็อ	ช่า
๙	๙๙	น็อ	โนก	๗	๗๑	หอหอ	หลัว
✓	๙๙	บอ	แบ้	๙	๙๑	ร็อ	ร็
พ	พ๑	บ็อ	บา	๗๑	๙๗๙	หอหอ	แหวน
✓	✓๑	ปอ	ปา	๑	๑๑	ร็อ	ร็
พ	พ๑,	ป็อ	ป็	๗	๗๑	หอ	หุ
๙	๙๑	ฝอ	ฝ่า	๗	๗๑	สอ	เสื่อ
๙	๙๙	ฟ็อ	ไฟ	๑	๑๑๖	ออ	อ่าง
๗	๗๑	หอหอ	หมา	๑	๑๑๗	อ็อ	เอ็ม
๗	๗๑	ม็อ	ม็อ				

๙ (หนึ่ง)=1 ๙ (กอนะโก้น) โก้น ๙ (ลาขจ่า) คือ ไม้ขมก(๑)

เกรียงไกร (โตโหมสือโตคำ)

พ	ท	ทอ	...อ...	xon	ตอก (ตัวอื่นสะกด)
..น	xน	ตะ	เ..	เx	เทอ
...6	x6	ตั้ง (มีตะกด)	...	x	เสื่อ
..1	x1	ตา	เ..	เx	เสื่อ
^...	x^	สี	..6	x6	ตัว
✓...	x✓	สีอ	9..	9x	เส้า
;	x;	จ	6...	6x	โต
เ..	เx	เต	เ...1	เx1	เตา
..	..x	แต	...น	xน	ตัน
(...	(x	โต	...	x	ตัว
..on	xon	เตาะ (ก ไข่สะกดตัวเดียว)	..✓	x✓	ลับ
..	x	ตอ (ไม่มีตัวสะกด)			

ตัวอย่าง แบบเรียนภาษาไทยคำของ Tai Studies center

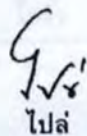

ทีมวิจัยเห็นว่า ระบบตัวเขียนภาษาไทยคำและแบบเรียนภาษาไทยคำที่มีอยู่เดิมนั้นเหมาะสมสำหรับผู้พูดภาษาไทยคำอยู่แล้วและมาเรียนอ่านเขียนเพิ่มเติม ทำให้ผู้ที่พูดภาษาไทยคำสามารถอ่านเขียนได้อย่างรวดเร็วเพราะออกเสียงเป็นภาษาไทยคำและเข้าใจความหมายได้ทันทีโดยไม่ต้องแปล และไม่ต้องผันเสียงวรรณยุกต์ แต่ผู้ที่พูดภาษาไทยคำไม่ได้ โดยเฉพาะเด็กเยาวชนในหมู่บ้านนาป่าหนาด และผู้ที่ไม่เคยรู้ภาษาไทยคำมาก่อน ถ้าเรียนอักษรไทยคำในทันทีจะยากเพราะไม่สามารถออกเสียงที่เป็นภาษาไทยคำและไม่เข้าใจความหมายของคำ

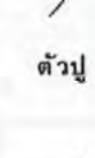
ในการวิจัยครั้งนี้ทีมวิจัยต้องการให้เป็นต้นแบบในการเรียนรู้ภาษาไทยคำ ที่มีทั้งกลุ่มคนที่รู้ภาษาไทยคำและกลุ่มผู้ที่ไม่เคยรู้ภาษาไทยคำมาก่อน สามารถเรียนรู้ได้และออกเสียงได้ใกล้เคียงกับภาษาไทยคำให้มากที่สุด ถึงแม้บางคำไม่เข้าใจความหมายก็สามารถสอบถามจากผู้รู้เพิ่มเติมได้ จึงได้มีการพูดคุยกันระหว่างทีมวิจัยและนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาศาสตร์ และได้ข้อสรุปร่วมกันว่าควรจะมีการสร้างเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การออกเสียงให้ใกล้เคียงกับภาษาไทยคำมากที่สุด โดยเริ่มจากการใช้อักษรไทยในการแทนเสียงแล้วจึงเชื่อมโยงไปสู่ตัวอักษรไทยคำดั้งเดิมในระดับที่สูงขึ้น ทีมวิจัยจึงได้ทำการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยคำ ดังนี้

เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยคำ ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะต้น 22 เสียง
เสียงสระ 29 เสียง เสียงพยัญชนะหรือตัวสะกด 8 เสียง และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียง
รายละเอียดดังนี้

พยัญชนะภาษาไทยคำ 22 ตัว

ก ห ไก่ ไก	ค ฅ เคียง เคียง	ง ฌ เงี้ยว เงี้ยว	จ ฎ เจาอื้อ เจาอื้อ	ช ฌ ชู ชู	ญ ญ ญิง ญิง
ด ด ดั่ง ดั่ง	ต ฑ ตา ตา	ท ฑ ท้อ ท้อ	น ฌ หนู หนู	บ ฝ ฟ้า ฟ้า	ป ฝ ปลา ปลา
ฟ ฝ ฟ้า ฟ้า	พ ฝ เพี้ย เพี้ย	ม ฝ มือ มือ	ย ฌ ยา ยา	ล ฝ ลัว ลัว	ว ฌ แว่น แว่น
ฮ ฌ ฮู ฮู	อ ฌ เอ้ม เอ้ม	กว ฌ ควาย ควาย	ปล ฌ ปลา ปลา		

สระ 29 ตัว

 หนัก ชะ	 ท: ขา กะชา	 หนัก/หนัก/หนัก ปีนึก/ไก	 หนัก เตาลี	 หนัก มะฮือ	 หนัก ปังกือ
 ห ชู	 ตัวปู ปู	 กะ/หนัก ทัวละ	 เป	 กะ/หนัก กะแอะ	 โท/หนัก โตแป
 ทัว/หนัก กะโป๊ะ	 หนัก ปีมื้อ	 กะ/หนัก ทัวเลาะ	 หนัก ทอ	 หนัก/หนัก คีเฮอะ	 หนัก/หนัก ป้านเชื่อ
 หนัก/หนัก เขียวควนล้ง	 โท โตเกีย	 หนัก ฮัวปัวะ	 โท โตงัว	 หนัก เจื่อะ	 หนัก/หนัก มะเคื่อ
 หนัก/หนัก มินโง	 หนัก ก้า	 หนัก ไฟ	 หนัก เต่า	 หนัก ชักเจ้าฮือ	

ตัวสะกด 8 ตัว

ก ก	ง ง	ด ด	น น	บ บ	ม ม	ย ย	ว ว
							
นก โนก	ง บ้ง	ด ไอ้ด	น กิน	บ โกบ	ม เชี่ยม	ย ฮ้าย	ว เคี้ยว

วรรณยุกต์ 6 เสียง

-	ˊ	ˋ	ˊ	ˋ	ˊ
					
โศก โตก	แก้ว เต่าก	โศก โตก	โศก โตก	โศก โตก	โศก โตก

เนื่องจากเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยคำเทียบเสียงกับวรรณยุกต์ไทยแล้ว ยังมีเสียงที่ต่ำกว่าเสียงสามัญอีกหนึ่งเสียง คณะที่มิวิจัยได้จัดให้เป็นเสียงแรก โดยใช้สัญลักษณ์ ˊ แทนเสียง เรียกว่า เสียงลอย ต่อจากนั้นก็เป็นเสียงสามัญ เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียงจัตวาตามลำดับ ซึ่งไม่ได้เอาเสียงลอยไปไว้หลังเสียงจัตวาตามที่พิมพ์เสียงแนะนำ เพราะจะทำให้เสียงต่ำลงไม่เรียงลำดับเสียง

หลังจากที่ได้มีการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาไทยคำโดยใช้อักษรไทยเพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนรู้ภาษาไทยคำแล้วที่มิวิจัยได้ทดลองเชื่อมโยงภาษาไทยคำที่เป็นตัวอักษรไทยไปสู่ตัวอักษรดั้งเดิมโดยการเทียบเสียงตัวอักษรไทยและอักษรดั้งเดิมที่มีเสียงใกล้เคียงกันดังที่ปรากฏในชาร์ตพยัญชนะข้างต้น สิ่งที่พบเบื้องต้นจากการทดลองเชื่อมโยงไปสู่ตัวอักษรไทยคำดั้งเดิม คือ พยัญชนะต้นอักษรดั้งเดิม มี 39 ตัว แต่เมื่อใช้ตัวอักษรไทยในการแทนเสียงนั้นมีเพียง 22 ตัว เนื่องจากเราใช้หลักเกณฑ์ 1 ตัวแทน 1 เสียงและไม่ใช้อักษรสูงในการเขียนแต่ใช้การผันเสียงวรรณยุกต์แทน ซึ่งการจะเชื่อมโยงไปสู่ตัวอักษรดั้งเดิมให้ได้ครบถ้วนสมบูรณ์นั้นจะต้องมีการดำเนินการศึกษาวิจัยต่อไป

4.3 ทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยคำ

ทีมวิจัยทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาโดยการจัดประชุมกันที่ศูนย์วัฒนธรรมไทดำทุกวันเสาร์ ได้มีการฝึกเขียนเรื่องและขีดเกลมาเป็นหนังสือนิทานเล่มยักษ์ และหนังสือนิทานเล่มเล็ก และได้ทดลองการใช้ระบบตัวเขียนให้กับกลุ่มผู้นำพิธีกรรมในหมู่บ้าน กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบลเขาแก้ว กลุ่มทอผ้าและกลุ่ม อสม.ในหมู่บ้าน ทำให้ได้ผลผลิตจากการทดลองใช้เครื่องมือดังนี้

4.3.1 หนังสือนิทานเล่มยักษ์

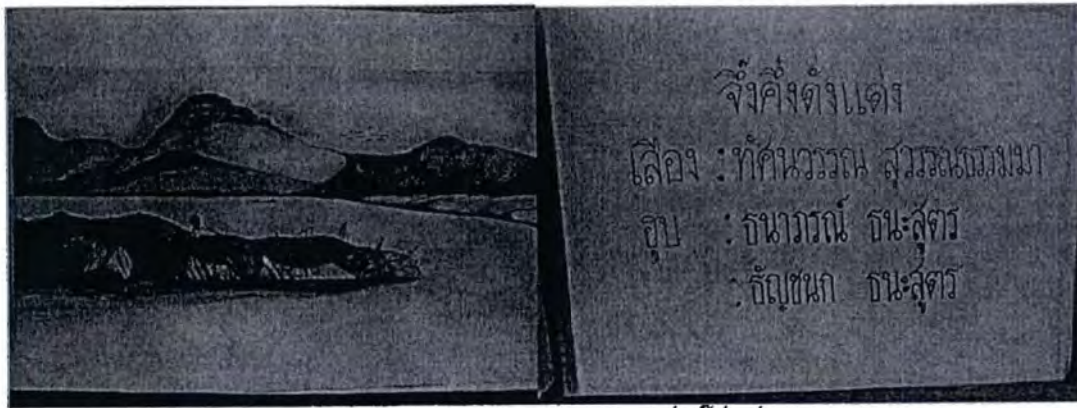
ทีมวิจัยทำหนังสือเล่มยักษ์ได้ จำนวน 4 เล่ม คือ 1) เรื่อง เลี้ยงฮ่อเจ้าบ้าน 2) เรื่อง จีบพิก ก็น แลง และ 3) เรื่อง จิ้ง คึง ตังแตง 4) ตำนานไทดำ

1) ตัวอย่างหนังสือเล่มยักษ์เรื่องเลี้ยงฮ่อเจ้าบ้าน

2) ตัวอย่างหนังสือเล่มยักษ์เรื่องจูบพิก ก็น แลง

3) ตัวอย่างหนังสือเล่มยักษ์เรื่องจิ้งจอกดำแดง

4) ตำนานไทดำ

4.3.2 หนังสือนิทานเล่มเล็ก

คณะผู้วิจัยได้ฝึกทำหนังสือเล่มเล็กเขียนนิทาน 8 - 10 หน้า วาดรูป ตรวจสอบความถูกต้อง การเขียน การสะกด การอ่านออกเสียง การใช้วรรณยุกต์ คณะผู้วิจัยดำเนินการผลิตหนังสือเล่มเล็กได้ 40 เรื่อง ซึ่งเกินเป้าหมายที่ตั้งไว้คือ 30 เรื่อง ดังมีรายชื่อเรื่องและผู้แต่ง ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง	ผู้แต่ง
1.	เรื่องผียะวาย	นางอ่อน ทันทา
2.	เรื่องเมิดเข้า	นางอ่อน ทันทา
3.	เรื่องปักเบ็ดใส่ซอน	นางเพียร ทันทา
4.	ดาบอด ขาดิด หูหนวก	นางเพียร ทันทา
5.	เรื่องฟ้าผ่าต้นมะพร้าว	นายแก้ว ช้อนเดิม
6.	เรื่องผีบังบด	นายเชย ทันทา
7.	เรื่องจันทะโคลบ	นายเชย ทันทา
8.	เรื่องบอกสอนลูกให้เป็นคนดี	นายเชย ทันทา
9.	เรื่องอ้ายผีน้อย	นายเชย ทันทา

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง	ผู้แต่ง
10.	เอมเฒ่าแอดำฮุ	นายเชย ทันทา
11.	เรื่องหนูหนวกกับหูดิไปเที่ยวป่า	นายเด็ดยอด ไพศุณย์
12.	สี่พี่น้องไปหาป่า	นายเด็ดยอด ไพศุณย์
13.	เรื่องเชียงเมียง	นายเด็ดยอด ไพศุณย์
14.	เรื่องรดคำกัน	นางผิน ทันทา
15.	เรื่องหมาง	แหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง
16.	เรื่องกระด่ายกับหมาป่า	แหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง
17.	เรื่องโรงเรียนประถม	แหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง
18.	เรื่องตากับยาย	แหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง
19.	เรื่องคนดีของโรงเรียน	แหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง
20.	เรื่องรู้จักหน้าที่	แหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง
21.	เรื่องลุงแหวนหาปลา	แหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง
22.	เรื่องเข้ากับหมา	แหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง
23.	เรื่องปลาน้อยบ่ฟังความ	แหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง
24.	เรื่องไก่กับพลอย	คำเกลี้ยง สอดสูงเนิน
25.	เรื่องลู่มักับหมู	คำเกลี้ยง สอดสูงเนิน
26.	เรื่องนกกับมด	คำเกลี้ยง สอดสูงเนิน
27.	เรื่องบ้านานอนฝัน	นางปาน ช้อนเดิม
28.	เรื่องบ้ำสักแก่งบ้ำมา	สุเมฆ ช้อนเปี้ยยุ่ง
29.	เรื่องเจ้าแถนฟ้าสร้างจุนีเยว	สุเมฆ ช้อนเปี้ยยุ่ง
30.	เรื่องไก่แกโคเหี่ยว	สุเมฆ ช้อนเปี้ยยุ่ง
31.	เรื่องโด้ลิงขึ้นมะป้าว	สุเมฆ ช้อนเปี้ยยุ่ง
32.	เรื่องบ้ำไลไปหาหน่อ	สุเมฆ ช้อนเปี้ยยุ่ง
33.	เรื่องกำพร้าวสองพี่น้อง	เพชรตะบอง ไพศุณย์
34.	เรื่องโด้สัง	เพชรตะบอง ไพศุณย์
35.	เรื่องฝีก่องก้อย	เพชรตะบอง ไพศุณย์
36.	เรื่องกำพร้าวฝีน้อย	เพชรตะบอง ไพศุณย์
37.	เรื่องโด้งัวแม่ลูกอ่อน	ถาวร ไพศุณย์
38.	เรื่องฮีสุนยงกักบ้าว	ถาวร ไพศุณย์
39.	เรื่องนกแก้วเมียว	บอย คัวอักเถิง
40.	เรื่องนกแก้วจอมเก่ง	บอย คัวอักเถิง

จากการทดลองใช้เครื่องมือทางภาษาที่เป็นอักษรไทยพบว่ามีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ภาษาไทยได้ ดังนี้

1. เครื่องมือทางภาษาที่เป็นอักษรไทยช่วยให้เกิดการเรียนรู้ภาษาไทยได้ง่ายขึ้น เพราะผู้ที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้จะสามารถอ่านอักษรไทยที่เป็นภาษาไทยได้ใกล้เคียงกับภาษาไทยมากที่สุด
2. เครื่องมือทางภาษาที่เป็นอักษรไทยที่สร้างขึ้นช่วยในการเรียนรู้ตัวอักษรไทยได้ดังเดิมได้โดยใช้การเทียบเคียงเสียง
3. เครื่องมือทางภาษาที่เป็นอักษรไทยที่สร้างขึ้นช่วยในการเรียนรู้ภาษาไทยได้อย่างสนุก โดนใจ เพราะเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว ทำให้มีความสุขกับการทำงาน เป็นการกระตุ้นให้อยากเรียนรู้ภาษาไทยมากยิ่งขึ้น

4.4 ทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในในระบบโรงเรียน

คณะครูโรงเรียนบ้านนาพาหนาดและทีมวิจัยได้ร่วมกันทำปฏิทินวัฒนธรรมเพื่อนำสู่การจัดเนื้อหาการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน และได้กำหนดแผนการเรียนการสอนภาษาไทยในในระบบโรงเรียน (เนื้อหาในภาคผนวก ข ค และ ง) โดยทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 โดยครูภูมิปัญญาที่มีจิตอาสา ได้แก่ นางคำเกลี้ยง สอดสูงเนิน และนายแหวน ช้อนเปี้ยยุ่ง สอนวันศุกร์ เวลา 14.00-16.00 น. และนายสุเมฆ ช้อนเปี้ยยุ่ง สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 โรงเรียนเขาแก้ววิทยาสรรพ์ ในวันศุกร์ เวลา 14.00-16.00 น. เช่นเดียวกัน

ผลการจัดการเรียนการสอน นักเรียนประถมศึกษาสนใจเรียนดีมาก ตั้งใจเรียนสามารถอ่าน เขียนได้อย่างรวดเร็ว เมื่อจบภาคเรียนที่ 2/2554 นักเรียนทุกคนอ่านภาษาไทยได้หมดทุกคน แต่ยังเขียนไม่คล่อง นักเรียนประถมสนุกสนานมาก เพราะมีภาพประกอบที่เป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนเอง เช่น มะกอน การละเล่น จากวัฒนธรรม ภาพประกอบการเล่าเรื่อง เป็นต้น สามารถใช้คำศัพท์ภาษาไทยได้ ออกเสียงได้ถูกต้องมากขึ้น สามารถอ่านออกเสียงภาษาไทยที่เขียนด้วยอักษรไทยได้อย่างเข้าใจดีขึ้น ส่วนผู้บริหารและครูในโรงเรียนได้ให้ความร่วมมือดี สำหรับการจัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนมัธยม นักเรียนที่เป็นไทยไม่ค่อยสนใจ ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนจากหมู่บ้านอื่นให้ความสนใจ

ปัญหาอุปสรรค โรงเรียนไม่มีงบประมาณสนับสนุนจ้างครูภูมิปัญญา หลักสูตรไม่ต่อเนื่อง นักเรียนระดับประถมศึกษามีมากครูผู้สอนควบคุมเองไม่ได้ต้องให้ครูพี่เลี้ยงช่วยสอน นักเรียนเรียนรวมกันหลายชั้นทำให้ยากต่อผู้สอน ผู้เรียนเรียนไม่ทันกัน ต้องจัดการสอนเป็นกลุ่ม ทางโรงเรียนมีกิจกรรมค่อนข้างบ่อยทำให้การสอนไม่ต่อเนื่อง ครูผู้สอนยังขาดเทคนิคการถ่ายทอดความรู้หรือการสอน ผู้สอนขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน นักเรียนมัธยมสมัครใจเรียนน้อย เพราะโรงเรียนไม่มีคะแนนให้กับนักเรียน

แนวทางแก้ไข ให้นำแผนการสอนมาปรับปรุงใหม่ ให้ครูโรงเรียนเข้าร่วมทีมวิจัยให้มากที่สุด ประสานความร่วมมือกับผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนให้เห็นความสำคัญในการสอนภาษาท้องถิ่นไทดำของครูภูมิปัญญา ร่วมจัดการนิเทศติดตามผล ควรจัดหางบประมาณสนับสนุนเป็นค่าตอบแทนตามความเหมาะสม จัดอบรมให้ความรู้เทคนิคการถ่ายทอดให้กับครู ประสัมพันธ์ให้นักเรียนมัธยม(เยาวชน)ชักชวนเพื่อนมาร่วมเรียนให้มาก จัดทำแผนการเรียนการสอนที่ชัดเจน จัดวัสดุและสื่อที่ทันสมัยเข้าใจและให้เพียงพอ ผลการเรียนรู้ควรเป็นคะแนนส่วนหนึ่งในการประเมินผลการเรียนผ่าน - ไม่ผ่านด้วย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินงานโครงการ “แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำโดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย” ที่ผ่านมา สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สถานภาพของภาษาไทยดำในบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

การใช้ภาษาไทยดำในบ้านนาป่าหนาดยังมีการใช้พูดอยู่ทุกวันแต่ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดกับคนในครอบครัว ชาวบ้านส่วนมากจะพูดภาษาไทยดำผิดเพี้ยนไปจากเดิม(ต้นฉบับ)มาก ลูกหลานคิดว่าเป็นภาษาไทยดำที่ถูกต้องจึงได้ใช้ต่อกันมา ในบางครั้งมีการพูดแค่สำเนียงไทยดำแต่คำศัพท์เป็นคำไทย ซึ่งในอนาคตมีแนวโน้มว่าคำศัพท์ดั้งเดิม หรือ คำศัพท์เก่าแก่ในภาษาไทยดำอาจจะสูญหายได้ และปัจจุบัน มีชาวต่างชาติเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน และการแต่งงานกับคนไทดำในหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยดำ มีการนำภาษาต่างชาติเข้ามาใช้มากขึ้นโดยไม่ตั้งใจเพื่อการสื่อสารให้เข้าใจตรงกัน และส่งผลต่อการสืบทอดประเพณี พิธีกรรมของไทดำด้วย คือ เขยหรือสะใภ้ ที่เป็นคนจากต่างถิ่นไม่ได้เข้าใจถึงประเพณีพิธีกรรมของไทดำ แต่ก็ต้องทำให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไป ขั้นตอนพิธีกรรมลดลง บทสวดหรือคำกล่าวในพิธีกรรมผิดเพี้ยนไปจากเดิม

การอ่านและเขียนภาษาไทยดำอักษรไทดำ ชาวบ้านส่วนใหญ่สามารถอ่านได้ในคำง่ายๆ เช่น ป้ายชื่อหน้าบ้าน ป้ายสถานที่ และที่อ่านเป็นหนังสือได้ 7 คน แต่การเขียนนั้นส่วนใหญ่จะเขียนไม่ค่อยได้ มีผู้ที่พอเขียนเป็นประโยคสั้นๆได้ 13 คนและเขียนเป็นเรื่องราวได้เพียง 4 คน ซึ่งเกิดจากความสนใจและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ในส่วนของการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมไทดำ ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการฟื้นฟูภาษาไทยดำซึ่งเป็นภาษาของบรรพบุรุษ ยินดีให้ความร่วมมือให้ข้อมูล ต้องการให้จัดการเรียนสอนในโรงเรียนมาก ต้องการเข้าร่วมเรียนภาษาไทยดำ และต้องการให้บุตรหลานเรียนภาษาไทยดำในระบบโรงเรียน ประเภทของหนังสือภาษาไทยดำที่ต้องการอ่าน คือ เรื่องที่เกี่ยวข้องประเพณีวัฒนธรรม เพราะอยากรู้จะได้แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตามขั้นตอน

5.1.2 เครื่องมือในการบันทึกภาษาไทดำ

ทีมวิจัยได้สร้างเครื่องมือในการบันทึกและเรียนรู้ภาษาไทดำโดยการศึกษาลักษณะทางภาษาไทดำและใช้อักษรไทยในการแทนเสียง พบว่า เสียงที่เป็นพยัญชนะในภาษาไทดำมี 22 เสียง เสียงที่เป็นสระมี 29 เสียง เสียงที่เป็นตัวสะกด 8 เสียง และเสียงวรรณยุกต์ 6 เสียง เมื่อได้เครื่องมือการบันทึกและเรียนรู้ภาษาไทดำแล้ว ทีมวิจัยได้ทำเป็นชาร์ตพยัญชนะเพื่อให้ง่ายต่อการใช้และการเรียนรู้ภาษาไทดำ

5.1.3 กระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทดำ

กระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทดำ บ้านนาป่าหนาด ได้แก่ การร่วมกันรับรู้ข้อมูลสถานภาพของภาษาไทดำว่าปัจจุบันภาษาไทดำนี้เป็นอยู่อย่างไร มีการใช้มากน้อยแค่ไหน ใช้ได้ถูกต้องเพียงไร จากนั้น ร่วมกันพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำ ซึ่งแต่เดิมชาวบ้านไม่มีเครื่องมือ ต่อมาทีมวิจัยได้รับความรู้วิธีการสร้างเครื่องมือและลงมือทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้สามารถบันทึกเรื่องราวต่างๆเป็นภาษาทำได้ เมื่อได้เครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทดำที่เหมาะสมแล้วทีมวิจัยร่วมกันดำเนินการผลิตสื่อหนังสือนิตานเล่มเล็ก และหนังสือเล่มยักษ์ สำหรับเด็กๆและชาวบ้านที่สนใจ นอกจากนี้ยังร่วมมือกับทางโรงเรียนในการทดลองจัดการเรียนการสอนภาษาไทดำในระบบโรงเรียน

5.1.4 เพื่อค้นหาหรือคัดเลือกคนที่จะมาร่วมการทำงานฟื้นฟูภาษาไทดำต่อไป

ทีมวิจัยใช้การประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่า ความจำเป็นในภาษาและวัฒนธรรมให้เข้ามาร่วมงานให้มากที่สุด โดยให้ผู้ใหญ่บ้านประกาศตามหอกระจายข่าว การประสานกับเทศบาล อสม.เยาวชนให้เข้ามาร่วมงาน ให้สมาชิกไปชักชวนญาติพี่น้องหรือคนที่รู้จักกันที่สนใจมาร่วมงาน และได้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มเพื่อจำหน่ายสินค้าของไทดำร่วมด้วย เพื่อให้มีรายได้ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ภาษาไทดำ ซึ่งก็มีผู้สนใจมาเข้าร่วมเป็นรายกิจกรรม ในส่วนของทีมวิจัยเองได้มีการเปลี่ยนคนเข้าออกบ่อยครั้ง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ชาวบ้านต้องทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว แต่ก็ยังมีทีมวิจัยอีกส่วนหนึ่งที่เป็นตัวหลักทำงานอย่างเกาะติดอยู่ตลอด

5.1.5 แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยคำที่เหมาะสมกับบ้านนาป่าหนาด

แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยคำที่เหมาะสมกับบ้านนาป่าหนาด ได้แก่ การนำภาษาไทยคำเข้าไปสู่การจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน เนื่องจาก เป็นการเรียนรู้ที่อยู่ในระบบ มีหลักสูตรและแผนการสอนชัดเจน ทำให้เด็ก ๆ เรียนได้อย่างครบถ้วนและเหมาะสมกับการเรียนรู้ในแต่ละช่วงวัย เป็นการเรียนรู้ที่สนุกสนานเพราะได้เรียนเรื่องใกล้ตัว เรื่องที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีครูภูมิปัญญาผู้สอนเป็นบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน เกิดความใกล้ชิดกัน แต่การจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนก็ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ได้แก่ นโยบายการจัดการศึกษาในแต่ละช่วง ความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนงบประมาณสนับสนุนค่าจ้างครูภูมิปัญญา การจัดชั่วโมงเรียน การจัดกลุ่มผู้เรียนที่เหมาะสม เทคนิคการสอนและการถ่ายทอดความรู้ของครูภูมิปัญญา ซึ่งในบางปัญหาสามารถหาแนวทางแก้ไขได้

ในขณะเดียวกันทางชุมชนเองก็ต้องมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูภาษาไทยคำเช่นกัน ได้แก่ การบันทึกองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทดำด้วยตนเอง เนื่องจากมีเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยคำแล้ว ทุกคนสามารถจดบันทึกอะไรก็ได้ที่อยากจะบันทึก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่า นิทาน หรือเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของชาวไทดำ การถ่ายทอดความรู้ผ่านการปฏิบัติที่ถูกต้อง การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องร่วมกันซึ่งสามารถใช้พื้นที่ภายในศูนย์วัฒนธรรมไทดำบ้านนาป่าหนาดได้ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดต้องทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

5.2 ความรู้ที่ได้จากการทำงาน

จากการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ความรู้ที่ทีมวิจัยได้จากการทำงาน ได้แก่

1. ได้ความรู้เรื่องการทำแบบสอบถามให้ครอบคลุมสิ่งที่เราต้องการทราบ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และโจทย์วิจัยที่ตั้งไว้
2. การเก็บข้อมูลในเรื่องอื่นๆ ก่อนข้างยากและไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ ต้องใช้ความอดทน และพยายามค่อนข้างมาก บางครั้งจำไม่ได้ ก็ต้องใช้เทคนิคเฉพาะตัวในการสอบถามให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ
3. ได้ความรู้ด้านการฝึกเขียนภาษาไทยที่แทนเสียงภาษาไทยคำให้ถูกต้อง ซึ่งมีความยาก และสับสน ต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝน
4. ได้ความรู้เรื่องการทำงานร่วมกันเป็นทีม ทุกคนในทีมต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด ถ้าทำไม่ได้ก็มีการสอบถามให้คนที่รู้ช่วยอีกแรง
5. ได้ความรู้เรื่องการทำบัญชี การเบิกจ่ายต้องมีใบเสร็จ การกรอกข้อมูลในใบเสร็จใบสำคัญรับเงิน และหลักฐานการเบิกจ่ายต้องครบถ้วน

6. เมื่อได้ไปร่วมงานมหกรรมฟื้นฟูภาษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ที่มีการนำเสนอผลงานของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ ก็ได้แนวทางในการทำงานวิจัยของตน โดยเลือกใช้วิธีที่เหมาะสม เช่น การทำหนังสือนิทาน ประวัติ เป็นต้น

7. การเดินทางไปศึกษาดูงานของกลุ่มมอญ ทำให้ปลุกจิตสำนึกของสมาชิกในทีมให้ห่วงแหนและรักษาวัฒนธรรมไทดำให้คงอยู่ต่อไป มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ประเพณี วัฒนธรรม มีการสรุปและเปรียบเทียบการทำงาน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาระบบการทำงานของทีมวิจัยต่อไป

5.3 ความคิดเห็นของคนในหมู่บ้าน

กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน รู้สึกดีใจมาก ที่คนรุ่นหลังกระตือรือร้นในการอนุรักษ์ภาษาไทย ทำให้คงอยู่สืบไป อยากให้ลูกหลานรุ่นหลังได้เรียนรู้ภาษาไทยดำ ทั้งภาษาพูด และภาษาเขียน นอกจากนี้ยังถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ให้ลูกหลานที่ไปสำรวจข้อมูลฟังอย่างเต็มใจ และภูมิใจที่มีคนเข้าไปซักถามถึงสารทุกข์สุกดิบ

กลุ่มวัยทำงาน รู้สึกอยากร่วมเรียน เพราะภาษาเขียนของไทดำน่าสนใจ และน่าจะบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังได้รู้เรื่องราวที่ผ่านมาของไทดำ อยากให้มีครูมาสอนเร็วๆ เพราะถ้าช้ากลัวว่าจะแก่เรียนไม่ได้

กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านรู้สึกตื่นเต้น และอยากร่วมทำงานวิจัย เช่น การสำรวจข้อมูล การลงสถิติของแบบสำรวจ การวาดภาพประกอบตัวอักษร มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทดำ ซึ่งก่อนหน้านี้รู้สึกอายไม่อยากบอกใครๆ ว่าเป็นไทดำ

5.4 ความคิดเห็นของคนนอกหมู่บ้าน

คนที่เห็นด้วยก็รู้สึกชื่นชมในการทำงานร่วมกันเป็นทีม และความเสียสละ บางคนอาสามาช่วยเพราะอยากเรียนภาษาไทยดำ คิดว่าภาษาไทยดำน่าสนใจและน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง อาจารย์ในโรงเรียนบ้านนาป่าหนาด โดยเฉพาะท่านผู้อำนวยการแสงทอง ชนสูตร ให้การสนับสนุนในด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี

คนที่ไม่เห็นด้วยก็บอกว่า ไม่ควรใช้ภาษาไทยแทนเสียงไทดำ เพราะตัวภาษาไทยและภาษาไทยดำมีความใกล้เคียงกัน ควรเรียนภาษาไทยดำเลย ไม่ควรเสียเวลามาแปลงภาษาไทยเป็นภาษาไทยดำอีก

5.5 ความสุข/ ความทุกข์ที่เกิดจากการทำงานวิจัย

ความสุข

ทีมวิจัยมีความสุขในการทำงานร่วมกับคนในหมู่บ้าน เพราะมีความคุ้นเคยกันอยู่แล้ว การพบปะพูดคุยจึงเป็นธรรมชาติ ไม่เขินอาย การได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวเป็นความ

สนุกสนาน และน่าสนใจ เรื่องที่ไม่เคยทราบมาก่อนทำให้รู้สึกตื่นเต้น อยากลองทำ เช่น การปูนเคี้ยวหมาก การทำเหล้าไห เป็นต้น เห็นความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านในการให้ข้อมูล และเยาวชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้วรู้สึกว่า ดัดสินใจถูกต้องที่สุดแล้วที่เลือกทำวิจัยกับมหาวิทยาลัยมหิดล เพราะถ้าไม่มีงานวิจัยชิ้นนี้ ชาวบ้านก็ไม่มีความรู้สึกรักอยากอนุรักษ์ หรือไม่สนใจในคุณค่าของภาษาไทยแต่อย่างใด

ความทุกข์

ทีมวิจัยรู้สึกเบื่อหน่ายในการนับข้อมูลในแบบสอบถามหลายรอบ บางคนบ่นอยากลาออก แต่สมาชิกคนอื่นก็ให้กำลังใจกันว่าต้องต่อสู้ไปด้วยกันจนสำเร็จ มีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกในทีมบ่อย ทำให้การทำงานล่าช้า และไม่เป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ ทำให้สมาชิกในทีมเกิดความผิดหวังและท้อแท้

5.6 สิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานวิจัยในครั้งนี้

1. ทราบสถานการณ์ทางด้านภาษาจากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม
2. ได้หัดเขียนภาษาไทยที่ใช้แทนเสียงภาษาไทยดำ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และน่าสนใจในระบบตัวเขียนนี้ เป็นการฝึกสมอง ทบทวนความรู้เรื่องภาษาเป็นอย่างดี
3. ได้รื้อฟื้นความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กลับคืนมาสู่ชุมชนอีกครั้ง ผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ก็เต็มใจเพราะไม่อยากให้สูญหายไป
4. ได้ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์อื่นในการไปศึกษาดูงาน ทำให้มีความรู้เพิ่มเติม และสามารถนำเอาสิ่งที่กลุ่มอื่นทำแล้วประสบความสำเร็จ มาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาในทีมวิจัยของตนได้ เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้ตนเอง
5. คนในชุมชน คนแก่ วัยทำงาน หรือเยาวชน ต่างร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานเพื่อชุมชนของตน

5.7 สิ่งภูมิใจที่สุดที่ได้ทำโครงการนี้

สิ่งที่ภูมิใจที่เกิดจากการทำโครงการนี้ คือ

1. ภูมิใจที่ได้ทำงานวิจัยโครงการ“แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำ โดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด ด.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย” ได้ศึกษาประเพณีและวัฒนธรรมของตนเองเพิ่มมากขึ้น
2. ภูมิใจที่ต่อไปจะได้มีตัวหนังสือที่เป็นภาษาไทยแต่ใช้แทนเสียงไทยดำ ให้คนไทยดำที่อยู่บ้านนาป่าหนาด และส่วนอื่นๆ ในประเทศไทย นอกจากนี้ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาภาษาไทยดำ ก็ยังสามารถเข้ามาร่วมเรียนรู้ได้

3. ภูมิใจที่ต่อไปในอนาคต จะมีหลักสูตรสอนในโรงเรียน โดยใช้สื่อที่ทีมวิจัยคิดขึ้นมา นำไปสอนในโรงเรียน ทำให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ภาษาไทยมากขึ้น

4. ภูมิใจที่คณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหิดลให้ความสำคัญ ให้โอกาส และเลือกกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำในการทำวิจัยครั้งนี้

5. ภูมิใจที่ทุกคนในทีมวิจัย และในชุมชนมีความสามัคคีกัน และให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ด้วยดี เพราะทุกคนถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในงานวิจัยชิ้นนี้

6. ภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในทีมวิจัย และจะตั้งใจทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้ดีที่สุด

5.8 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพี่เลี้ยงทีมวิจัย

อยากให้พี่เลี้ยงมาเยี่ยมเยียนบ่อยๆ เพราะจะได้มีแรงกระตุ้นในการทำงาน เมื่อมีปัญหาจะได้ช่วยแก้ไขทันที่ บางปัญหาต้องรอพี่เลี้ยงมาจึงจะแก้ไขได้ บางที่การพูดคุยทางโทรศัพท์ก็ไม่สามารถตอบคำถาม หรือข้อสงสัยได้ทุกข้อ พี่เลี้ยงควรแนะนำเกี่ยวกับตารางกิจกรรมและติดตามผลสม่ำเสมอ ต้องคอยเตือนถ้าทีมวิจัยทำงานล่าช้า ถ้าถึงระยะการติดต่อทีมวิจัยก็ไม่ค่อยกระตือรือร้น การเขียนรายงานควรมีตัวอย่างให้ดูก่อน

5.9 เรื่องที่อยากบอกมหิดล

อยากให้มหาวิทยาลัยมหิดล มีโครงการดีๆ อย่างนี้อีกต่อไป และขอขอบคุณคณะอาจารย์ทุกท่าน โดยเฉพาะท่านอาจารย์สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ที่ให้โอกาสทีมวิจัยทำโครงการนี้

อยากให้มหาวิทยาลัยมหิดลควรมีตารางนัดหมายที่ชัดเจน และสม่ำเสมอในการฝึกเขียนภาษาไทยที่ใช้แทนเสียงภาษาไทยดำ ทีมวิจัยรู้สึกว่าได้ฝึกเขียนน้อยมาก และระยะเวลาห่างกันมาก ทำให้เกิดความสับสนและไม่เข้าใจตรงกัน

อยากให้มหาวิทยาลัยมหิดล จัดนิทรรศการเกี่ยวกับภาษาไทดำ เพื่อให้คนในชุมชนมีความเข้าใจในทีมวิจัยมากขึ้น เพราะชาวบ้านจะเชื่อถือมากกว่า

5.10 เรื่องที่อยากบอกกับ สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ขอขอบคุณทางสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ให้ทุนสนับสนุนในการทำโครงการ“แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำ โดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษาไทยดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย” เป็นการปลุกจิตสำนึกของชุมชนให้รู้จักหวงแหน และอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของตนสืบต่อไป ขอขอบคุณที่ให้โอกาส

5.11 การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

5.11.1 การเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคณะครู อาจารย์ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี รายการกินอยู่คือของThai PBS รายการกสมานำทูตเที่ยวไทย Nut station โลก 160 องศา นักเรียนจากโรงเรียนเลยพิทยาคมและโรงเรียนต่างๆในจังหวัดเลย ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรมไทดำ และจัดนิทรรศการในงานประเพณีคุ้มโฮมพี่น้องไต ในวันที่ 6 เมษายน 2553-2555

5.11.2 การเผยแพร่ทางสื่อ วิทยุ โทรทัศน์

ทางโทรทัศน์ ได้แก่ รายการ กิน อยู่ คือ ช่อง Thai PBS วันที่ 9 พฤษภาคม 2555 07.30-08.00 น. และรายการแจ๋ว ช่อง 3 วันที่ 5 เมษายน 2555

ทางวิทยุ ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เดือนเมษายน 2553/2554/2555

ทาง Social Network ใน Facebook/twitter ของ tatloui@tat.or.th เดือน มีนาคม/เมษายน 2555

5.11.3 ร่วมงานอื่นๆ

แสดงผลงานในงานประเพณีคุ้มโฮพี่น้องไต ในวันที่ 6 เมษายน 2553, 2554, 2555

5.12 ข้อเสนอแนะ/สิ่งที่ต้องทำต่อ

สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง คือ การสร้างความตระหนักและการจัดกิจกรรมต่างๆ อยู่เรื่อยๆ และการสนับสนุนให้ชาวบ้านอ่านและพูดภาษาไทยได้อย่างสม่ำเสมอ และสิ่งที่ควรจะทำต่อไปคือ การหาแนวทางการเชื่อมโยงเครื่องมือทางภาษาที่ทำขึ้นไปสู่ระบบตัวเขียนไทดำดั้งเดิมอย่างเป็นระบบ การทำพจนานุกรมภาษาไทยและการรวบรวมบันทึกสุภาษิตภาษาไทย

บรรณานุกรม

- คารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2529). รายงานการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน: ศึกษากรณีหมู่บ้านนาป่าหนาด. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ถวิล เกษรราช.(2548). เรื่องราวจาวไตโง่งในดินแดนสยาม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิไทยทรงดำประเทศไทย.
- ม. ศรีบุษรา. (2530). ไทยดำรำพัน. กรุงเทพฯ:บรรณกิจ.
- มนู อุคมเวช. (2547).ประวัติศาสตร์ไทดำในประเทศไทย. เพชรบุรี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- มนู อุคมเวชและคณะ. (2537). ผ้าไทดำกับการอพยพ.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุมิตร ปิติพัฒน์. (2545). ศาสนาและความเชื่อ ไทดำในสิบสองจุไทย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- โรงเรียนชุมชนวัดดอนคลังมิตรภาพที่ 178. (2542). ไทยทรงดำดอนคลัง. ราชบุรี :มปส.
- Baccam, Don and others.(1989). **Tai Dam-English, English-Tai Dam Vocabulary Book.** Eastlake Co.: Summer Institute of Linguistics.
- Siang Bacthi. (2000). **King cobra Pou Chao NgouHaou.**Iowa : Tai Studies Center.
- Tai Studies Center. (1999)**The great tale.** Iowa :Tai Studies Center.

บรรณานุกรมผู้ให้สัมภาษณ์

- แก้ว ช้อนเต็ม. (13 เมษายน 2551). จำประจำหมู่บ้าน บ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เขียงคาน จ.เลย ประเทศไทย.
- เข้ม ช้อนเปี้ยขุง. (12 เมษายน 2550). ภูมิปัญญาชาตมุนไพร บ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เขียงคาน จ.เลย ประเทศไทย.
- พนัส ล้วนเมือง. (12 กันยายน 2551). กำนันตำบลหนองปร่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.
- พิมมะจัน บัคคัม. (20 ตุลาคม 2543). ไทคำเมืองคิมมอยคัรัฐไอโอว่า สหรัฐอเมริกา.
- ลอง ไพฑูณย์. (13 เมษายน 2551). ผู้อาวุโสภูมิปัญญาบ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เขียงคาน จ.เลย ประเทศไทย.
- วีระ อินยานวน. (10 มกราคม 2551). กำนันตำบลเขาแก้ว อ.เขียงคาน จ.เลย ประเทศไทย.ประเทศไทย.
- สงกรานต์ ช้อนเต็ม. (10 มกราคม 2551). อดีตผู้ใหญ่บ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เขียงคาน จ.เลย ประเทศไทย.
- สมนึก เจือไชทอง. (8 กุมภาพันธ์ 2551). ชาวบ้านน้ำเงินสปป.ลาว.
- แสงวิชา. (8 ตุลาคม 2550). บ้านน้ำเงินสปป.ลาว.
- เลียง บัคที. (10 ตุลาคม 2543). Executive Director of Tai Studies Center, Iowa, U.S.A..
- อวน คำบุ และนางอ่อน ทันทา. (10 มกราคม, 2553)บ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เขียงคาน จ.เลย ประเทศไทย.

ภาคผนวก ก

แบบสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาไทยดำ

แบบสอบถามเรื่อง สถานการณ์ทางภาษาไทยตำบลบ้านนาป่าหนาด
โครงการ “แนวทางการฟื้นฟูภาษาไทยดำ โดยการพัฒนาเครื่องมือทางภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษา
ไทดำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาป่าหนาด ต.เขาแก้ว อ.เชียงคาน จ.เลย”

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 ชื่อ - นามสกุล..... เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

1.2 ที่อยู่บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ.....
จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

1.3 วัน เดือน ปีเกิดอายุ.....ปี
☐ 13-20 ปี ☐ 21-30 ปี ☐ 31-40 ปี ☐ 41-50 ปี ☐ 51-60 ปี ☐ 61 ปีขึ้นไป

1.4 ชื่อบิดา.....เชื้อสาย.....
มารดา.....เชื้อสาย.....

1.5 สิ่ง (ตระกูล)คู่สมรส (สิ่ง).....

1.6 จบการศึกษา
☐ ไม่ได้เรียน ☐ ประถมต้น ☐ ประถมปลาย ☐ มัธยมต้น ☐ มัธยมปลาย ☐ ปวส.
☐ ปริญญาตรี ☐ สูงกว่าปริญญาตรี

1.7 อาชีพ
☐ นักเรียน/นักศึกษา ☐ ข้าราชการ ☐ พนักงาน/ลูกจ้างหน่วยงานราชการ
☐ เกษตรกร ☐ ธุรกิจส่วนตัว ☐ ไม่ได้ประกอบอาชีพ ☐ อื่นๆ ระบุ.....

ส่วนที่ 2 การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน

2.1 ท่านสามารถใช้ภาษาอะไรได้บ้าง
☐ ไทดำ ☐ ภาษาไทย ☐ ภาษาไทย-เลย ☐ ภาษาไทย-อีสาน
☐ ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ จีน ฝรั่งเศส ฯลฯ

2.2 ถ้าใช้ภาษาไทดำ ท่านใช้กับใคร
☐ คนในครอบครัว ระบุ... ☐ พ่อ แม่ ☐ เพื่อน ☐ พี่น้อง ☐ ลูก หลาน ☐ ปู่ย่าตายาย
☐ คนไทดำในชุมชน ☐ ไม่ใช่คนไทดำ

2.3 สถานที่ที่ใช้ภาษาไทย

- ☐ ใช้ในหมู่บ้าน ระบุ... ☐ บ้าน ☐ ตลาด ☐ วัด ☐ ศูนย์ฯ ไทยดำ
- ☐ สถานที่ราชการ
- ☐ นอกหมู่บ้าน

2.4 ถ้าใช้ภาษาไทย ท่านใช้เกี่ยวกับเรื่องใด

- ☐ สื่อสาร ☐ ศึกษา ☐ สืบสานวัฒนธรรม ☐ ป้ายชุมชน ☐ สื่อท้องถิ่น
- ☐ อื่นๆ ระบุ.....

2.5 ถ้าเจอคนนอกกลุ่ม ท่านใช้ภาษาใด

- 2.5.1 เจอคนไทยภาคเหนือ ท่านพูดภาษา.....
- 2.5.2 เจอคนไทยภาคอีสาน ท่านพูดภาษา.....
- 2.5.3 เจอคนไทยภาคตะวันออก ท่านพูดภาษา.....
- 2.5.4 เจอคนไทยภาคตะวันตก ท่านพูดภาษา.....
- 2.5.5 เจอคนไทยภาคใต้ ท่านพูดภาษา.....
- 2.5.6 เจอคนต่างชาติ ท่านพูดภาษา.....

ส่วนที่ 3 ความรู้ความสามารถในการใช้ภาษา

3.1 ความสามารถในการใช้ภาษาไทย

3.1.1 ความสามารถในการฟังภาษาไทย

- ☐ เก่ง ☐ ได้แต่ไม่เก่ง ☐ ไม่ค่อยได้ ☐ ไม่ได้เลย

3.1.2 ความสามารถในการพูดภาษาไทย

- ☐ เก่ง ☐ ได้แต่ไม่เก่ง ☐ ไม่ค่อยได้ ☐ ไม่ได้เลย

3.1.3 ความสามารถในการอ่านภาษาไทย

- ☐ เก่ง ☐ ได้แต่ไม่เก่ง ☐ ไม่ค่อยได้ ☐ ไม่ได้เลย

3.1.4 ความสามารถในการเขียนภาษาไทย

- ☐ เก่ง ☐ ได้แต่ไม่เก่ง ☐ ไม่ค่อยได้ ☐ ไม่ได้เลย

3.2 ความสามารถในการใช้ภาษาไทยคำ

3.2.1 ท่านสามารถฟังภาษาไทยคำในระดับใด

- ☐ ฟังออกทุกคำ ☐ ฟังออกเป็นส่วนใหญ่ ☐ ฟังออกเป็นส่วนน้อย ☐ ฟังไม่ออกเลย

3.2.2 ท่านสามารถฟังภาษาไทยคำเข้าใจในเรื่องอะไรบ้าง

- ☐ คำศัพท์เป็นคำๆ ☐ ประโยคสั้นๆ ☐ นิทาน ☐ พิธีกรรม (บทสวด)
☐ อื่นๆ ระบุ.....

3.2.3 ท่านสามารถพูดภาษาไทยคำในระดับใด

- ☐ เก่ง ☐ ได้แต่ไม่เก่ง ☐ ไม่ค่อยได้ ☐ ไม่ได้เลย

3.2.4 ท่านสามารถพูดภาษาไทยคำในรูปแบบใดบ้าง

- ☐ คำศัพท์เป็นคำๆ ☐ ประโยคสั้นๆ
☐ แนะนำตนเอง ☐ สามารถโต้ตอบ
☐ ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับไทยคำ เช่น นิทาน ประวัติ ความเชื่อฯลฯ
อื่นๆ

3.2.5 ท่านสามารถอ่านภาษาไทยคำด้วยอักษรไทยคำได้ในระดับใด

- ☐ ได้ ระบุ ☐ เก่ง ☐ ไม่เก่ง
☐ ไม่ได้เลย (ข้ามไปข้อ 3.2.7)

3.2.6 ท่านสามารถอ่านภาษาไทยคำด้วยตัวอักษรไทยคำในรูปแบบใดได้

- ☐ ป้ายชื่อหน้าบ้าน ☐ ป้ายสถานที่
☐ คำที่เกี่ยวข้องกับไทยคำ เช่น ชื่อการละเล่น พิธีกรรม วิถีชีวิต ซึ่งมีการเขียนตอนที่จัดงานวันไท
คำ
☐ หนังสือภาษาไทยคำ

3.2.7 ท่านสามารถเขียนภาษาไทยคำด้วยตัวอักษรไทยคำได้หรือไม่

- ☐ ได้ ระบุ ☐ เก่ง ☐ ไม่เก่ง
☐ ไม่ได้เลย (ข้ามไปข้อ 3.2.9)

3.2.8 ท่านสามารถเขียนได้ในรูปแบบใด

- ☐ คำศัพท์ ☐ ประโยคสั้นๆ
☐ นิทานเรื่องราว ☐ ชื่อตนเองหรือคนในครอบครัว

3.2.9 เหตุผลที่เขียนตัวอักษรไทดำได้หรือไม่ได้

- ☐ ได้ เพราะ.....
- ☐ ไม่ได้ เพราะ.....

3.2.10 ถ้ามีการใช้ตัวอักษรไทย ในการแทนเสียงภาษาไทดำ เพื่อการบันทึกความรู้ และภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร

- ☐ เห็นด้วย เพราะ.....
- ☐ ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

3.3 การถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษา

3.3.1 ท่านมีการถ่ายทอดความรู้ทางด้านภาษา ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม ให้แก่ลูกหลานหรือคนในชุมชนหรือไม่

- ☐ เคย
- ☐ ไม่เคย

3.3.2 หากเคยมีการถ่ายทอด ท่านถ่ายทอดเรื่องใดบ้าง

☐ ภาษา	☐ วิถีชีวิต เช่น ทอผ้า จักสาน	☐ ของเล่น
☐ อาหาร	☐ เพลง	☐ ประเพณีและวัฒนธรรม
☐ อื่นๆ ระบุ.....		

4. ความร่วมมือ

4.1 ท่านเห็นด้วยกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมไทดำหรือไม่/เพราะอะไร

- ☐ เห็นด้วย เพราะ.....
- ☐ ไม่เห็นด้วย เพราะ.....

4.2 ท่านจะยินดีให้ความร่วมมือในการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมไทดำได้อย่างไรบ้าง

- ☐ ให้ข้อมูล ☐ เข้าร่วมเรียนอ่านเขียนภาษาไทดำ
- ☐ พยายามพูดภาษาไทดำกับคนในครอบครัว ☐ บริจาคทรัพย์สิน
- ☐ อื่นๆ ระบุ

4.3 ท่านต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนภาษาไทดำหรือไม่

- ☐ ต้องการ เพราะ.....
- ☐ ไม่ต้องการ เพราะ.....

4.4 ท่านต้องการให้สอนในรูปแบบใด

☐

สอนในโรงเรียน

☐

สอนในชุมชน/หมู่บ้าน

☐

สอนที่วัด

☐

อื่นๆ ระบุ.....

4.5 ถ้ามีการเรียนการสอนภาษาไทยท่านต้องการเรียนด้วยหรือไม่

☐

ต้องการ เพราะ.....

☐

ไม่ต้องการ เพราะ.....

4.6 ถ้ามีการเรียนการสอนภาษาไทยในโรงเรียน ท่านยินดีให้บุตรหลานของท่านเรียนด้วยหรือไม่

☐

ต้องการ เพราะ.....

☐

ไม่ต้องการ เพราะ.....

4.7 ถ้ามีการทำหนังสือไทดำ ท่านต้องการอ่านเรื่องใด

☐

นิทาน

☐

เพลง

☐

ประเพณี

☐

ประวัติ

☐

คู่มือทำอาหาร

☐

วิถีชีวิต

☐

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

☐

อื่นๆ ระบุ.....

4.8 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

4.9 บันทึกเพิ่มเติมของผู้สำรวจ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้สำรวจ.....

วันที่...../...../.....เวลา.....

ภาคผนวก ข

ปฏิทินวัฒนธรรมไทดำ

ปฏิทินวัฒนธรรมไทดำบ้านนาป่าหนาด

ภาคผนวก ค

หลักสูตรท่องถิ่นภาษาไทยดำ

หลักสูตรท้องถิ่น

เรื่อง
ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ

โรงเรียนบ้านนาป่าหนาด
อำเภอเชียงदान จังหวัดเลย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลยเขต

คำนำ

เรื่องของท้องถิ่นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อความเป็นชาติของทุกประเทศ ทั้งนี้เพราะประเทศทั้งหลายในโลกนี้รวมตัวกันเป็นประเทศได้ก็เพราะพลังของความรัก ความหวงแหนในเรื่องของภาษา ความคิด ศิลปะ วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ความเชื่อ และเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือเชื่อมโยงกับจิตสำนึกในความรักความหวงแหนแผ่นดินเกิดของตนทั้งสิ้น (ถวัลย์ มาสจรัสและณิชนันท์ ประสงค์ 2549: 31)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ เพื่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ในการจัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และมาตรา 29 กำหนดว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ชุมชนจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และพัฒนาระหว่างชุมชน (ฝ่ายวิชาการ 2546: 12-13)

ในส่วนของแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดข้อ 5 ไว้ว่า ให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะ ที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ 2551:5)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นคอเหตุผลและความจำเป็นในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านนาป่าหนาด ซึ่งมีพันธกิจสำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ อันเป็นรากฐานการศึกษาที่สำคัญของทุกคนในแผ่นดิน

โรงเรียนบ้านนาป่าหนาด เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 มีนโยบายให้นักเรียนทุกคนที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนบ้านนาป่าหนาดได้เรียนรู้ภูมิหลัง วิธีการดำรงชีวิต เศรษฐกิจสังคม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

ภาษาไทยคำ เป็นภาษาที่มีภาษาเขียนและภาษาพูด ปัจจุบันภาษาไทยคำกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติใกล้จะสูญหายเนื่องจากเด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยใช้ภาษาไทยคำเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวัน จึงสมควรที่จะได้รับการฟื้นฟูให้ดำรงอยู่คู่กับชนชาวไทคำ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียนชั้นประถมที่ 1 – 6 โดยครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสามารถในการถ่ายทอดภาษาไทยคำได้อย่างถูกต้อง มีความรู้และทักษะการดำรงชีวิต อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีจิตสำนึกในความเป็นตนเชื้อสายไทคำ และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเอง มีศิลปะ วัฒนธรรมที่งดงาม

วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านนาป่าหนาด เป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทคำ นักเรียนมีความสามารถใช้ภาษาไทยคำในการสื่อสาร และร่วมกันสืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม

หลักการ

หลักสูตรระดับท้องถิ่น ภาษาและวัฒนธรรมไทคำ โรงเรียนบ้านนาป่าหนาด มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษา และประกอบอาชีพ มีจิตสำนึกในความเป็นคนเชื้อสายไทคำ จึงกำหนดเป้าหมายจุดเน้นเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. เป็นการศึกษาที่ปลูกฝังให้กับผู้เรียนเกิดความรัก ความผูกพัน ความภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร ผู้เรียน และชุมชน
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมการอนุรักษ์ภาษาไทยคำ วัฒนธรรมประเพณีและเอกลักษณ์ท้องถิ่น
4. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ด้านภาษาไปใช้ในชีวิตประจำวัน
5. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้สืบทอดทางภาษา วัฒนธรรมประเพณีและเอกลักษณ์ท้องถิ่น

6. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภาษาไทยวัฒนธรรมประเพณี และเอกลักษณ์ท้องถิ่น

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรระดับท้องถิ่น ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ โรงเรียนบ้านนาป่าหนาด มุ่งพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะพลเมืองดี ดังนี้

1. รักและภูมิใจในท้องถิ่น
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทยและภูมิใจในเชื้อสายไทดำ
8. มีค่านิยมตามประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม

แนวการจัดโครงสร้างเวลาเรียน

โครงสร้างเวลาเรียนของกรอบ หลักสูตรท้องถิ่น ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาษา และวัฒนธรรมไทดำ โรงเรียนบ้านนาป่าหนาด พุทธศักราช 2553 สถานศึกษาสามารถ ดำเนินการตามศักยภาพความพร้อมและจุดเน้นของสถานศึกษา ดังนี้

1. นุรณาการสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง “ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ” โรงเรียนบ้านนา ป่าหนาดกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. กำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง “ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ” เป็นรายวิชาเพิ่มเติม
3. กำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง “ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ” เป็นกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
เรื่อง “ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ”
โรงเรียนบ้านป่าหนาค

.....
สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง “ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ” แบ่งสาระการเรียนรู้ออกเป็น
9 ด้าน ดังนี้

ด้านภาษาและวรรณกรรมไทดำ

1. ธรรมชาติและความเป็นมาของภาษาไทดำและวรรณกรรมไทดำ
2. ภาษาไทดำ
 - 2.1. การฟัง การพูดภาษาท้องถิ่น
 - 2.1.1 นิทาน ตำนานไทดำ
 - 2.1.2 คำคล้องจอง คำคม สุภาษิต
 - 2.1.3 ปริศนาคำทาย
 - 2.1.4 เพลงไทดำ
 - 2.1.5 ชื่อบ้าน และเมือง
 - 2.1.6 ป็งจ๊าย 4 (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยาสมุนไพรรักษาโรค)
 - 2.1.7 อื่นๆ
 - 2.2. การอ่าน การเขียนภาษาไทดำ
 - 2.2.1 การเขียนอักขระไทดำ
 - พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ เลขไทดำ วัน เดือน ปี เครื่องหมายต่างๆ
 - การประสมคำ
 - คำพิเศษ
 - 2.2.2 การอ่านอักขระไทดำ
 - อ่านพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ เลขไทดำ วัน เดือน ปี เครื่องหมายต่างๆ

- อ่านคำเดี่ยว คำประสม คำพิเศษ
- อ่านข้อความ

2.2.3 วรรณกรรมไทคำ

- นิทานไทคำ
- คำนานไทคำ

ด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น

1. ด้านศาสนา

1.1. การปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ

1.2. ศาสนาพิธีในท้องถิ่น

1.2.1 ความหมาย ความเป็นมาและความสำคัญของศาสนาพิธีในท้องถิ่น

1.2.2 ศาสนาพิธีในท้องถิ่น เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีการเซ่นไหว้ บรรพบุรุษ

1.2.3 การปฏิบัติตามประเพณีท้องถิ่น เช่น การแต่งกาย การแต่งงาน งานศพ เป็นต้น

2. วัฒนธรรมในท้องถิ่น

2.1 ความหมาย ความเป็นมาและความสำคัญของวัฒนธรรมในท้องถิ่น

2.2 ประเภทของประเพณี เช่นประเพณีการแต่งกาย วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน เป็นต้น

3. ประเพณีในท้องถิ่น

3.1 ความหมาย ความเป็นมาและความสำคัญของ ประเพณีในท้องถิ่น ได้แก่

3.2 ประเภทของประเพณีในท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณี 12 เดือน การทำบุญใน โอกาสต่าง ๆ เช่น ประเพณีการจัดงานศพ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการเลี้ยง ผี การละเล่น เช่น การเซปาง การแซว เล่นมะคอน การเล่นทอยแก่น การเล่นสะบ้า เป็นต้น

3.3 การสืบทอดประเพณีในท้องถิ่น

4. ด้านประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น

4.1 ความหมาย ความเป็นมา และการอพยพของชาวไทคำ

4.2 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ชุมชน

5. ด้านอาชีพในท้องถิ่น

1. ความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของอาชีพในท้องถิ่น
2. ประเภทของอาชีพในท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การเกษตร การท่องเที่ยว
3. ทักษะการสืบค้น สืบสานอาชีพในท้องถิ่น
4. ทักษะพื้นฐานการทำงานอาชีพในท้องถิ่น
5. การประยุกต์ใช้อาชีพในท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและสังคมในปัจจุบัน

6.ด้านภูมิศาสตร์

1. ความหมายและความสำคัญของภูมิศาสตร์ท้องถิ่น
2. ภูมิประเทศ ได้แก่ ภูมิประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภูมิประเทศจังหวัดเลย ภูมิประเทศของท้องถิ่น
3. ภูมิอากาศ ได้แก่ ภูมิอากาศภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภูมิอากาศจังหวัดเลย ภูมิอากาศของท้องถิ่น

7. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

1. ความหมาย ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
2. ประเภทของทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ดิน น้ำ แร่ธาตุ ป่าไม้ เป็นต้น
3. ประเภทสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เช่น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่

มนุษย์สร้างขึ้น

4. การอนุรักษ์และการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ แลสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

8. ด้านศิลปะการแสดงในท้องถิ่น

1. ความเป็นมา และความสำคัญของการเซป่าง การเซวี
2. ประเภทของคนตรี และนาฏศิลป์พื้นบ้าน
 - 2.1 คนตรีพื้นบ้าน
 - 2.1.1 เครื่องคนตรี
 - 2.1.2 แคน
 - 2.2 นาฏศิลป์พื้นบ้าน
 - 2.2.1 เซป่าง
 - 2.2.2 เซวี

9. ด้านศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น

ศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่นของชาวไทดำ มีดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ช่างจักสาน ช่างทอผ้า ช่างเย็บผ้า
2. ประเภทจิตรกรรมท้องถิ่น เช่น ดำน่าน ชาคก นิทานพื้นบ้าน วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ประเพณีเป็นต้น

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

1. ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. ประเภทของการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบ
3. ทักษะชีวิต
4. การศึกษาแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ เช่น เกษตรอินทรีย์ การทอผ้า
5. หมอพื้นบ้าน การใช้สมุนไพร
6. ผักปลอดสารพิษ ผักพื้นบ้าน
7. อาหารพื้นเมือง
8. การเลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์
9. การพัฒนาท้องถิ่นให้น่าอยู่ ได้แก่ การรักษาความสะอาดสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	เรียนรู้ประเพณี	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับความเชื่อหรือตำนานไทคำ - พูดภาษาไทคำได้ - เรียงลำดับญาติของชาวไทคำได้	1. ความเชื่อ เรื่องตำนานไทคำ 2. การฟัง พูดภาษาไทคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน - คำที่เรียกชื่ออวัยวะต่างๆในร่างกาย - คำที่เรียกสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆในบ้าน - การนับญาติ	4
2	บอกวิถีเผ่าพันธุ์	- บอกการดำเนินชีวิตของชาวไทคำ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน - ร้องเพลงพื้นบ้านได้	1. การอพยพของชาวไทคำ 2. อุปนิสัยของชาวไทคำ 3. ค่านิยมในด้านต่าง ๆ ของชาวไทคำ 4. เพลงพื้นบ้าน	4
3	สื่อสาร สนทนา	- ใช้ภาษาไทคำสนทนาในชีวิตประจำวันได้ - การอ่าน	1. ประโยคบอกเล่า 2. ประโยคคำถาม 3. ประโยคคำตอบ 4. ประโยคปฏิเสธ	4
4	กาลเวลาน่ารู้	บอก วัน เดือน ปี ของไทคำได้	1. วัน เดือน ปี	2
5.	มุ่งสู่วัฒนธรรมที่แตกต่าง	บอกความแตกต่างของวัฒนธรรมในแต่ละภาค เช่น การแต่งกาย ภาษา อาหาร	1. ประเพณีการแต่งกาย ภาษา และอาหารของจังหวัดเลย 2. ประเพณีการแต่งกาย ภาษา และอาหารของไทคำ 3. การเรียกชื่อผลไม้ในท้องถิ่น	6

หน่วยการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	เรียนรู้ประเพณี	- มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับความเชื่อหรือตำนานไทคำ - พูดภาษาไทคำได้ - เรียงลำดับญาติของชาวไทคำได้	1. ความเชื่อ เรื่องตำนานไทคำ 2. การฟัง พูดภาษาไทคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน - คำที่เรียกชื่ออวัยวะต่างๆในร่างกาย - คำที่เรียกสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆในบ้าน - การนับญาติ	4
2	บอกวิถีเผ่าพันธุ์	- บอกการดำเนินชีวิตของชาวไทคำ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน - ร้องเพลงพื้นบ้านได้	1. การอพยพของชาวไทคำ 2. อุปนิสัยของชาวไทคำ 3. ค่านิยมในด้านต่าง ๆ ของชาวไทคำ 4. เพลงพื้นบ้าน	4
3	สื่อสาร สนทนา	- ใช้ภาษาไทคำสนทนาในชีวิตประจำวันได้ - การอ่าน	1.ประโยคบอกเล่า 2.ประโยคคำถาม 3.ประโยคคำตอบ 4.ประโยคปฏิเสธ	4
4	กาลเวลาน่ารู้	บอก วัน เดือน ปี ของไทคำได้	1. วัน เดือน ปี	2
5.	มุ่งสู่วัฒนธรรมที่แตกต่าง	บอกความแตกต่างของวัฒนธรรมในแต่ละภาค เช่น การแต่งกาย ภาษา อาหาร	1. ประเพณีการแต่งกาย ภาษา และอาหารของจังหวัดเลย 2. ประเพณีการแต่งกาย ภาษา และอาหารของไทคำ 3. การเรียกชื่อผลไม้ในท้องถิ่น	6

หน่วยการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2

หน่วย ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้	จำนวน ชั่วโมง
1	แลกเปลี่ยน แนวความคิด	ใช้ภาษาไทยคำสนทนาใน ชีวิตประจำวันได้	1.ประโยคบอกเล่า 2.ประโยคคำถาม 3.ประโยคคำตอบ 4.ประโยคปฏิเสธ 5.เล่าเรื่องสั้นๆ โดยใช้ภาษาไทยคำได้ 6.จับใจความสำคัญจากเรื่องที่ฟังและ สนทนาได้ตอบโดยใช้ภาษาไทยคำได้	8
2	ลิขิตภาษา	สามารถเขียนภาษาไทยคำได้	1. วัน เดือน ปี 2. พยัญชนะไทยคำ 3. สระไทยคำ	6
3	พาบรรเลงเพลงร้อง	สามารถร้องเพลงไทยคำได้		4
4	มองศิลปะไทยคำ	บอกเอกลักษณ์ของชาวไทยคำใน ด้านต่างๆได้	1. การแต่งกายของชาวไทยคำ 2. ลายผ้าของชาวไทยคำ 3. เครื่องใช้ต่าง ๆ	2
			รวม	20

การประเมินคุณภาพการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่น

เรื่อง ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ

โรงเรียนบ้านนาป่าหนาด กำหนดการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับท้องถิ่น ดังนี้

1. สาระที่จะประเมิน ประเมินตามเป้าหมาย/ จุดเน้น ของหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 7 ข้อ
2. ระดับชั้นที่จะประเมิน
 - ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4- 6)
3. ระยะเวลาที่จะประเมิน
 - ภาคเรียนที่ 1 และ 2 ของปีการศึกษา
4. วิธีที่จะประเมิน ประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่
 - 4.1 ทดสอบ
 - 4.2 สังเกต
 - 4.3 สัมภาษณ์
 - 4.4 สอบถาม
 - 4.5 ตรวจผลงาน / ชิ้นงาน
5. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่
 - 5.1 แบบทดสอบ
 - 5.2 แบบสังเกต
 - 5.3 แบบสัมภาษณ์
 - 5.4 แบบสอบถาม
 - 5.5 แบบตรวจผลงาน / ชิ้นงาน
6. เกณฑ์การประเมิน
 - ใช้เกณฑ์และวิธีการที่โรงเรียนบ้านนาป่าหนาดกำหนด

ภาคผนวก ง

แผนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยดำ

แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระเพิ่มเติม
เรื่อง ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ
โรงเรียนบ้านนาป่าหนาด
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1

แผนการจัดการเรียนรู้สาระเพิ่มเติม
เรื่อง ภาษาและวัฒนธรรมไทดำ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1

สัปดาห์ที่ 1	วันสอนที่ 1 วันที่.....	วันสอนที่ 2 วันที่.....
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR - B (30 นาที)	ทบทวน - คำศัพท์ใหม่: จีบ คำศัพท์: โง๊ะ, ก้อ, ก้าง คำสั่ง: จีบ โง๊ะ จีบ ก้อ จีบ ก้าง	ทบทวน: โง๊ะ, ก้อ, ก้าง คำศัพท์ใหม่: จีบ คำศัพท์: งอนต้อ, ปุ่ม, น่านเล่น คำสั่ง: จีบงอนต้อ, จีบปุ่ม, จีบนำเล่น ขยับขยับ จีบงอนต้อ โกงนอตุตังนำ จีบปุ่ม โกงนอตุตัง จีบนำเล่น โกงนอตุตังต่าง
(30 นาที)	นี่แม่นฮับ นี่แม่นฮุดัง นี่แม่นลั้ง นี่แม่นงอนต้อ อันงอนนาคือ แขนเตาะ คับเอะเบาะบ่อฮู้โง๊ะโก๊ะ เอาโวโยลงฮื้อนไปเที่ยว เกม จีบโง๊ะ, จีบก้อ, จีบก้าง	เพลง คำศัพท์ใหม่: ฮู้เฮมีโวพัง ฮู้คังก้างเจ็ง เอาโวชำลั่นฮื้อน มือเฮมีของมือ เอาโวจิบเอ็ดเอ็ดจะถั่วไป เถวคำค้องฮื้อน ไปกะลาฮื้อนกะลาฮื้อนค้องเฮา เล่นนิทาน ตำนานไต้คำ

สัปดาห์ที่ 2	วันสอนที่ 3 วันที่.....	วันสอนที่ 4 วันที่.....
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR - B (30 นาที)	บททวน : งอนต้อ, ปุ่ม , น้าเล่น คำสั่งใหม่: กระเน็ก คำศัพท์ : คำ, โซนต้อย, บีแก่ง ตัวอย่าง: จีบคำ, จีบโซนต้อย, จีบบีแก่ง, ขึ้นขยาย กระเน็ก คำ ซ่าย, กระเน็ก คำ คิ้ว อย่าง กระเน็ก คำ ซ่าย, อย่าง กระเน็ก คำ คิ้ว อย่าง กระเน็ก คำ ซ่ายไปจิ้งอนต้อมู อย่าง กระเน็ก คำ คิ้วไปจิ้งน้าเล่นมู	บททวน : คำ, โซนต้อย, บีแก่ง คำสั่งใหม่: มุ่น คำศัพท์ : มะแล้ฮัวคำ, โกงโกย, ต้าตุ่มม่อง คำสั่ง มุ่น มะแล้ฮัวคำ มุ่น โกงโกย มุ่น ต้าตุ่มม่อง
(30 นาที)	เล่นิทาน เรื่องเมี่ยงเบียวฮาดญักินตีโกโป อ่านหนังสือเล่มยักยเรื่อง ตำนานไต้คำ	เล่นิทาน ไต้มูเอ็ดน้ำ ไต้มูกินเต่า อ่านหนังสือเล่มยักยเรื่อง ตำนานไต้คำ

สัปดาห์ที่ 3	วันสอนที่ 5 วันที่.....	วันสอนที่ 6 วันที่.....
การสอนและ คอบสนองด้วยท่าทาง TPR - B (30 นาที)	บททวน มะແສ້ວຕຳ, ໂກິ່ງໂດຍ, ຕຳຊຸ່ມມ່ອນ คำสั่งใหม่: ຈັກ, ກູ້ໂຮ່ງ คำศัพท์ : ສ່າຍ, ຕົ້ວ ตัวอย่าง: ຈັກ ສ່າຍ ຈັກ ຕົ້ວ ກູ້ໂຮ່ງ ສ່າຍ . ກູ້ໂຮ່ງ ຕົ້ວ ກູ້ໂຮ່ງ ຕົ້ວ ຈັກ ສ່າຍ ກູ້ໂຮ່ງ ສ່າຍ ຈັກ ຕົ້ວ ขั้นขยาย	บททวน: ໂຮ່ບ, ຕົ້ວ, ກິ່ງ ງ່ອນຕົ້ວ, ປຸ່ມ , ນຳແຄ້ນ, ຕຳ, ໂຮ່ນຕົ້ວຍ ปีเก่า, มะແສ້ວຕຳ, ໂກິ່ງໂດຍ, ຕຳຊຸ່ມມ່ອນ บททวนคำสั่ง: ຈັບ, ຈີ້, ຈັກ, ກູ້ໂຮ່ງ, ມຸ່ນ, ກະແນັກ, ; บททวนคำศัพท์ : ที่เรียนมาทั้ง 5 วัน
(30 นาที)	เพลง ตบมือข้างซ้าย (ปีบ ปีบ) ตบมือข้างขวา (ปีบ ปีบ) เรามาสนุกเฮฮา ตบมือข้างขวา ตบมือข้างซ้าย (ปีบ ปีบ)	วัดและประเมินผล 1. ชักถาม 2. สังเกตพฤติกรรม

สัปดาห์ที่ 4	วันสอนที่ 7 วันที่.....	วันสอนที่ 8 วันที่
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR - o (30 นาที)	บททวน : บททวนคำศัพท์ที่ยาก เช่น โกง โกงๆ บีแก่ง ฯลฯ คำตั้งใหม่: คำ เป๊าะ คำศัพท์ : คำโตม จะวัก มะป่าว มะก้วย เบาอ็อดอง ไม่เต๊ะ กิจกรรม : นักเรียนชี้สิ่งของที่ครูนำมาให้ดู นักเรียนฝึกแต่งประโยค ตัวอย่าง เอ็ม เอ็ด คำโตม, เอ็ม เอ จะวัก โกง คำโตม อ่า เป๊าะ มะป่าว, ชูมอี ก็น มะก้วย เอ้ย ตัด เบาอ็อดอง, อ่ายเถ็ก จักเต๊ะ เอ็ม ฮ่อ คำ โตม	บททวน: คำโตม จะวัก มะป่าว มะก้วย เบาอ็อดอง ไม่เต๊ะ ภาพเล่าเรื่อง คำตั้งใหม่: โกง ปัก คำศัพท์ : นิ่ง, ฮวด, ม่อ่ง กิจกรรม : นิทานภาพ, เขียนเรื่องจากประสบการณ์เรื่อง การทำข้าวต้มมัด
(30 นาที)	เพลง ชักเอว ชักเอว ชักไห่ จิกกะนุ่น จิกกะนุ่น ลันลา (จ่า) จีบซ้ายจีบขวาทยอยหน้าเรียง ให้นักเรียนแสดงท่าประกอบเพลง อ่านหนังสือเล่มเล็ก คำโตมมัด	เพลงแมงอ็อุม ฝนตกลงมา เทลงมา เทลงมา ให้นาตูโฮ่ง นาตูโฮ่ง นาตูโฮ่ง ให้โฮ่งดูเปียก ๆ อ่านหนังสือเล่มเล็ก คำโตมมัด

สัปดาห์ที่ 5	วันสอนที่ 9 วันที่.....	วันสอนที่ 10 วันที่
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR - o (30 นาที)	บทพวน : นิ่ง, ฮิวด, ม่อนิ่ง คำสั่งใหม่ ฮือ กิจกรรม นักเรียนนำอุปกรณ์ในการทำหัวตัวมดมา ครูแบ่งงานให้นักเรียนทำ ครูสอนแบบสราจิต นักเรียนปฏิบัติตามขั้นตอน	บทพวน: เค้าโตม จะวิ๊ว มะปาว มะก่าย เมอื่อตอง ไมเต๊ะ นิทานภาพ, กิจกรรม ให้นักเรียนเรียงภาพ แล้วเล่าเรื่องเรียงลำดับขั้นตอนของ การทำหัวตัวมด
(30 นาที)	หนังสือเล่มเล็ก เค้าโตมมด	หนังสือเล่มเล็ก เค้าโตมมด

สัปดาห์ที่ 6	วันสอนที่ 11 วันที่.....	วันสอนที่ 12 วันที่
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR - o (30 นาที)	บททวน : โถ้น ปาด คำสั่งใหม่: เปาะ คำศัพท์ : พกนําม, พกเนาะ, พกแวน, พกฮะ, พกโป้ง, การเล่าเรื่องผลัด กิจกรรม: เล่าเรื่องผลัดเกี่ยวกับอาหารประเภท จูบพก ในหัวข้อ “พกโต้งแอ เอ็ดจูบพกได้” เฮา อีอ นั้ก เรียน กิด จือ พกแล้ว เปาะ ต้อ กน	บททวน: พกนําม, พกเนาะ, พกแวน, พกฮะ, พกโป้ง กิจกรรม TPR.P (ติด – เอออก) คำศัพท์ : พกนําม, พกปุม, พกฮ้อมป้อม, พกฮอมฮี่, พกฮะลาง ฮ้อมกิบ, ฮูกเจาฮือ กิจกรรม: เขียนเรื่องจากประสบการณ์เรื่อง การเอ็ดจูบพก
(30 นาที)	หนังสือเล่มยักษ์ เอ็ดจูบ พกกันเล็ง	หนังสือเล่มยักษ์ เอ็ดจูบ พกกันเล็ง

สัปดาห์ที่ 7	วันสอนที่ 13 วันที่.....	วันสอนที่ 14 วันที่.....
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR - P (30 นาที)	บททวน: พักกาน, พักปูม, พักอ้อมป้อม, ฮอมจี, พักชะล้าง บททวนคำสั่ง: เป๋ เลอะอ้อ คำศัพท์: หมวดสดัว ใช้พิทอาร์ ดิด-เอาออก ชุดที่ 1 จ้าง, มู, ลิง, ชุดที่ 2 ฮู, แป, เกย กิจกรรม : ครูนำนักเรียนทำกิจกรรม พืทอาร์ ดิด-เอาออก ตามขั้นตอน	บททวน: มู, ลิง, ฮู, แป, เกย, ม้า, ม้า, กวาย, โนก, จัว, ไก บททวนคำสั่ง: จีบ, จี, จัก, ก้าไซ่ง, แวบ, ตะเน็ก, แ่งแย อย่า, แลน, จ้า, เปาะ, เวา บททวนคำศัพท์ : ที่เรียนมาทั้ง 5 วัน
(30 นาที)	เพลง ถึง เจียก เจียก เจียก เป็นเสียงเรียกของลิง ลิงมันไม่อยู่นิ่ง มันชอบวิ่งกันอยู่ไปมา เจียก เจียก เจียก มันร้องเรียกกลุ่มมา ครันพอดังเวลา ออกมาหาผลไม้กิน นักเรียนร้องเพลงและทำท่าประกอบเพลง	วัดและประเมินผล 1. ชักถาม 2. สังเกตพฤติกรรม

สัปดาห์ที่ 8	วันสอนที่ 15 วันที่.....	วันสอนที่ 16 วันที่
การสอนและ ทดสอบองค์ความรู้ทาง TPR - P (30 นาที)	บททวน: จีบ, จี, จ๊, จวก, กู้โข่ง, แวบ, กะแน็ก, แ่งแย่ ญ่าง, แลน, จ้า, เบ้าะ, เว่า คำศัพท์: การนับญาติของชาวไทคำ ญาติทางฝ่ายชาย อ้ายอู่เจ้อ, อ้ายอู่, อ้าย, เอ็มอู่, ลุง, อาว, ลัว, โค, อ้ายเจือย,	บททวน: อ้ายอู่เจ้อ, อ้ายอู่, อ้าย, เอ็มอู่, ลุง, อาว, ลัว, โค, อ้ายเจือย คำศัพท์: การนับญาติของชาวไทคำ ญาติทางฝ่ายหญิง อ้ายแฉ่าเจ้อ, อ้ายแฉ่า, เอ็มแฉ่า, เอ็ม, เอ็มป้า อา, เอื้อยปาลือ, อีเอี้ย, อีเอื้อย
(30 นาที)	ร้องเพลงไทดำรำพัน หนังสือเล่มยักษ์ ส้อเจ้าบ้าน	หนังสือเล่มยักษ์ ส้อเจ้าบ้าน

สัปดาห์ที่ 9	วันสอนที่ 17 วันที่.....	วันสอนที่ 18 วันที่.....
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR – P (30 นาที)	บททวน: อ้ายเฒ่าเจ้อ, อ้ายเฒ่า, เอ็มเฒ่า, เอ็ม, เอ็มป้า อา, เอื่อยเป้ออ, อี้ฮั, อี้เออย คำศัพท์ : การนับวันของชาวไทดำ ในหนึ่งรอบมี 10 วัน คือ ม้อฮับ, ม้อฮาย, ม้อเมิง, ม้อเป็ก ม้อกค ม้อโคค, ม้อฮ่าง, มเต้า, ม้อก้า, ม้อกาบ	บททวน: ม้อฮับ, ม้อฮาย, ม้อเมิง, ม้อเป็ก ม้อกค ม้อโคค, ม้อฮ่าง, มเต้า, ม้อก้า, ม้อกาบ คำศัพท์ : การนับเดือนของชาวไทดำ ในหนึ่งรอบมี 12 เดือน คือ เปือนฮ้าย, เปือนยี่, เปือนสาม เปือนสี่, เปือนห้า, เปือนหก, เปือนเจ็ด, เปือนแปด, เปือนเก้า, เปือนสิบ, เปือนสิบเอ็ด, เปือนสิบสอง
(30 นาที)	เพลง เกม	เพลง เกม

สัปดาห์ที่ 10	วันสอนที่ 19 วันที่.....	วันสอนที่ 20 วันที่.....
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR – S (30 นาที)	บททวน: การนับเดือนของชาวไทดำ คำสั่งใหม่ โฟ่ง ฮ่อง นีบ บิด คำศัพท์ใหม่ โน่กเก้า, ฟ่าน, มะง้า, โม้ดลัน, กะเฮ้าะ กว้ายเด็ก มะเต่า คี้เตป, กิจกรรม ครูเล่าพร้อมแสดงท่าให้ดู จากนั้นหาอาสาสมัครออกมาแสดงสลับ สับเปลี่ยนกัน	บททวน: โฟ่ง ฮ่อง นีบ บิด TPR – P คำศัพท์ใหม่ : แจงแจ๋ ป่านเต่า ค่อนฮ้อ เจ้าเซื่อ กะเซื่อ จ๋อนจา ละว้าย กิจกรรม : นักเรียนเขียนเรื่องจากประสบการณ์ เรื่อง การเลี้ยงฮ้องจ๋าน
(30 นาที)	หนังสือเล่มยักษ์ อายโน้กเก้า	หนังสือเล่มยักษ์ เลี้ยงฮ้องจ๋าน

สัปดาห์ที่ 11	วันสอนที่ 21 วันที่.....	วันสอนที่ 22 วันที่.....
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR – L (30 นาที)	ทบทวน : แง่งแฉ่, ป้านเต่า, ค้อนฮ้อ, เจ้าเซื่อ กะโป๊ะ จ๊อนจา, ละว้าย คำตั้ง : กะเน๊นิก แลน ญ่าง คำศัพท์ใหม่ : ชะถ่านต้าลั่วด, ชะถ่านี่อะนะไม, ตี้ทำก่านไปชะนึ, โล้งเลี่ยน ตี้ลัด กิจกรรม : ใช้บัตรคำหรือวาดรูปไปติดที่ต่างๆ ในห้อง แล้วใช้กิจกรรม TPR – L	ทบทวน : ชะถ่านี่ต้าลั่วด, ชะถ่านี่อะนะไม ตี้ทำก่านไปชะนึ, โล้งเลี่ยน, ตี้ลัด คำตั้ง : โก้น พัด, ฮ้อน คำศัพท์ใหม่ : เต่าเมา, โจ๊ก ชะ คิว กิจกรรม : - ใช้กิจกรรม นิทานภาพ เรื่อง การทำเต่าเมา - สรุปเรื่องเล่าเป็นส่วนหนึ่งของตัวเอง
(30 นาที)	หนังสือเล่มยักษ์ เลียงฮ้อเจ้าบ้าน	หนังสือเล่มเล็ก

สัปดาห์ที่ 12	วันสอนที่ 23 วันที่.....	วันสอนที่ 24 วันที่
การสอนและ ตอบสนองด้วยท่าทาง TPR – (30 นาที)	บททวน : ชะถ้านี้ตัวลวด, ชะถ้านี้อะนะไม้ สี่ถักานไปชะนี้, โสึงเลี่ยน, ตะลัด คำศัพท์ใหม่ : เบือน ตาเว้น คำว คำตั้ง : เขียนสู้บ, ลีบสู้บ เขียนสู้บเบือน ลีบสู้บเบือน เขียนสู้บตาเว้น ลีบสู้บตาเว้น เขียนสู้บ คำว ลีบสู้บคำว	บททวน : เบือน ตาเว้น คำว คำตั้ง : เบาะ ญ่ายคว้าม คำศัพท์ใหม่ คำค่า ไซ่ดพั๊ก เกอไก่ กิจกรรม: ให้นักเรียนดูจากวัฒนธรรม ครูถามให้นักเรียนตอบในสิ่งที่ นักเรียนมองเห็นในภาพให้มากที่สุด จากนั้นให้นักเรียนเขียน เรื่องจากภาพ ฉากวัฒนธรรม
(30 นาที)	ครูเล่านิทาน เรื่อง คำนานพระจันทร์ อ่านหนังสือเล่มเล็ก	เพลง ไพ่คำรำพัน อ่านหนังสือเล่มเล็ก